

Synnøve Lorentsen & Randi Brå

Fra kriminalisert homofili til homofobt mikrosamfunn:

Skeive flyktningers opplevelse av diskriminering
og tematisering av seksualitet på
introduksjonsprogrammet

Hovedoppgave i Profesjonsstudiet i psykologi

Veileder: Lucas M. Bietti

Medveileder: Katrin Glatz Brubakk

Januar 2023

Synnøve Lorentsen & Randi Brå

Fra kriminalisert homofili til homofobt mikrosamfunn:

Skeive flyktningers opplevelse av diskriminering og tematisering av seksualitet på introduksjonsprogrammet

Hovedoppgave i Profesjonsstudiet i psykologi
Veileder: Lucas M. Bietti
Medveileder: Katrin Glatz Brubakk
Januar 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for psykologi

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Abstrakt

Hensikten med denne kvalitative studien har vært å undersøke skeive flyktningers opplevelse av diskriminering etter ankomst til Norge, i tillegg til hvordan målgruppen opplever tematisering av seksualitet på introduksjonsprogrammet. Studien har undersøkt en minoritetsgruppes subjektive opplevelse av diskriminering på introduksjonsprogrammet og av tematisering av seksuelle tema slik som seksuell orientering og kjønn på introduksjonsprogrammet. Ansatte som jobber med gruppa, har også blitt intervjuet for å triangulere data og belyse problemstillingen ytterligere. Til sammen ble fem skeive flyktninger intervjuet gjennom semistrukturerte intervju, og fire kommunale ansatte som jobber med målgruppen ble intervjuet i et fokusgruppeintervju. Intervjudata ble analysert ved bruk av tematisk analyse. Det ble identifisert fire hovedtema: (1) bakgrunn, (2) erfaringer med diskriminering i Norge, (3) implikasjoner for psykisk helse og (4) tematisering av seksuelle tema. Resultatene indikerer at skeive flyktninger har med seg mange traumeerfaringer fra hjemlandet, og at de i stor grad opplever diskriminering fra andre flyktninger, særlig på introduksjonsprogrammet og voksenopplæringscenteret. Resultatene indikerer at dette er en gruppe som opplever psykiske helseproblemer, og som har et begrenset sosialt nettverk, men som finner tilhørighet i interesseorganisasjoner for skeive med ikke-vestlig minoritetsbakgrunn. Videre tyder resultatene på at det tilbys begrenset seksualundervisning på introduksjonsprogrammet, og at tematisering av seksuelle tema i liten grad gjennomgås på introduksjonsprogrammet og voksenopplæringen. Resultatene har praktiske og teoretiske implikasjoner for videre praksis og fremtidig forskning.

Nøkkelord: diskriminering, skeive flyktninger, LHBT+, flyktningshelse, flyktninger, migrasjon, seksuell helse, seksualundervisning, introduksjonsprogram

Abstract

The purpose of this study was to examine queer refugees' experience with discrimination in Norway, in addition to their experience with the way gender and sexual orientation is addressed at the introduction program. This qualitative study examines the subjective experience of a marginalized group and how they experience discrimination at the introduction program, along with their view on how sexual topics are addressed at the introduction program. Employees working with queer refugees were interviewed in order to triangulate data. Five semi-structured interviews with queer refugees, and one focus group interview with four municipal employees, were conducted. The data was analyzed using thematic analysis. Four main themes were identified: (1) background, (2) experiences with discrimination in Norway, (3) implications for mental health and (4) sexual topics at the introduction program. The results indicate that queer refugees have prior traumatic experiences from their country of origin, and that they experience discrimination from other refugees in Norway, especially at the introduction program and the adult education centre. Additionally, the results indicate that queer refugees experience mental health issues, and that they have a limited social network in Norway. However, many of them are members of queer organizations for people with a non-Western minority background, where they experience a sense of belonging. Furthermore, the results indicate that there is minimal sex education at the introduction program, and that sexual orientation and gender is rarely talked about at the introduction program and the adult education. The results have practical and theoretical implications.

Keywords: discrimination, queer refugees, LGBT+, refugee health, refugees, migration, sexual health, sex education, introduction program

Innholdsfortegnelse

Liste over tabeller	7
1. Introduksjon	8
1.1 Begrepsavklaring.....	9
1.1.1 LHBT+.....	9
1.1.2 Heteronormativitet	10
1.1.3 Flyktning.....	11
1.1.3.1 Overføringsflyktning	11
1.1.3.2 Asylsøker	12
1.1.4. Introduksjonsprogrammet	12
1.1.5 Voksenopplæring	14
1.1.6. Diskriminering.....	14
1.1.6.1. Mobbing.....	15
1.1.6.2. Sosial eksklusjon	15
1.1.7. Sosial kontroll.....	15
1.1.8 Marginalisering.....	16
1.1.9 Sosial støtte og tilhørighet.....	16
2. Tidligere forskning på skeive med minoritetsbakgrunn	16
2.1. Diskriminering.....	17
2.2. Åpenhet.....	19
2.3 Sosialt nettverk	20
2.4 Tematisering av seksualitet på omsorgssentre og asylmottak	21
3. Teorigjennomgang	22
3.1 Minoritetsstress	22
3.1.1. Definisjon av stress og resiliens	22
3.1.2. Minoritetsstress hos personer som tilhører LHBT+	23
3.1.3 Nærliggende stressorer	23
3.1.4. Fjerntliggende stressorer.....	24
3.1.5. Mestringsstrategier	24
3.1.6. Risiko vs. resilienshypotesen.....	25
3.2. Interseksjonalitet	27
3.3. Akkumulering av negative hendelser (<i>Cumulative Disadvantage Theory</i>)	29
3.3.1. Traumer som negative hendelser hos flyktninger.....	30
3.3.2. Negative hendelser i barndom (<i>Adverse Childhood Experiences</i>).....	30
4. Problemstilling.....	32
5. Metode	32
5.1 Design.....	32
5.1.1 Semi-strukturert dybdeintervju.....	32
5.1.2 Fokusgruppeintervju.....	33
5.1.3 Triangulering	34
5.2 Rekruttering.....	34

5.2.1 Utvalg	36
5.3 Datainnsamling	36
5.3.1 Intervjuguide.....	36
5.3.2 Gjennomføring av intervju	37
5.3.3 Språklige utfordringer.....	38
5.4 Dataanalyse.....	38
5.4.1 Transkribering og kjennskap til datamaterialet	39
5.4.2 Koding	39
5.4.3 Definerer av tema	41
5.5 Etiske betraktninger.....	42
5.5.1 Konfidensialitet og anonymitet.....	43
5.5.2 Mulige emosjonelle belastninger.....	43
6. Resultater	44
6.1. Bakgrunn	44
6.1.1 Farlige omstendigheter	45
6.1.2 Diskriminering på arbeidsplass og skole	45
6.1.3 Diskriminering i familiære relasjoner.....	46
6.1.4 Oppsummering av temaet Bakgrunn	47
6.2 Erfaringer med diskriminering i Norge.....	47
6.2.1 Diskriminering av andre flyktninger og av eget miljø.....	47
6.2.2 Diskriminering på skolen: mobbing og utestenging.....	48
6.2.3 Sosial kontroll.....	49
6.2.4 Ansattes opplevelse av holdninger mot skeive blant flyktninger	50
6.2.5 Mulige måter å jobbe med holdningsendringer	51
6.2.6 Oppsummering av hovedtemaet Erfaring med diskriminering i Norge	52
6.3 Implikasjoner for psykisk helse	52
6.3.1 Å leve i frykt.....	52
6.3.2 Belastninger	53
6.3.3 Depressive tanker og håpløshet	54
6.3.4 Begrenset sosial støtte.....	54
6.3.5 Betydningen av skeive interesseorganisasjoner.....	55
6.3.6 Oppsummering av hovedtema Implikasjoner for psykisk helse.....	56
6.4 Tematisering av seksuelle tema	56
6.4.1 Skeive flyktningers opplevelser av seksualundervisning	56
6.4.2 Ansattes erfaringer med tematisering av seksuelle tema.....	57
6.4.3 Holdninger og kompetanse på seksuelle tema hos de ansatte	58
6.4.4 Viktigheten av seksualundervisning	59
6.4.5 Språklige begrensninger	60
6.4.6 Oppsummering av temaet Tematisering av seksuelle tema.....	61
7. Diskusjon.....	61
7.1 Metodiske betraktninger.....	62
7.2 Diskriminering.....	65
7.3 Psykisk helse.....	68
7.3.1 Traumeerfaringer	68
7.3.2 Psykiske helseplager.....	69
7.4 Sosial eksklusjon.....	70
7.5 Beskyttelsesfaktorer.....	72
7.5.1 Frivillige organisasjoner	72

7.5.2 Individuelle egenskaper	73
7.5.3 Sosial kontakt med familie	73
7.5.4 Relasjoner til lærere og helsepersonell	74
7.6 <i>Tematisering av seksualitet og kjønn</i>	74
7.6.1 Utfordringer knyttet til bruk av tolk i samtaler om seksuelle tema	76
7.7 <i>Praktiske implikasjoner</i>	77
7.7.1 Forebygge mobbing på introduksjonsprogram og voksenopplæring	77
7.7.2 Forebygge sosial eksklusjon	79
7.7.3 Forebygge diskriminering mot skeive i introduksjonsprogram og voksenopplæringscenter	80
7.7.4 Tematisering av seksualitet.....	81
7.7.5 Kompetanseheving for ansatte som jobber med målgruppen.....	83
7.7.6 Tilrettelegging for bruk av tolk i samtaler om seksuelle tema	83
7.7.7 Traumebevisst tilnærming	84
7.7.8 Implikasjoner for videre forskning	85
8. Konklusjon	86
9. Referanser	87
Vedlegg	100
<i>Vedlegg 1: Intervjuguide individuelle intervju</i>	100
<i>Vedlegg 2: Intervjuguide individuelle intervju engelsk versjon</i>	103
<i>Vedlegg 3: Intervjuguide fokusgruppe med ansatte</i>	106
<i>Vedlegg 4: Informasjonsskriv og samtykkeskjema individuelle intervju, norsk versjon</i>	108
<i>Vedlegg 5: Informasjonsskriv og samtykkeskjema individuelle intervju, engelsk versjon</i>	112
<i>Vedlegg 6: Informasjonsskriv og samtykkeskjema fokusgruppeintervju</i>	115
<i>Vedlegg 7: Flygeblad, norsk versjon</i>	119
<i>Vedlegg 8: Flygeblad, engelsk versjon</i>	120
<i>Vedlegg 9: Meldeskjema for behandling av personopplysninger</i>	121

Liste over tabeller

Tabell 1: Eksempel på generering av innledende koder.....	39-40
Tabell 2: Eksempler på tema, undertema og utvalg av koder.....	41-42

1. Introduksjon

Ved publisering av denne studien (2023) er likekjønnede forhold kriminalisert i 69 land, hvorav 11 land kan ilegge dødsstraff (ILGA, 2020). Utover kriminalisering er LHBT+ personer i mange land utsatt for stigmatisering, diskriminering, forfølgelse og vold på bakgrunn av sin legning, kjønnsidentitet og/eller kjønnsuttrykk (UNHCR, 2022). I tillegg er det ofte mangel på beskyttelse av seksuelle minoriteter mot diskriminering, vold og overgrep fra myndighetene (Regjeringen, 2021; UNHCR, 2022). Mange LHBT+ personer som lever i land hvor likekjønnede forhold er kriminalisert eller stigmatisert, velger ofte å leve i skjul (Alessi et al., 2017). LHBT+ personer blir drevet ut på flukt enten på grunn av krig, konflikt, krevende forhold eller som følger av kriminalisering og stigmatisering av likekjønnede forhold. LHBT+-personer som har flyktet fra sitt hjemland, omtales ofte som skeive flyktninger.

Ifølge den internasjonale organisasjonen for lesbiske, homofile, bifile, trans og interkjønn-personer (ILGA, 2017) og Global Citizen Solutions (2023) er Norge et av de mest LHBT+-vennlige landene i verden. En skytehendelse rettet mot det skeive miljøet i Oslo under Pride i juni 2022, viste midlertid det motsatte. Under hendelsen ble to personer drept av en gjerningsmann fra et ekstremt islamistisk nettverk (Årtun et al., 2022). Hendelsen etterforskes som en terrorhendelse, men det er foreløpig ikke fastsatt en dom i saken ved publiseringstidspunktet for denne studien. Terroren i Oslo gjenspeiler at det fortsatt eksisterer negative holdninger mot skeive i det norske storsamfunnet, spesielt i etniske og religiøse minoritetsmiljø. For flyktninger med skeiv legning ble dette en vekker om at holdningene de flykter fra, også eksisterer i Norge (Hassel, 2022).

Litteraturen viser at skeive flyktninger er utsatt for flere potensielle traumatiske hendelser i hjemlandet sitt og under flukt (Alessi et al., 2016; Burgess et al., 2021; Golembe et al., 2021). Traumeerfaringene de bærer med seg er ofte av relasjonell natur der de har blitt avvist og har opplevd å ikke bli akseptert av egen familie, samt erfaringer med diskriminering, vold, seksuelle overgrep og tortur (Alessi et al., 2016; Hassel, 2022). Videre viser både levekårsundersøkelser i Norge og internasjonale studier blant skeive med minoritetsbakgrunn at målgruppen utsettes for mobbing og diskriminering fra andre flyktninger på bakgrunn av legning (Alessi et al., 2020; Eggebø et al., 2018; Golembe et al., 2021; Stubberud & Akin, 2018).

Denne studien ønsker å undersøke hvordan det oppleves for skeive flyktninger å komme til Norge med tanke på opplevd diskriminering. I tillegg ønsker studien å undersøke hvordan seksualitet tematiseres ovenfor de nyankomne skeive flyktningene, og hvordan dette mottas av flyktningene. Problemstillingen for denne studien er «*Hvordan opplever skeive flyktninger (1) diskriminering og (2) tematisering av seksualitet og kjønn på introduksjonsprogrammet?*». Ansatte ved kvalifiseringssenter og voksenopplæringscenter jobber tett med skeive flyktninger og kan ha verdifull innsikt i skeive flyktnings situasjon. Det ble derfor vurdert relevant også å intervju ansatte som jobber med målgruppa, for å belyse problemstillingen ytterligere.

Så vidt vi vet er det ingen andre studier som har undersøkt spesifikt flyktnings opplevelse av tematisering av seksualitet på introduksjonsprogrammet, og kan derfor gi ny innsikt til hvordan seksuell helse og seksualitet kommuniseres til nye flyktninger og hvordan dette mottas av målgruppen. Det å være skeiv kan være en ekstra sårbarhetsfaktor for flyktninger (Stubberud & Akin, 2018). Måten seksualitet og kjønn tematiseres av de ansatte vil derfor kunne spille en viktig rolle i å normalisere dette ovenfor flyktninger og på denne måte signalisere at det er lov å være skeiv i Norge.

Relevante begrep som er brukt i studien blir definert i neste seksjon. Deretter vil teori og empiri på tematikken gjennomgås, før oppgavens problemstilling med tilhørende forskningsspørsmål presenteres. Deretter følger en gjennomgåelse av metode som beskriver alle ledd i studien. Videre vil resultatene fra den tematiske analysen presenteres med tilhørende sitater. Avslutningsvis diskuteres resultatene opp mot relevant teori og empiri, og praktiske implikasjoner og implikasjoner for fremtidig forskning gjennomgås.

1.1 Begrepsavklaring

1.1.1 LHBT+

Forkortelsen LHBT+ står for lesbiske, homofile, bifile, transpersoner, pluss interkjønnpersoner, personer med variasjon i kroppslig kjønn og/eller aseksuelle personer. Begrepet inkluderer også andre personer som bryter med normer for kjønn og seksualitet. Sistnevnte benevnes ofte som “queer” og *skeiv* på norsk. Skeiv kan brukes som synonym for LHBT+, men også for å betegne identiteter som utfordrer og overskrider kategoriene for kjønn og seksualitet. I tillegg kan skeiv brukes om de som ikke føler de passer inn i samfunnets inndeling av kjønn (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, u.å. -a).

Lesbiske personer er kvinner som forelsker seg i, og tiltrekkes av kvinner. Både transpersoner og cispersoner kan være lesbiske. Homofile forelsker seg i og tiltrekkes av personer med samme kjønn. Altså vil homofile menn tiltrekkes av andre menn, mens homofile kvinner tiltrekkes av andre kvinner. Bifile personer tiltrekker seg til andre personer uavhengig av hvilket kjønn de identifiserer seg med. Både cispersoner og transpersoner kan være homofile og bifile.

Transpersoner er et samlebegrep om personer som ikke identifiserer seg med det kjønn de var født med, og følgelig har en identitet eller et utseende som uttrykker at de ikke identifiserer seg med dette kjønn. De fleste identifiserer seg med det motsatte biologiske kjønn, altså menn som identifiserer seg som kvinner, eller kvinner som identifiserer seg som menn. Det er derimot også de som føler at de ikke tilhører noen kjønnskategori, og identifiserer seg som noe annet, eller som ikke-binær. Cispersoner identifiserer seg med det kjønn man ble tildelt ved fødsel, og er det motsatte av transpersoner (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, u.å. -a).

Å være interkjønn innebærer at man er født med atypiske kroppskarakteristika, og at man bryter med en binær forståelse av mannlige og kvinnelige kropp. Interkjønn viser dermed til kroppslig mangfold utover den typiske klassifiseringen av kvinnekropp og mannekropp. Aseksuell vil si at man ikke føler på en seksuell tiltrekning eller seksuell lyst. Både cis, transpersoner, heterofile og skeive kan være aseksuelle (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, u.å. -a).

Det er viktig å nevne at begrepene som defineres her stammer fra en vestlig forståelsesmodell, og at man i kulturer utenfor vesten ikke alltid har begreper for å forklare skeive personer eller personer som identifiserer seg som et annet kjønn enn det de er tildelt ved fødsel (Akin, 2017). I denne oppgaven vil begrepene skeiv eller LHBT+ anvendes, da dette er et samlebegrep som inkluderer og gjenspeiler alle legninger og kjønnsuttrykk, som bryter med de statistisk sett «vanligste» kategoriene for kjønn og seksualitet.

1.1.2 Heteronormativitet

Heteronormativitet innebærer en forventning om at alle i samfunnet er heterofile, og at kjønn bare består av to gjensidig utelukkende kategorier: kvinne og mann. Heteronormativiteten gjenspeiles i samfunnets kultur, normer, språk og sosiale institusjoner. Den heterofile seksualiteten fokuserer ofte på reproduksjon og fremstiller således den

heterofile kjernefamilien som det normale og universelle (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, u.å. -a; Eggebø et al., 2019).

De fleste i samfunnet oppfører seg og snakker som om alle andre er heterofile, uten at man egentlig vet det. Skeive kan ofte kjenne på en følelse av å ikke passe inn, og daglig må ta stilling til om man skal fortelle at man er skeiv eller ikke. Det kreves derfor mye energi for å bryte med disse forventningene ved å måtte aktivt skille seg ut for å vise at man er en som bryter med normene (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, u.å. -a; Eggebø et al., 2019).

1.1.3 Flyktning

Etter norsk utlendingslov gis flyktningstatus til de som defineres av flyktninger etter flyktningkonvensjonen og de som står i fare for tortur, dødsstraff eller annen umenneskelig behandling eller straff ved retur til hjemlandet (Utlendingsloven, 2008, §28). FNs flyktningkonvensjon definerer en flyktning som en person som har forlatt sitt hjemland på bakgrunn av frykt for forfølgelse på grunn av religion, etnisitet, nasjonalitet, politisk oppfatning eller tilhørighet til en bestemt sosial gruppe (Forente nasjoner, 1951, artikkel 1).

1.1.3.1 Overføringsflyktning

Overføringsflyktninger er definert av de Forente Nasjoner (FN) som flyktninger som har flyktet fra sitt hjemland og overført til et tredje land. FN's høykommissær for flyktninger (UNHCR) registrerer flyktninger som ikke kan tilbys en varig løsning i det landet de befinner seg og kan dermed overføres til et tredje land (Utlendingsdirektoratet, u.å.-b). UNHCR inngår avtaler om overføringsflyktninger med noen land, deriblant Norge, og søker på flyktingenes vegne om de kan overføres til disse landene som kvoteflyktninger. Gjennom utlendingsloven § 35 (2008) kan utlendingsdirektoratet gi innreisestillatelse til flyktninger anerkjent av UNHCR. Det er stortingset som bestemmer hvor mange overføringsflyktninger Norge skal ta imot, for perioder på tre år av gangen. Utlendingsdirektoratet (UDI), i samarbeid med andre etater som Politiets sikkerhetstjeneste (PST), velger hvilke flyktninger som skal få komme til Norge, og organiserer reisen for dem. På forhånd har UDI avklart hvilke kommuner flyktingene skal bo i (Utlendingsdirektoratet, u.å.-b).

Fra 1. juli 2020 presiserte regjeringen at LHBT+ personer er en prioritert gruppe ved uttak av overføringsflyktninger grunnet deres status som en spesiell utsatt gruppe for vold og diskrimineringen sett i sammenheng med mangel på beskyttelse fra myndighetene. Det utgjør behov for overføring til et nytt land for å sikre sikkerhet og trygghet (Regjeringen, 2021).

1.1.3.2 Asylsøker

En asylsøker defineres som en person som søker om beskyttelse (asyl) på bakgrunn av frykt for forfølgelse i hjemlandet på grunn av etnisitet, religion, nasjonalitet, tilhørighet i en bestemt gruppe eller politisk orientering og anses å være i fare for tortur, dødsstraff eller annen umenneskelig behandling ved retur (Utlendingsdirektoratet, u.å.-a). Personer som kommer til Norge, registrerer seg til politiet og får status som asylsøker inntil de har fått svar på søknaden sin. Dersom en asylsøker oppfyller kriteriene for asyl, får denne oppholdstillatelse som flyktning (Utlendingsdirektoratet, u.å.-a).

1.1.4. Introduksjonsprogrammet

Introduksjonsprogrammet er et kommunalt tilbud for nyankomne flyktninger mellom 18-55 år med oppholdstillatelse i Norge. Introduksjonsprogrammet er regulert gjennom introduksjonsloven med formål om å styrke nyankomne innvandrere samfunns- og yrkesdeltakelse og økonomisk selvstendighet (integreringsloven, 2020, § 1). Introduksjonsprogrammet er pliktig og gir rett på introduksjonsstønad. Programmet gjelder for nyankomne innvandrere som enten har fått asyl, er overføringsflyktning, eller har fått opphold på humanitært grunnlag eller er familiegjenforent med en person som har rett og plikt til introduksjonsprogram (integreringsloven, 2020, § 2). Videre har man kun rett på introduksjonsprogram hvis man bosettes gjennom offentlig styrt bosetting, med unntak av familiegjenforente som bosettes med familie/ektefelle. Det vil si at personer som bosetter seg selv mister rett på program og økonomisk stønad (Tronstad & Hernes, 2016). I likhet vil avbrutt program ved flytting til en annen kommune eller avslutning av andre årsaker, føre til tap på rett til stønad og plass i programmet.

Kommunen har plikt til å fremsette et tilbud for nyankomne innvandrere innen tre måneder etter bosetting eller krav om deltakelse. Introduksjonsprogrammet tilrettelegges etter behov for kvalifisering. Introduksjonsprogrammet omfatter norskopplæring, samfunnskunnskap og arbeids- og utdanningsrettede tiltak (integreringsloven, 2020, §4). Programmet kan vare inntil 2 år, men kan forlenges til 3 år ved behov. På bakgrunn av en kartlegging av individets opplæringsbehov og nyttiggjørende tiltak skal det utvikles en individuell plan for deltakelse i introduksjonsprogrammet. Kompetansekartleggingen skal omfatte språkkunnskaper, utdanningsnivå, arbeidserfaring og annen relevant kompetanse personen innehar for å kunne tilpasse introduksjonsprogrammet etter behov (integreringsloven, 2020, §10). Etter kompetansekartleggingen blir deltakere delt inn i grupper etter utdanning og språknivå og utgjør ulike programfaser som har ulik varighet etter behov for kvalifisering.

Introduksjonsprogrammet skal inneholde opplæring i norsk, samfunnskunnskap, kurs i livsmestring og arbeids- eller utdanningsrettede elementer (integreringsloven, 2020, § 14). Deltakere med barn under 18 år eller som får barn under programmet skal delta på foreldreveiledningskurs. Introduksjonsprogrammet er helårig og på fulltid. Samfunnskunnskap og norsk skal bidra til å gjøre innvandrere best rustet til å møte norsk hverdagsliv, utdanning og arbeidsliv. Samfunnskunnskap skal gi deltakere forståelse og innføring i holdninger, verdier som toleranse, likeverd og respekt. I norskopplæringen og i samfunnskunnskap inngår tverrfaglige temaer som bidrar til at man kan bruke språket til å diskutere samfunnsfaglige tema. Et av de tverrfaglige teamene som gjennomgås er folkehelse og livsmestring, hvor deltakere får informasjon og mulighet til å uttrykke tanker om fysisk og psykisk helse.

Livsmestring i et nytt land er et obligatorisk kurs i introduksjonsprogrammet og er juridisk regulert etter integreringsloven, §4 (2020). Kurset skal fremme motivasjon og mestring i møte med et nytt samfunn (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, 2022b). I kurset inngår temaene migrasjon, helse, mangfold og karrierekompetanse. Etter forskriften skal det tilbys minst 10 timer veiledning innenfor temaet migrasjon, helse og mangfold og 15 timer innenfor karrierekompetanse (integreringsloven, 2020, §4).

I temaområdet helse og mangfold skal deltakere få økt kunnskap om fysisk og psykisk helse, mestring av en ny hverdag i Norge og retten til å leve et fritt og selvstendig liv. I temaet «retten til å leve et fritt og selvstendig liv» skal deltakere få kunnskap om egenbestemmelse over eget liv og valg, inkludert ulike samlivsformer og kjønnsuttrykk (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, 2022a). Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI) har utarbeidet faglige veiledere for gruppeledere for kurset, livsmestring i nytt land. I veilederen legges det vekt på at kompetanse om mangfold inkluderer kunnskap om ulike kjønnsidentiteter, kjønnsuttrykk og seksuelle orienteringer (2022c). Dette begrunner IMDI med at flyktninger med skeiv bakgrunn kan oppleve sammensatt diskriminering, vold og kontroll og at det derfor er viktig at gruppeveiledere som leder kurset har tilstrekkelig kompetanse på tematikken (2022c).

Når deltakere er i introduksjonsprogrammet gjennomgår de opplæring i samfunnskunnskap, norsk og livsmestring i et nytt land der de går i en klasse, får et klassemiljø, klassekamerater, lærere og møter til undervisning. Klassene består da primært av andre flyktninger fra ulike land. Derfor vil, i løpet av oppgaven, introduksjonsprogrammet

ofte omtales som «skole» av ulike informanter da det representerer skole for dem. Enkelte informanter kan ha påbegynt voksenopplæring av ulik type (se neste avsnitt). Grunnskoleopplæring og videregåendeopplæring omtales som voksenopplæring i oppgaven.

1.1.5 Voksenopplæring

Voksenopplæring er en samlebetegnelse på utdanning som er rettet mot voksne med mål om personlig utvikling, kvalifisering for arbeidslivet eller videre skolegang (Utdanningsforbundet, u.å.). Personer som ikke har fullført grunnskoleutdanning eller der det vurderes behov for opplæring, har rett på grunnskoleopplæring for voksne. Ved fullført grunnskoleutdanning kan voksne ha rett på videregående opplæring.

1.1.6. Diskriminering

Diskriminering stammer fra det latinske ordet *diskriminare*, som betyr «å dele, å gjøre forskjell, skille ut» (Oxford University Press, 2022). Diskriminering handler om at man behandles dårligere enn andre, uten at årsaken til denne behandlingen er nødvendig eller saklig. I forskning fokuserer man ofte på den subjektive opplevelsen av å bli forskjellsbehandlet, og den subjektive opplevelsen av årsaken til diskrimineringen (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, u.å. -b). Fra et juridisk perspektiv regnes forskjellsbehandling som diskriminering dersom det skjer på grunnlag av følgende: kjønn, etnisitet, livssyn, graviditet, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsuttrykk, omsorgsoppgaver, permisjon ved fødsel eller graviditet, alder eller en kombinasjon av disse (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, u.å. -b).

Man kan skille mellom direkte og indirekte former for diskriminering, hvor direkte diskriminering omhandler situasjoner hvor man blir behandlet dårligere enn andre på grunn av etnisitet, seksuell orientering, kjønn eller andre grunnlag for diskriminering. Indirekte diskriminering er handlinger som er tilsynelatende nøytrale, men som resulterer i forskjellsbehandling på ett eller flere grunnlag. I tillegg skiller man mellom sammensatt og strukturell diskriminering. Sistnevnte omhandler diskriminering som er innflettet i samfunnsstrukturer og institusjoner. Det er altså snakk om en systematisk forskjellsbehandling, og forekommer ofte i form av indirekte diskriminering. Diskriminering på flere grunnlag omtales som sammensatt eller flerdimensjonal diskriminering. Dette kan for eksempel være at man blir diskriminert både på grunnlag av ens seksuelle orientering, i tillegg til ens etnisitet (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, u.å. -b).

I Norge er direkte og indirekte diskriminering forbudt og regulert av likestillings- og diskrimineringsloven (2018). Ifølge §13 er trakassering forbudt og defineres som handlinger, uttalelser og ytringer som har som formål eller virkning å være krenkende, skremmende, fiendtlige, nedverdiggende eller ydmykende (likestillings- og diskrimineringsloven, 2018). Forbudet mot diskriminering og trakassering gjelder eksisterende, antatte, tidligere og fremtidige forhold. I tillegg gjelder forbudet ved diskriminering eller trakassering på bakgrunn av tilknytting til en annen person (likestillings- og diskrimineringsloven, 2018, §13).

1.1.6.1. Mobbing kan defineres som gjentatte handlinger med intensjon om skade og kan være direkte eller indirekte. En person blir mobbet når det vedkommende blir utsatt for negative handlinger over tid fra en eller flere personer (Olweus & Limber, 2010). Mobbing kan anses som aggressiv og intensjonell atferd og er karakterisert av et skjevt makt- og styrkeforhold. Mobbing har mange negative konsekvenser og er relatert til psykiske og somatiske plager, både kortsiktige og langsiktige (Havik & Ertesvåg, 2020).

Skjult mobbing kan ta ulike former som eksempelvis baksnakking, ryktespredning, sosial ekskludering og nettmobbing (Olweus & Gorseth, 2006). Skjult mobbing kan ha alvorlige konsekvenser for psykologisk fungering, sosiale og psykiske vansker og er ofte vanskelig å oppdage for lærere (Cross et al., 2009).

Likestillings- og diskrimineringsombudet hevder at mobbing kan klassifiseres som diskriminering dersom mobbingen skjer på grunnlag av et diskrimineringsgrunnlag, eksempelvis kjønnsuttrykk eller seksuell orientering (Likestillings- og diskrimineringsombudet, u.å.).

1.1.6.2. Sosial eksklusjon kan være en form for skjult mobbing, men kan også inkludere andre former for utstenging som eksempelvis uintensjonelle handlinger eller organisatoriske forhold (Olweus & Gorseth, 2006). Sosial eksklusjon defineres som en prosess av redusering av deltakelse, tilgang og solidaritet. Sosial eksklusjon referer til manglende kapasitet til deltakelse i sosiale aktiviteter og mulighet til å forme sosiale relasjoner (Silver & Miller, 2003).

1.1.7. Sosial kontroll er sosial innflytelse på individuell atferd (Gibbs, 1981; Meier, 1982). Denne påvirkningen kan være uformell fra familie og bekjente, eller formell fra rettsvesen, politi eller andre offentlige autoriteter. Sosial kontroll kan påvirke individuell atferd både

negativt og positivt (Tjora & Burner, 2020). Herunder kan man også prate om opinionsledere, som er personer som påvirker andres holdninger eller beslutninger (Vikøren & Roger, 2022).

Negativ sosial kontroll kan defineres som “press, oppsyn, trusler eller tvang som systematisk begrenser noen i sin livsutfoldelse eller gjentatte ganger hindrer dem i å treffe selvstendige valg om eget liv og fremtid” (Kunnskapsdepartementet, 2021). Eksempelvis kan det gjelde selvbestemmelse over identitetsutfoldelse, kropp, seksualitet, religion og kjønnsuttrykk. Nyankomne skeive innvandrere kan være i risiko for sosial kontroll og æresrelatert vold (Kunnskapsdepartementet, 2021).

1.1.8 Marginalisering ble først definert av Hall og kolleger i 1994, og omhandler ekskludering av personer basert på deres identiteter, tilknytninger, erfaringer og miljø (Hall et al., 1994).

1.1.9 Sosial støtte og tilhørighet

Sosial støtte er opplevelsen av at man er verdsatt og at andre bryr seg om deg. Det innebærer også at man er medlem av et gjensidig støttende sosialt nettverk. Sosial støtte kan ha fordelaktige effekter på fysisk og psykisk helse (Taylor, 2011).

Tilhørighet er definert som følelsen av personlig deltagelse i et system eller et miljø, slik at man får en følelse av å være en essensiell del av nevnte system eller miljø. Både tilhørighet og sosial støtte er tett knyttet opp til et fundamentalt menneskelig behov for å etablere og vedlikeholde verdifulle tilknytninger til andre mennesker (Hagerty et al., 1992).

2. Tidligere forskning på skeive med minoritetsbakgrunn

I denne delen vil tidligere forskning på skeive med ikke-vestlig minoritetsbakgrunn gjennomgås, primært med fokus på tidligere forskning gjort i Norden. Her legges fokuset hovedsakelig på deres livssituasjon, med tanke på erfaringer med diskriminering, åpenhet og sosialt nettverk. Avslutningsvis vil funn om tematisering av seksualitet ovenfor unge, enslige, skeive asylsøkere presenteres.

Det ser ut til å være noe begrenset med forskning på denne gruppen, som viser til et kunnskapsbehov om skeive flyktninger og skeive med innvandrerbakgrunn. Likevel er det utført et lite antall større levekårsundersøkelser i løpet av de siste ti årene, som denne studien primært vil ta utgangspunkt i.

2.1. Diskriminering

Levekårsundersøkelsen blant skeive med innvandrerbakgrunn i Norge (2018) viser at skeive innvandrere er utsatte for diskriminering på bakgrunn av deres seksuelle orientering og kjønn, deres innvandrerbakgrunn og på bakgrunn av begge disse grunnlagene. Diskriminering rettet mot deres bakgrunn som innvandrer kan i noen tilfeller være den årsaken som er mest fremtredende, og trenger ikke å være relatert til deres seksuelle orientering. Det samme gjelder for diskriminering basert på kjønn og legning. I noen tilfeller kan de oppleve diskriminering basert på både seksuell orientering og innvandrerbakgrunn (Eggebø et al., 2020; Eggebø et al., 2018). Her viser også tall fra Danmark lignende funn. Følner og kolleger gjennomførte levekårsundersøkelser i 2015 og 2022 blant danske LHBT+ personer med ikke-vestlig minoritetsbakgrunn. Resultatene fra undersøkelsen i 2022 viste at over halvparten hadde opplevd diskriminering i løpet av det siste året basert på deres seksuelle orientering eller etnisitet, mens 45% hadde opplevd diskriminering på begge grunnlag. Generelt sett viste begge levekårsundersøkelsene at LHBT+ personer med ikke-vestlig minoritetsbakgrunn er en særlig utsatt minoritet i minoriteten og opplever diskriminering i stor grad (Følner et al., 2022; Følner et al., 2015).

Mange av informantene i den norske levekårsundersøkelsen (Eggebø et al., 2018) rapporterte også å ha blitt utsatt for mobbing, diskriminering eller seksuelt misbruk fra medflyktninger på asylmottak. Noen av informantene fortalte også at de hadde opplevd mobbing og diskriminering fra andre medflyktninger på introduksjonsprogrammet. Trettien prosent rapporterte at de opplevde miljøer med egen landbakgrunn som ekskluderende, mens nesten halvparten (47%) opplevde disse miljøene som inkluderende. Den sistnevnte gruppen er hovedsakelig representert av de informantene som kommer fra land med høy ILGA-skår, det vil si, land med LHBT+-vennlige lover i henhold til den internasjonale organisasjonen for lesbiske, homofile, bifile, trans og interkjønn-personer (ILGA, 2017). Blant de som opplever miljøer med egen landbakgrunn som ekskluderende, skåret de informantene som hadde foreldre som tilhørte islam som religion høyest (Eggebø et al., 2020; Eggebø et al., 2018).

Informantene rapporterte også om ubehagelige opplevelser med diskriminering fra etniske norske, og i norske skeive miljø (Eggebø et al., 2020; Eggebø et al., 2018; Elgvin et al., 2013). Dog opplever de i hovedsak mesteparten av diskrimineringen og trakasseringen fra andre med etnisk minoritetsbakgrunn (Eggebø et al., 2018).

I en studie av livssituasjonen for skeive enslige mindreårige asylsøkere i omsorgssentre og asylmottak (Stubberud & Akin, 2018), fortalte alle utenom én informant at de har opplevd diskriminering, herunder mobbing, trakassering, vold og trusler, på asylmottak eller omsorgssentre. Det er andre flyktninger som står for denne trakasseringen, og det skjer på bakgrunn av at informantene er skeive. Informantene fortalte også om vanskeligheter med å ta opp ting på grunn av mistillit til tolk, særlig hvis de kommer fra samme land som en selv, på bakgrunn av frykt for negative sanksjoner og at informasjonen skal spres. Det fortelles også om et hierarki blant flyktningene på mottakene både av de ansatte og de enslige mindreårige informantene (Stubberud & Akin, 2018).

Elgvin og kollegers studie av LHBT-personer med ikke-vestlig etnisk minoritetsbakgrunn i Norge (2013) viser at flere har opplevd psykisk og fysisk vold, primært fra egen familie. Dette samsvarer med resultatene fra levekårsundersøkelsene blant LHBT+ personer i Danmark med ikke-vestlig minoritetsbakgrunn, hvor man ser at flere (6-18%) har vokst opp under fysisk vold, og har opplevd å få voldstrusler og/eller drapstrusler fra familie eller familiens omgangskrets. Flere fortalte også at familien hadde forsøkt å «helbrede» de for deres seksuelle legning eller kjønnsidentitet (Følner et al., 2022; Følner et al., 2015).

Mange av informantene fra Elgvin og kollegers studie av skeive-personer med ikke-vestlig etnisk minoritetsbakgrunn, utenom transpersoner, forteller likevel at overgangen til samfunnet i Norge, som skole og arbeidsplass, har stort sett vært en positiv opplevelse. Her argumenterer forfatterne imidlertid for at informanter som ikke er oppvokst i Norge og som har opplevd mye diskriminering fra egne miljø, kan oppleve norske arenaer som skole og arbeid som mindre diskriminerende. Informantene som derimot har vokst opp i Norge med færre diskrimineringserfaringer, kan lettere oppfatte slike arenaer som diskriminerende. Det som er avgjørende for hva man oppfatter som diskriminering er sammenligningsgrunnlaget man har, ifølge forfatterne (Elgvin et al., 2013).

Flere studier på skeive flyktninger i Nord-Amerika og Europa ser ut til å samsvare med resultatene fra de norske undersøkelsene. Kahn (2015) så at skeive flyktninger med islamsk bakgrunn opplevde å bli ekskludert av familiemedlemmer og fra egne etniske miljøer i USA. I likhet viste en studie av Munro og kolleger (2013) at skeive flyktninger i Canada opplever diskriminering i form av homofobi og rasisme fra andre skeive miljøer, i interpersonlige forhold, fra sosiale tjenester og fra eget flyktningmiljø. Lignende resultater fant Alessi og kolleger (2020), hvor resultatene fra deres studie indikerte at skeive flyktninger

i Nederland og Østerrike opplever diskriminering både fra flyktningmiljøene og personer utenfor disse miljøene. I Golembe og kollegers (2021) studie kom det frem at flyktninger i Tyskland opplevde diskriminering daglig basert på seksuell legning og kjønnsidentitet, deres etniske bakgrunn, samt deres status som flyktning. De som diskriminerte var både tyskere, andre flyktninger og andre innenfor miljøet. Flere av informantene oppga at diskrimineringen de opplevde etter å ha flyktet var verre enn hva de hadde opplevde i hjemlandet før flukt.

2.2. Åpenhet

Å være åpen om ens seksuelle identitet omtales ofte som å være viktig for ens helse og livskvalitet (Eggebø et al., 2018). Dog kan det virke som at åpenhet for noen grupper også kan medføre negative konsekvenser, eksempelvis at man mister venner eller familie i Norge eller i hjemlandet. For enkelte blir dette et dilemma man må ta stilling til i hverdagen (Eggebø et al., 2018). Åpne rom og lukkede rom er metaforer først beskrevet av Elgvin og kolleger (2013) i deres rapport om livssituasjonen til LHBT-personer med ikke-vestlig etnisk minoritetsbakgrunn i Norge. Begrepene omhandler skeive minoritetspersoners mulighet til å være åpen om ens seksuelle orientering og identitet. Å leve i åpne rom tilsier at man kan leve ut i ens seksuelle identitet og orientering, mens det å leve i lukkede rom betyr at man bare er åpne for et svært få antall personer. Elgvin og kolleger (2013) har sett at noen opplever å ikke bli akseptert av egen familie og eget miljø, og lever derfor i en åpen exit, mens andre opplever å bli akseptert, og lever da integrert åpent. Enkelte kan også være åpen om legning og identitet til noen, men ikke alle, og betegnes som å leve i et halvåpent rom.

Flere av informantene fra levekårsundersøkelsen blant skeive med innvandrerbakgrunn levde skjult i frykt av å få negative reaksjoner, særlig fra familie. Flere var også redde for at det å være åpen kunne medføre negative konsekvenser for familiemedlemmer som ikke bodde i Norge (Eggebø og kolleger, 2018). På grunn av dette, og av frykt for å bli ekskludert og trakassert, var det få av informantene som var åpne med personer fra eget hjemland. De fleste opplevde det som positivt å være åpent skeiv for nordmenn (Eggebø og kolleger, 2018).

I Danmark ser man også at danske LHBT+ personer med ikke-vestlig minoritetsbakgrunn opplever negative opplevelser og skjuler sin seksuelle orientering i større grad enn andre LHBT+ personer. Blant grunnene til hvorfor de skjuler legningen sin er omdømmet til familien, religion og for å beskytte seg selv og familiemedlemmer. Generelt sett var de fleste danske LHBT+ med ikke-vestlig minoritetsbakgrunn mer åpne for sine venner enn de var ovenfor sine familier (Følner et al., 2022; Følner et al., 2015).

Flere av informantene fra undersøkelsen på skeive enslige mindreårige asylsøkere fortalte om vanskeligheter med å åpne seg for andre, hvor noen har lyst til å gjøre det, men ikke klarer det, og andre ikke ønsker å være åpne. De fleste var ikke åpne ovenfor andre beboere på asylmottak. Flere forteller at de har åpnet seg som skeiv for de ansatte, og forteller om positive opplevelser knyttet til det, ettersom de har erfart å få bedre hjelp som følger av dette (Stubberud og Akin, 2018).

Golembe og kollegers (2021) studie av skeive flyktninger i Tyskland viser at flere av informantene var redde for å vise sin seksuelle legning, og at de i de fleste tilfeller skjulte sin seksuelle orientering, særlig i situasjoner der de var redde for å få negative reaksjoner. Lignende resultater fant Alessi og kolleger (2020), hvor resultatene fra deres studie indikerte at flere av de skeive flyktningene i Nederland og Østerrike, særlig homofile menn, fortsatte å skjule sin seksuelle orientering eller kjønnsidentitet for å unngå voldelig trakassering fra andre flyktninger, spesielt i bosituasjoner med andre flyktninger.

2.3 Sosialt nettverk

Skeive interesseorganisasjoner for flyktninger er en viktig del av ens sosiale nettverk i Norge for mange skeive flyktninger og innvandrere. Mange oppga interesseorganisasjoner som eneste nettverk, og det var i hovedsak der de oppleve å få hjelp, støtte og en følelse av tilhørighet (Eggebø et al., 2018). Selv om mange rapporterte å være i jevnlig kontakt med familie og venner var det også mange som svarte at de følte seg ensomme (Eggebø et al., 2020; Eggebø et al., 2018; Følner et al., 2022). I samsvar med disse resultatene viser også funnene fra undersøkelsen på livssituasjonen for skeive enslige mindreårige asylsøkere, at flere av de enslige mindreårige på mottak og omsorgssentre opplevde å være ensom. Det var likevel flere av de som var i kontakt med interesseorganisasjoner slik som Skeiv Verden og Skeiv Ungdom og fortalte om positive opplevelser knyttet til dette (Stubberud & Akin, 2018).

Funnene til Elgvin og kolleger (2013) viser at flere skeive med minoritetsbakgrunn i Norge sliter med å kjenne tilhørighet og at mange føler seg ensomme, særlig hvis man har opplevd å ikke få aksept fra familie. Flere av informantene har opplevd negative reaksjoner fra familie eller de miljøene de kommer fra. Det er også flere som forteller at de har opplevd vanskeligheter med å bli inkludert i skeive norske miljø, hvor de opplever rasisme samt at ens holdninger og verdier ikke blir akseptert.

2.4 Tematisering av seksualitet på omsorgssentre og asylmottak

I levekårsundersøkelsen til Stubberud og Akin (2018) undersøkte de hvilke erfaringer og kunnskap de ansatte på omsorgssentre og asylmottak har om LHBT+, og hva de selv mener de mangler kunnskap om. Ansatte på omsorgssentrene ga et inntrykk av at de bare tok opp temaer relatert til seksuell orientering og kjønnsuttrykk dersom de vurderte at det var nødvendig i de tilfeller hvor de mistenkte at noen kunne være skeive. Samtidig mente flesteparten av de ansatte at de ikke hadde noen skeive som bodde hos dem, noe som vil bety at kjønn og seksualitet ikke tematiseres. Dette kan signalisere at kjønn og seksualitet ikke er viktig å snakke om med mindre det er noen som åpenbart skiller seg ut som annerledes. I tillegg vanskeliggjør det for skeive å åpne seg for ansatte som skeiv. I tillegg så det ut til at de ansatte i hovedsak tolket feminine gutter som homofile, noe som potensielt kan føre til at de ikke oppfatter andre med mindre stereotypiske kjønnsuttrykk som å være skeive (Stubberud & Akin, 2018).

I studien om livssituasjonen for skeive enslige mindreårige asylsøkere i omsorgssentre og asylmottak, var informantene enige om at det var mangel på tematisering og undervisning om seksuell orientering og kjønn på omsorgssentre og asylmottak. Videre ga de uttrykk for at de ikke fikk tilstrekkelig informasjon om dette etter ankomst i Norge. De informantene som hadde hatt noe undervisning om dette hadde ikke gode opplevelser med undervisningen. De erfarte at lærerne ikke klarte å lage trygge rammer, og fortalte at medelever virket uinteresserte eller reagerte med avsky når det ble snakk om homofili. En av informantene ga uttrykk for at de ikke kunne leve trygt i Norge selv om loven tilsier at du skal kunne det, som kan indikere at det ikke er tilstrekkelig å lære om lovverket i undervisningssammenheng (Stubberud & Akin, 2018).

2.4.1 Holdninger til seksualitet hos ansatte

Undersøkelsen til Stubberud og Akin (2018) viser at ansatte på omsorgssentre og asylmottak er interessert i å lære om kjønn, seksuell orientering og kjønnsuttrykk, og mener at dette er viktige tema å kunne snakke om. Likevel ser det ut til å være et behov for kompetanseøkning på området, både innenfor de ansattes utdanning, men også gjennom kursing på arbeidsplassen. Flere av de ansatte på omsorgssentre og akuttmottak fortalte at de aldri hadde hatt om kjønn og seksuell orientering på studiene, og med unntak av én hadde de heller ikke hatt noen kompetanseheving på tematikken på jobb. Det var i hovedsak ingen av de ansatte på omsorgssentrene som kjente til noen interesseorganisasjoner for skeive

flyktninger, mens de fleste ansatte på asylmottakene kjente til dem (Stubberud & Akin, 2018).

3. Teorigjennomgang

I denne delen vil relevante psykologiske teorier med tilhørende empirisk forskning gjennomgås, som vil være det teoretiske rammeverket som resultatene av studien sees i lys av.

3.1 Minoritetsstress

Minoritetsstress er et begrep som omhandler et stressende og fiendtlig sosialt miljø skapt på bakgrunn av stigmatisering, fordommer og diskriminering, som kan forårsake psykiske problemer hos medlemmer av stigmatiserte minoritetsgrupper (Meyer, 2003).

Forskning tyder på at personer som identifiserer seg som LHBT+ opplever psykiske helseplager i større grad enn heterofile, herunder depresjon, angst, suicidale tanker og selvmordsforsøk (Anderssen & Malterud, 2013; Eggebø et al., 2020; Eggebø et al., 2018; Elgvin et al., 2013; Feinstein et al., 2017; Følner et al., 2022; King et al., 2008; Sattler et al., 2017; Puckett et al., 2016). I en norsk levekårsundersøkelse blant skeive med innvandrerbakgrunn (Eggebø et al., 2018) svarte 58% at de hadde hatt selvmordstanker, og 22% svarte at de hadde forsøkt å ta sitt eget liv. Det var også en betydelig andel (21-22%) som hadde svart at de var svært plaget av følelser av ensomhet, bekymring og følelser av håpløshet med tanke på fortiden. Disse tallene samsvarer med funn fra en dansk studie hvor mange av informantene også fortalte at de følte på ensomhet, og hvor en tredjedel av informantene fortalte at de hadde vurdert å ta livet av seg selv i løpet av det siste året (Følner et al., 2022).

Forskning tyder på at en stor andel skeive i Norden opplever problemer knyttet til psykisk helse. Hvorvidt dette skyldes opplevd stress knyttet til ens minoritetsstatus, eller på grunn av andre faktorer, er vanskelig å fastslå. Likevel ser det ut til at personer som tilhører seksuelle minoriteter, og personer med innvandrerbakgrunn, er overrepresentert med tanke på psykiske problemer og mentale lidelser (Anderssen & Malterud, 2013; Eggebø et al., 2020; Eggebø et al., 2018; Elgvin et al., 2013; Følner et al., 2022; Følner et al., 2015; Meyer, 2003).

3.1.1. Definisjon av stress og resiliens

Stress er et komplekst fenomen forskere lenge har forsøkt å definere. Det kan skyldes at opplevelsen av stress og hvordan man håndterer det kan være forskjellig for hvert enkelt individ, i tillegg til at det ofte er situasjonsbetinget (Lazarus & Folkman, 1984). I 1936 ble

stress definert av Selye som “The nonspecific response of the body to any demand for change”. Altså vil stress kunne omhandle en kroppslig respons på endringer (Selye & Fortier, 1949). I de senere år har man utvidet denne definisjonen til å inkludere den mentale og emosjonelle belastningen av stress, samt individuelle, situasjonelle og sosiale kilder til stress, også kalt stressorer (Meyer, 2003). Sosialt stress forutsetter at faktorer i det sosiale miljøet kan være kilder til stress, og at dette kan medføre negative helsemessige konsekvenser for individet som utsettes for stress relatert til det sosiale miljøet. Denne typen stress er derfor tenkt å kunne ha særlig innvirkning på personer som tilhører grupper som er stigmatisert på bakgrunn av sosioøkonomisk status, etnisitet, kjønn og seksualitet, for å nevne noen (Meyer, 2003).

Et nærliggende begrep når man forsker på stress, er resiliens. Resiliens er et begrep som omhandler ens tilpasningsevne i truende og stressende situasjoner (Meyer, 2010). Resiliens kan være beskyttende både i forkant av stress, ved at man ikke trigges av stressorer fordi man vet at man er i stand til å håndtere de, og det kan være beskyttende i møte med stress ved at man har egnede egenskaper for å håndtere stress på en hensiktsmessig måte. På denne måten kan resiliens moderere hvordan man påvirkes av stress og hvilke helsemessige konsekvenser dette kan ha (Lazarus & Folkman, 1984; Meyer, 2010).

3.1.2. Minoritetsstress hos personer som tilhører LHBT+

Ifølge Meyers (2003) teori om minoritetsstress, vil LHBT-personer oppleve stress i sosiale situasjoner i større grad enn personer som ikke er LHBT+ på bakgrunn av deres seksuelle orientering. Denne typen minoritetsstress kan deles inn i fire kategorier: internalisert stigma, skjuling av ens seksuelle identitet og kjønn, forventninger om diskriminering og erfaringer med diskriminering og vold. Disse fire typene minoritetsstress tenkes å oppstå via nærliggende og fjerntliggende prosesser.

3.1.3 Nærliggende stressorer

Minoritetstress antas å oppstå gjennom nærliggende og fjerntliggende stressorer, hvor nærliggende stressorer refererer til stressende opplevelser som oppstår gjennom sosialisering og som resultat av dette internaliseres hos individet. Eksempelvis internalisert homofobi, skjuling av ens identitet og forventninger om å bli avvist eller diskriminert (Meyer, 2015). Med andre ord vil de som tilhører en marginalisert gruppe kunne forvente å bli diskriminert av den dominerende gruppen, og som resultat av dette vil de være mer varsomme ovenfor det sosiale miljøet rundt seg. Samtidig kan dette skape en diskrepans mellom hvordan man

oppfatter seg selv og hvordan man opplever at andre oppfatter en, som kan skape et ustabil og sårbart selvbilde (Meyer, 2003).

3.1.4. Fjerntliggende stressorer

Fjerntliggende stressorer omhandler opplevelser og hendelser som skjer utenfor individet, eksempelvis stressende livshendelser, erfaringer med diskriminering og vold, i tillegg til mikroagresjoner (i.e. dagligdags trakassering). Mikroagresjoner defineres av Sue og kolleger (2007) som korte, dagligdagse overgrep mot minoritetspersoner. Disse kan være sosiale eller miljømessige, verbale og nonverbale. Mikroagresjoner kan være både intensjonelle og ikke intensjonelle, og kan deles inn i tre kategorier: mikroangrep, mikroforbannelser og mikrougyldiggjørelser. Eksempler på mikroangrep kan være verbale og ikke verbal nedsettende atferd, eksempelvis via uttrykk slik som «that's so gay» når man omtaler noe som er rart eller dumt. Mikrougyldiggjørelser kan for eksempel være at man undergraver diskriminerende atferd ved at man mener at de som opplever dette er «for sensitive». Eksempler på mikroforbannelser er stereotypiske utsagn slik som at «alle homofile menn er løse på tråden» eller at man forventer at en bifil person vil være interessert i å ha sex med et heterofilt par (Cyrus, 2017).

3.1.5. Mestringsstrategier

Selv om det eksisterer mange kilder til minoritetsstress, finnes det også mange mestringsstrategier for marginaliserte grupper som utsettes for denne typen stress. Blant annet vil en følelse av tilhørighet til gruppen som er i minoritet kunne hjelpe med å håndtere slik type stress, ved at man kan oppleve et sosialt miljø der man ikke stigmatiseres (Meyer, 2003, 2015). I tillegg forutsetter sosial evalueringsteori (Pettigrew, 1967) at medlemmer av stigmatiserte grupper, som har en sterk tilhørighet, vil evaluere seg selv ut ifra andre medlemmer i ens gruppe, heller enn ut ifra medlemmer av den dominante gruppen. Gjennom denne evalueringsprosessen vil de kunne revurdere negative og stigmatiserende erfaringer fra utgruppen, som kan bidra til å moderere den psykologiske påkjenningen fra slike typer erfaringer.

Meyer (2015) påpeker at gjennom å definere seg med de marginaliserte gruppene og skape en tilhørighet til dem, vil man kunne benytte seg av felles resiliens (community resilience). Eksempelvis vil en mann som ligger med andre menn, men som ikke identifiserer seg som homofil eller biseksuell, gå glipp av muligheten til å nyttiggjøre seg av en potensiell gruppe resiliens. I et slikt tilfelle vil man kunne oppleve de samme stressorene som bifile eller homofile, men fordi man ikke identifiserer seg som det, kan man miste muligheten til å

dra nytte av den sosiale støtten og tilhørigheten man kan oppleve i slike grupper. Tilhørighet og gruppeidentifisering vil med andre ord kunne beskytte enkeltindivider mot negative konsekvenser av stigmatisering. Det samme vil gjelde for de medlemmene som velger å skjule sin seksuelle identitet. Til tross for det å skjule sin identitet kan virke fordelaktig fordi man unngår å bli utsatt for diskriminering, vil det kunne medføre negative konsekvenser både i form av at det er stressende å leve i skjul, og problemer med å finne andre som tilhører samme gruppe. På denne måten vil man derfor ikke kunne få tilgang til de ressursene som tilhører denne gruppen (Meyer, 2003).

Meyer (2003) understreker imidlertid at disse mestringsstrategiene oftest opptrer som en gruppeprosess, og derfor kan gjøre det vanskelig for individet å håndtere stigmatisering dersom strategiene på gruppenivå ikke er tilgjengelig. Ifølge Meyer vil ens individuelle mestringsstrategier, slik som personlighet, kunne begrenses hvis man ikke har mulighet til å utnytte gruppestrategier i møte med minoritetsstigmatisering. Særlig vil de gruppene som er dobbelt marginalisert, slik som seksuelle minoriteter med flyktningbakgrunn, ofte ha dårligere tilgang til ressurser som igjen kan redusere muligheten til å håndtere diskriminering (Cyrus, 2017).

3.1.6. Risiko vs. resilienshypotesen

Innenfor forskning på minoritetsstress er det to teorier som dominerer hvordan man tolker opplevelsen av minoritetsstress: risikohypotesen og resilienshypotesen. Ifølge risikohypotesen vil skeive med etnisk minoritetsbakgrunn være utsatt for minoritetsstress i større grad enn heterofile og skeive vestlige er, ettersom skeive med etnisk minoritetsbakgrunn tilhører to marginaliserte grupper og derfor vil være utsatt for å oppleve stress knyttet til både rasisme og homofobi (double jeopardy hypothesis). Følgelig vil denne gruppen kunne ha større risiko for å utvikle sykdom som følger av å utsettes for minoritetsstress i høyere grad enn hva skeive vestlige er (Cyrus, 2017; Meyer, 2010).

Resilienshypotesen derimot, foreslår at skeive med etnisk minoritetsbakgrunn vil være bedre utrustet til å håndtere stress og diskriminering knyttet til deres seksuelle identitet på bakgrunn av at de allerede har erfaring med diskriminering rettet mot deres etniske identitet, og vise versa. Disse to teoriene er motstridende, og det tenkes at faktorer slik som personlige egenskaper og tilgjengelighet på ressurser vil kunne spille inn på hvorvidt man er utsatt for helsemessige problemer knyttet til minoritetsstress eller ikke. Som Meyer (2010) påpeker, antar resilienshypotesen at skeive etniske minoriteter har tilgang på flere mestringsressurser

enn hva vestlige skeive har. Derimot er disse gruppene i mindretall og har i realiteten ofte dårligere tilgang på ressurser enn hva den vestlige populasjoner har, noe som vil gjøre det mindre sannsynlig at de vil være bedre utrustet til å håndtere minoritetsstress (Cyrus, 2017; Meyer, 2010).

Det finnes noe forskning som støtter begge hypotesene, som kan tyde på at dette er svært komplekse fenomener hvor mange faktorer spiller inn på hvorvidt man opplever minoritetsstress og hvor utrustet man er til å håndtere det (Meyer; 2010; Cyrus; 2017). Denne forskningen er derimot noe begrenset, ettersom dette er tema som ikke har blitt undersøkt mye tidligere. Meyer og kolleger (2008) fant at etniske minoriteter som er skeive opplever flere stressorer, men at de ikke opplever mentale helsemessige utfordringer i større grad enn vestlige skeive. Dette samsvarer med funn fra Moradi og kolleger (2010), som fant likheter mellom lesbiske, homofile eller bifile (LHB) personer fra etniske minoriteter og vestlige LHB personer i deres oppfatning av stigmatiserende atferd, internalisert homofobi og deres forhold til åpenhet. Det eneste som skilte vestlige LHB personer og LHB personer fra etniske minoriteter, var at sistnevnte hadde lavere grad av åpenhet om seksuell orientering. I tillegg fant Hayes og kolleger (2011) at LHB studenter opplevde psykiske belastninger i større grad enn heterofile, men at LHB studenter som tilhørte etniske minoriteter ikke opplevde psykiske belastninger i større grad enn vestlige LHB studenter. Derimot viste studien at LHB studenter fra etniske minoriteter opplevde psykiske belastninger i større grad enn heterofile studenter fra etniske minoriteter.

Litteraturen tyder altså på at det er varierende i hvor stor grad skeive med ikke-vestlig minoritetsbakgrunn opplever mer eller mindre psykiske helseplager som følger av å være utsatt for minoritetsstress. Samtidig er psykiske lidelser ofte stigmatisert i noen kulturer og derfor kan det føre til en underreportering hos denne gruppen (Satinsky et al., 2019; Shannon et al., 2015). Likevel er det ikke et ensidig svar på hvordan skeive fra etniske minoritetsgrupper opplever og påvirkes av minoritetsstress. Som Cyrus (2017) påpeker, er skeive med etnisk minoritetsbakgrunn en gruppe med stor mangfoldighet innad i gruppa. Det er derfor vanskelig å skulle finne én forklaringsmodell for hvordan minoritetsstress og mentalhelse påvirkes for alle populasjonene innenfor denne gruppa. Her foreslår Cyrus (2017) derfor å kombinere tilnærminger for å undersøke skeive etniske minoriteters subjektive opplevelser, i tillegg til å undersøke hvordan interseksjonaliteten av andre identiteter påvirker heterogeniteten i gruppa.

3.2. Interseksjonalitet

Ordet «interseksjonalitet» kommer fra det engelske ordet “intersect” og kan oversettes på norsk til “å krysse». Begrepet interseksjonalitet anvendes for å beskrive hvordan flere sosiale kategorier og systemer “krysser” hverandre som resulterer i nye og komplekse maktrelasjoner (Atewologun, 2018; Lee & Brotman, 2013). Fremfor å undersøke en sosial kategori, ser man på flere sosiale kategorier og hvordan de sammen påvirker individet. I teorien tenkes at undertrykkelse knyttet til ulike sosiale kategorier som kjønn, hudfarge og klasse oppleves samtidig av individet. Det vil si at de ulike sosiale kategoriene er gjensidig konstituert, der de forsterker, fordobler eller kompliserer hverandre i en kontekst og resulterer i komplekse former for sosial ulikhet, marginalisering og eksklusjon (Viruell-Fuentes et al., 2012; Lee & Brotman, 2013).

Interseksjonalitet har røtter fra kritisk teori som forsøker å kritisere og utfordre maktstrukturer i samfunnet (Atewologun, 2018). Kritisk teori hevder at sosiale problemer kommer fra sosiale strukturer og kulturelle antakelser. Begrepet interseksjonalitet ble introdusert av Chrenshaw og ble først brukt til å beskrive den flerdimensjonale undertrykkelsen som svarte kvinner opplevde i USA (1991; 1989; Cole, 2009). Crenshaw (1989) argumenterte for å kunne forstå hvordan kvinner ble diskriminert må man se på hvordan ulike maktstrukturer fungerer sammen. Eksempelvis argumenterte Chrenshaw for at kvinner ble diskriminert på bakgrunn av både kjønn og hudfarge, og at disse måtte ses i sammenheng og ikke som to distinkte kategorier. Chrenshaw (1991) inndeeler interseksjonalitet i tre deler, strukturell, politisk og representativ. Strukturell interseksjonalitet referer til individuelle og kollektive erfaringer med sosiale kategorier. Politisk interseksjonalitet referer til marginaliseringen i politiske organer og organisasjoner (Gullikstad, 2013). Representativ interseksjonalitet referer til den kulturelle representasjonen av sosiale kategorier, som eksempelvis objektivisering av individet (Chrenshaw, 1991).

Innenfor psykologi brukes ikke interseksjonalitet som en teori, men heller som et rammeverk (Syed, 2010). Ved å anvende interseksjonalitet som metodisk perspektiv kan man se på hvordan ulike diskriminerings erfaringer samvirker med andre bakgrunner, identiteter og diskrimineringsgrunnlag (Eggebo et al., 2020). Videre kan interseksjonalitet som analytisk rammeverk se på hvordan ulike maktstrukturer samvirker og hvordan komplekse sosiale prosesser skaper kontekstspesifikke former for diskriminering (Eggebo, 2020; Lee & Brotman, 2013). I tillegg kan anvendelse av interseksjonalitet som metodisk rammeverk gjøre at man kan identifisere hvem som er innenfor en bestemt sosial kategori, samtidig som man

undersøker kommunalitetene på tvers av kategoriene som ellers er tilsynelatende urelatert (Kahn et al., 2018).

Interseksjonalitet har siden introduksjonen av begrepet i 1989 blitt brukt til å beskrive hvordan ulike sosiale kategorier som kjønn, etnisitet, seksuell orientering, sosial klasse og religion kan påvirke et individs leve- og livsvilkår (Cole, 2009). For å forstå diskrimineringsgrunnlaget må man se på disse ulike sosiale kategoriene i sammenheng. I litteraturen har interseksjonalitet blitt anvendt til å forklare ulikheter og diskriminering innenfor kjønnsforskning, men i de senere årene har det også blitt anvendt for å forklare hvordan minoriteter opplever diskriminering.

Litteraturen tyder på at skeive flyktninger opplever stress i forbindelse med deres mange kryssende identiteter, som for eksempel kjønnsidentitet, seksuell orientering, migrasjonsstatus, religiøs tilhørighet eller etnisitet (Burgess et al., 2021; Kahn et al., 2018). Skeive flyktninger kan på den måten oppleve stigma på tvers av identiteter. De ulike identitetene sammen med flere undertrykkende systemer kan føre til kronisk stress og kan begrense tilgang til ressurser (Burgess et al., 2021). Litteraturen tyder på at skeive flyktninger opplever psykiske helseplager. En studie av Kahn et al (2018) fant at skeive flyktnings psykiske helseplager interagerer med flere stigmatiserte identitetskategorier. Eksempelvis fant de at mentale helseplager var internalisert som skam, som vanskeliggjorde oppsøking av helsehjelp for sine plager. Eggebø og kolleger (2018) anvendte interseksjonalitet som rammeverk for å undersøke diskriminering på bakgrunn av legning og etnisitet, som del av en større levekårsundersøkelse blant skeive med innvandrerbakgrunn. De skeive i undersøkelsen relaterte sosial ekskludering i arbeidslivet og i norske miljø med diskriminering på bakgrunn av etnisk bakgrunn. Samtidig ble de skeive sosialt ekskludert fra egne landgrupper på bakgrunn av diskriminering av seksuelle orientering. På den måten utgjør seksuell orientering og etnisitet diskrimineringsgrunnlaget og bidrar til å forklare den sosiale eksklusjon som de skeive innvanderne opplever.

Strukturell interseksjonalitet refererer til byrden med å oppleve flere former for undertrykkelse, sammensatt av diskriminerende politiske praksiser som sysselsetting, bolig og helsetjenester (Lee & Brotman, 2013). Crenshaw (1991) poengterer at de politiske praksisene ikke er intensjonelt diskriminerende, men at de interagerer med iboende sårbarheter som sammen skaper en ny dimensjon av maktesløshet.

Gjennom premigrasjon, flukt og postmigrasjon vil flyktninger ha skiftende sosiale kategorier. De skiftende sosiale kategoriene kan være flyktning, elev, student, arbeidsledig, arbeidssøkende, skeiv, mann, kvinne, trans, forelder. For å kunne forstå leve- og livsvilkårene til skeive flyktninger må man se på hvordan de mangfoldige sosiale kategoriene krysser hverandre og hvordan de sammen utgjør det totale diskrimineringsgrunnlaget.

3.3. Akkumulering av negative hendelser (Cumulative Disadvantage Theory)

Cumulative (dis)advantage ble først anvendt som begrep til å forklare karrierefordeler (Merton, 1988), men har i senere tid blitt anvendt til å forklare fordeler og ulemper i ulike livsområder, slik som utdanning, karriere og sosial ulikhet (Bakker et al., 2017). Cumulative disadvantage vil i denne studien oversettes som akkumulering av negative hendelser.

Teori om akkumulering av negative hendelser (CAD) referer til gjensidige interaksjoner mellom individets reaksjoner på en negativ hendelse og miljøets respons til individets reaksjon, som sammen kan føre til en akkumulering av negative hendelser over flere år og til slutt kan føre til negative utfall i voksenlivet (Mishra et al., 2020). CAD postulerer at opplevde fordeler eller ulemper i et individs liv kan ha kortsiktige eller langsiktige utfall på ulike livsdomener. Teorien hevder at negative hendelser som forekommer i et livsløp, mer spesifikt tidlig i livsløpet, øker sjansen for senere negative utfall og vil, ifølge teorien, akkumulere seg på tvers av livsdomener (Burgess et al., 2021). Eksempelvis kan fordeler som gode oppvekstvilkår, utdanning og høy sosioøkonomisk status akkumulere seg til videre suksess i livet. I motsetning kan det motsatte føre til negative utfall som eksempelvis dårligere psykisk helse, problemer i sosiale og interpersonlige relasjoner og arbeid (Burgess et al., 2021). Samtidig, vil indre og eksterne tilgjengelige faktorer øke individets kapasitet for resiliens og/eller tilpasningsevne til de negative hendelsene som oppstår, og på den måten redusere risikoen for negative utfall. Indre faktorer kan være personlighet og resiliens, mens eksterne faktorer kan være sosial støtte fra eksempelvis familie, venner eller frivillige organisasjoner. Hvis de interne og eksterne faktorene ikke er tilgjengelige, vil risiko kunne fortsette å akkumulere (Schafer et al., 2009).

CAD teori har blant annet blitt anvendt til å forklare ulempen innvandrere og flyktninger har i arbeidsmarkedet sammenlignet med etniske innbyggere (Bakker et al., 2017); Brekke & Mastekaasa, 2008). En studie blant enslige, mindreårige flyktninger i Hellas anvendte CAD teori som analytisk rammeverk og fant at tidligere negative hendelser i barndom- og ungdomsårene i hjemlandet, førte til en predisposisjon for negative hendelser

eller ulemper senere i livet. Mer spesifikt fant studien at de mindreårige flyktningene som ikke fikk plass på barnehjem eller mulighet til skolegang ved ankomst opplevde flere negative hendelser og ble mer sosial isolerte sammenlignet med andre mindreårige flyktninger som fikk botilbud på et barnehjem og skoleplass (Mishra et al., 2020).

3.3.1. Traumer som negative hendelser hos flyktninger

Flyktninger har ofte opplevd alvorlige traumatiske hendelser før ankomst til Norge. Traumeerfaringer kan variere fra krigsrelaterte traumer, tap av familiemedlem, tap av eiendeler, forfølgelse, folkemord, tortur, fengsling, voldtekt, sult og sykdom, for å nevne noe (Palic & Elklit, 2014). Traumeerfaringene er ofte mangfoldige og kan ha vedvart over flere år. Skeive flyktninger kan i tillegg ha opplevd trakassering på bakgrunn av seksuell orientering eller kjønnsuttrykk i form av psykisk, fysisk eller seksuell vold, konverseringsterapi, utpressing og forfølgelse. Flyktninger kan ofte ha symptomer på post traumatisk stresslidelse (PTSD) eller kompleks PTSD (CPTSD) (Alessi & Kahn, 2017; Palic & Elklit, 2014). PTSD kjennetegnes av gjenopplevelse av traumatiske hendelser som mareritt, flashbacks eller påtrengende minner, ofte sammen med sterke emosjoner, unngåelsesatferd og et høyt beredskapsnivå for fare (Verdens helseorganisasjon, 2018). I tillegg til de overnevnte kjennetegnene, kjennetegnes kompleks PTSD av vanskeligheter med affektregulering, negativ selvevaluering, følelser av skyld, skam eller nederlag relatert til den traumatiske hendelsen, vanskeligheter med å føle nærhet til andre og opprettholde nære relasjoner (Verdens helseorganisasjon, 2018). Både PTSD og CPTSD kan være funksjonsnedsettende for et individs liv på ulike livsområder.

3.3.2. Negative hendelser i barndom (Adverse Childhood Experiences)

Adverse Childhood Experiences (ACE) oversettes på norsk til negative hendelser i barndom og er relatert til skadelige konsekvenser på tvers av livsområder gjennom livsløpet (Burgess et al., 2021). Teori om negative hendelser i barndom (ACE) hevder at akkumulering av flere negative hendelser i barndom kan føre til fremtidige negative helsekonsekvenser i voksen alder (Burgess et al., 2021). ACE ble først undersøkt av Felitti og kolleger (1998) der de undersøkte relasjonen mellom ACE og ulike sykdomstilstander. Negative hendelser i barndom (ACE) inkluderer fysisk og/eller psykisk vold, vitne til vold mot mor/stemor, seksuelt misbruk, forekomst av rusmisbruk, kriminalitet og psykiske lidelser blant familiemedlemmer (Felitti et al., 1998). Negative hendelser i barndom betraktes som en risikofaktor for helsemessige konsekvenser i voksen alder. En metaanalyse viste den kumulative effekten av negative hendelser i barndom, der de fant at jo flere rapportere

negative hendelser i barndom, jo høyere risiko var det for ulike fysiske og psykiske sykdomstilstander, risikoatferd og tidlig død (Hughes et al., 2017).

En kvalitativ studie undersøkte negative hendelser i barndom, spesifisert som psykisk, fysisk og seksuell vold, blant skeive flyktninger i Canada (Alessi et al., 2016). Studien avdekket at de negative hendelsene de skeive flyktingene hadde opplevd var utøvd i alle samfunnslag, det vil si i familie, skole og personer fra tidlig voksent liv. Flyktingene hadde også opplevd mangel på beskyttelse fra autoriteter og familiemedlemmer. Videre oppga de skeive flyktingene psykiske helseplager som blant annet forsterket årvåkenhet etter å ha levd i frykt i mange år, sosial isolering og ensomhet gjennom barndom og tidlig voksenliv, depresjon, angst, traumatisk stress, symptomer på kompleks PTSD, selvmordstanker og selvmordsforsøk (Alessi et al., 2016).

I en studie av flyktninger i Norge ble det funnet høy frekvens av negative hendelser i barndom og potensielle traumatiske hendelser blant voksne flyktninger, som i tillegg hadde opplevd mulige traumatiske hendelser relatert til krig og brudd på menneskerettigheter i tidlig voksenliv (Opaas & Varvin, 2015). Barndomsopplevelsene varierte fra tap av nære relasjoner, sykdom, skader, eksternt og intern vold i nære relasjoner og krigsrelaterte hendelser. Sammen utgjorde barndomsrelaterte traumer og krigsrelaterte traumer den totale summen PTSD-symptomer hos flyktingene i studien. Opaas og Varin (2015) hevder at negative hendelser i barndommen forårsaker en sårbarhet til stress senere i livet, i tillegg vil de negative hendelsene i barndommen bli forsterket gjennom senere opplevelser med krig og menneskerettighetsbrudd. De negative hendelsene i barndommen som var relatert til eksternt og intern familievold var signifikant relatert med flere symptomer på psykiske plager og redusert livskvalitet, som indikerer at de familiære voldsopplevelsene har vedvarende skadelige konsekvenser (Opaas & Varin, 2015). Studien indikerer at flyktninger som har opplevd negative hendelser i barndom vil kunne ha en forstørret sårbarhet i møte med andre negative livsopplevelser og traumatiske hendelser, som eksempelvis krig eller diskriminering.

Oppsummert tyder litteraturen på at skeive flyktninger kan oppleve en akkumulering av negative hendelser gjennom livsløpet, der de opplever gjentatt eksponering for traumer i barndom som fortsetter inn i voksenlivet. Det indikerer at skeive flyktninger kan ha en forstørret risiko for utvikling av psykiske lidelser i møte med nye negative hendelser, som eksempelvis diskriminering.

4. Problemstilling

Hvordan opplever skeive flyktninger (1) diskriminering og (2) tematisering av seksualitet og kjønn på introduksjonsprogrammet?

Litteraturen tyder på at skeive flyktninger opplever diskriminering basert på både legning og etnisk bakgrunn. I denne studien undersøkes dette ytterligere gjennom intervju med skeive flyktninger om denne diskrimineringen er basert på legning og etnisk bakgrunn. I tillegg er det ønskelig å intervju ansatte som jobber med gruppen for å triangulere data. Ansattes innsikt på temaet kan bidra til å belyse flyktingenes perspektiv ytterligere. I tillegg undersøkes det hvordan seksualitet og kjønn tematiseres ovenfor flyktingene på introduksjonsprogrammet, og hvordan temaet blir mottatt av skeive flyktninger. Forskningsspørsmålene lyder som følger:

1. a) Hvilke erfaringer har skeive flyktninger med diskriminering i Norge?
b) Hvordan opplever de ansatte diskriminering blant flyktninger mot skeive flyktninger?
2. a) Hvordan opplever skeive flyktninger tematisering av seksualitet og kjønn på introduksjonsprogrammet?
b) Hvordan opplever de ansatte tematisering av seksualitet og kjønn på introduksjonsprogrammet?

5. Metode

5.1 Design

Et kvalitativt rammeverk ble valgt til dette prosjektet, både på grunnlag av problemstillingens natur og basert på bakgrunnsinformasjon om målgruppen. Ettersom opplevd diskriminering er et subjektivt tema, er det hensiktsmessig med kvalitativ metode for å kunne gå i dybden og legge vekt på de individuelle opplevelsene til informantene. Kvalitativ forskningsmetode ønsker å utforske sosiale fenomener ved å vektlegge individuelle opplevelser, samtidig som at forskerens synspunkt blir sett på som en viktig påvirkning på datakilden og hvordan datakilden analyseres (Flick, 2009).

5.1.1 Semi-strukturert dybdeintervju

For de individuelle intervjuene med de skeive flyktingene ble semi-strukturerte dybdeintervju valgt på grunn av dens fleksible natur som gir rom for å bygge relasjon til informanten. Dette øker sannsynligheten for at informanten opplever seg trygg og ivaretatt under intervjuet, som igjen gir rom for informanten å dele sin historie. Dermed produserer

semi-strukturerte intervju rike, kvalitative data (Smith, 2015). Semi-strukturerte intervju er designet for å utforske subjektive responser om en bestemt situasjon eller fenomen (McIntosh & Morse, 2015). I et semi-strukturert intervju har forskeren et sett med spørsmål i en intervjuguide, men er ikke tvunget til å følge guiden. Semi-strukturerte dybdeintervju tillater forsker og informant å engasjere i dialog hvor spørsmålene i intervjuguiden blir modifisert etter informantens respons (Smith, 2015). I intervjuet kan informanten ta opp aspekter som forskeren ikke har tenkt over og som ikke er inkludert i intervjuguiden og forskeren vil kunne ha mulighet til å gå dypere inn på oppståtte interessante og viktige områder. I et semi-strukturert dybdeintervju blir informanten ansett som ekspert på temaet som skal utforskes og kan få fritt rom til å fortelle sin historie (Smith, 2015).

5.1.2 Fokusgruppeintervju

I tillegg til de individuelle intervjuene, vil et fokusgruppeintervju bestående av ansatte som jobber tett med målgruppen gi tilleggsinformasjon og et rikere perspektiv på hvordan de skeive flyktningene blir tatt imot av andre flyktninger og hvordan de opplever seksualundervisningen. Fokusgruppeintervju er en kvalitativ forskningsmetode som brukes for å samle inn store mengder kvalitativ data på en effektiv måte (Onwuegbuzie et al., 2009). I et fokusgruppeintervju samles en gruppe deltakere sammen med en eller to moderatorer for å diskutere et gitt tema (Howitt, 2010). Rollen til moderatoren er å stille spørsmål, fasilitere gruppediskusjon, holde samtalen flytende og engasjere alle informanter i diskusjonen (Wilkinson, 1998). Under intervjuet vil moderator presentere et tema eller stille et spørsmål som deltakerne diskuterer mellom seg. Data blir generert gjennom interaksjon mellom gruppedeltakerne. Gjennom diskusjon og refleksjon vil deltakerne forme både felles og egne standpunkt som sammenlignet med et enkelt individsintervju ikke hadde oppstått. Den sosiale konteksten gir mulighet til å se hvordan ideer og språk forekommer i en mer naturlig setting gjennom samtale med andre. Den naturlige settingen åpner muligheter for et bredere kommunikasjonsspekter sammenlignet med individuelle intervju som eksempelvis historiefortelling, fleiping, argumentasjon, uenighet og utfordring (Wilkinson, 1998). Denne konstruksjonen av ideer og språk reflekterer sosiale konstruksjoner, normative innflytelser og kollektive og individuelle meninger (Finch et al., 2013). Fokusgruppeinteraksjoner kan gi innsikt i bredere kulturelle og idealistiske rammeverk (King et al., 2018b). En annen fordel med fokusgrupper er at gruppetilhørighet kan øke informantens følelse av samhørighet som kan føre til at de føler seg tryggere på å dele informasjon (Onwuegbuzie et al., 2009).

Homogenitet og heterogenitet i gruppen kan påvirke diskusjonen. Homogene grupper har en tendens til å være enige og er preget av mindre konflikt. Samtidig genererer homogene grupper mindre grad av originalt og kreativt innhold, da de som regel er enige (Roller & Lavrakas, 2015). Heterogene grupper kan være mer uenige i diskusjoner hvor konflikter kan oppstå, men samtidig oppnå dypere innsikt i problematikken (Roller & Lavrakas, 2015). På bakgrunn av ønske om heterogenitet var det ønskelig med ansatte med ulike stillinger og en balanse mellom kjønn.

5.1.3 Triangulering

Triangulering innebærer å bruke flere datakilder eller metoder til å samle inn data, for å oppnå en omfattende forståelse av fenomenet som undersøkes (Carter, 1969; Patton, 1999). Det anses også som en måte å oppnå validitet i kvalitativ forskning ved at informasjonen fra de ulike kildene sammenfaller. Det er flere måter å bruke triangulering i kvalitativ forskning, herunder finner man metodetriangulering, forskertriangulering, teoritriangulering og datatriangulering. I dette prosjektet brukes hovedsakelig forskertriangulering, datatriangulering og teoritriangulering. Sistnevnte innebærer at man bruker flere teorier for å analysere og fortolke data (Carter, 1969).

Ved forskertriangulering menes det at det er flere forskere som jobber med samme forskningsprosjekt, hvor begge bidrar med hver enkeltes observasjoner og konklusjoner. På denne måten kan man få et bredere perspektiv og samsvar i funnene (Carter, 1969; Denzin, 1978). Datatriangulering, i dette tilfellet gjennom semi-strukturerte dybdeintervju med skeive flyktninger og fokusgruppeintervju med kommunale ansatte, bidrar til at man får ulike innfallsvinkler på temaet. Dermed kan det å samle inn data via forskjellige kilder bidra til å få komplementerende perspektiv og på denne måten en bredere forståelse av fenomenet som undersøkes (Carter, 1969).

5.2 Rekruttering

Før rekruttering ble en kartleggingssamtale med kontaktperson i kommunen arrangert for å få generell bakgrunnsinformasjon om målgruppen. Kartleggingssamtalen avdekte at målgruppen er en liten og noenlunde isolert gruppe. Ettersom populasjonen er en liten gruppe som kan være vanskelig å nå ut til, ble informantene rekruttert til prosjektet via bekvemmelighetsutvalg.

Rekrutteringen av skeive flyktninger foregikk via kontaktpersoner i kommunen som utga kontaktinformasjon til sentrale personer i skeive interesseorganisasjoner. Skeive interesseorganisasjoner ble deretter kontaktet per e-post. I tillegg ble flere relevante veldedige- og interesseorganisasjoner kontaktet for å undersøke om de hadde kjennskap til potensielle

informanter til prosjektet. Videre ble et flygeblad utformet (se vedlegg 7-8) som ble sendt til kontaktperson i kommunen, og til flere interesseorganisasjoner, med forespørsel om å henge de opp på kontorer og lokaler der målgruppen omgås. I rekrutteringen ble det vektlagt at deltagelse i prosjektet var frivillig, og at informantene ville bli anonymisert. Det ble vurdert behov for omtrent ti informanter med ulik bakgrunn for å kunne få flere perspektiver på temaet.

Det var utfordrende å komme i kontakt med målgruppen. Flere interesseorganisasjoner drives på frivillig basis og på grunn av manglende kapasitet, ble henvendelsen avvist. Andre interesseorganisasjoner ønsket ikke å henge opp flyer på grunn av sin politiske nøytralitet. Andre faktorer kan være at flere skeive flyktninger fortsatt skjuler egen identitet og frykter å bli avslørt slik at de ikke tør å stå frem i et forskningsintervju. I tillegg er målgruppen svært sårbar, slik at det kan være for vanskelig og belastende for dem å delta i et slikt intervju. Rekrutteringen via frivillige organisasjoner ga ingen resultater, og det ble deretter besluttet å fortsette rekrutteringen gjennom kontaktpersoner i kommunen fremfor interesseorganisasjoner. De informantene som ble rekruttert var via kontaktpersoner i kommunen. Samtidig ble det besluttet å utvide inklusjonskriteriene til å inkludere asylsøkere og informanter som hadde bodd i Norge inntil 10 år.

En faktor som kan ha påvirket rekrutteringen er covid-19 pandemien. Da rekrutteringen foregikk hadde covid-19 allerede preget samfunnet i to år. Dette kan ha hatt innvirkning på i hvor stor grad noen av de nyankomne skeive flyktninger har fått seg et nettverk i byen, og om de har fått kjennskap til, eller tør å være medlem av, skeive interesseorganisasjoner. I tillegg kan det ha en innvirkning på hvorvidt de tør å henvende seg til fremmede for å bli med på et forskningsprosjekt.

Underveis i rekrutteringsprosessen ble det klart at institutt for psykologi ved NTNU ikke lenger støtter studentene økonomisk i forbindelse med kostnader til hovedoppgave og det satte begrensninger for rekruttering av informanter med manglende norsk- og engelskkunnskaper på grunn av manglende mulighet til innleie av tolk.

Rekruttering av kommunale ansatte til fokusgruppeintervju foregikk ved at kontaktperson i kommunen oversendte kontaktinformasjon til ulike ledere i ulike instanser innen flyktningtjenestene i aktuell kommune. Deretter ble e-post utsendt til de ulike lederne med informasjonsskriv og samtykkeskjema, som deretter ble videresendt til ansatte innenfor kommunens voksenopplæringscenter og kvalifiseringssenter for innvandrere. For fokusgruppeintervjuet var det ønskelig med mellom 6-10 informanter (Howitt, 2010). Det var

utfordrende å oppnå tilstrekkelig størrelse på utvalget grunnet kapasitetsproblemer hos de ansatte ved voksenopplæringscenteret og kvalifiseringscenteret. Sannsynligvis skyldes sistnevnte en stor tilstrømming av ny flyktninggruppe under oppstart av prosjektet.

Utfordringene med rekruttering for både de individuelle intervjuene og fokusgruppeintervjuet gjorde at rekrutteringsperioden strakk ut i 4-5 måneder det det i flere omganger ble sendt e-post til interesseorganisasjoner for rekruttering av skeive flyktninger.

5.2.1 Utvalg

Totalt ble ni informanter intervjuet i denne studien. Utvalget besto av fem skeive flyktninger og fire kommunale ansatte ved kvalifiseringscenteret for innvandrere. Det var ønskelig å rekruttere informanter til de individuelle intervjuene fra ulike land-bakgrunner, i ulike alder og med ulikt kjønn for å sikre et bredt mangfold i perspektiv og opplevelser. Det ble derfor spurt om hvilket land informantene var fra, alder og hvilket kjønn og seksuell orientering de identifiserte seg med. De skeive flyktningene hadde opprinnelsesland i Afrika, Midtøsten og Latin-Amerika, var i alderen 18-60 år, både menn, kvinner og ikke-binære. Det ble spurt om hvor lenge informantene har bodd i Norge der svarene varierte fra 1-7 år med gjennomsnitt på 3 år.

De kommunalt ansatte i fokusgruppeintervjuet var norske og ansatt som lærere, programrådgivere og rådgivere for bosetting. Utvalget besto av tre menn og en kvinne der to var lærere og to var programrådgivere. Det var ønskelig med heterogenitet med tanke på ulike stillinger og roller i fokusgruppeintervjuet. Innledningsvis hadde fokusgruppeintervjuet seks informanter, men et frafall på to personer gjorde at utvalget ble noe mindre enn planlagt.

5.3 Datainnsamling

Data ble innhentet gjennom semistrukturerte dybdeintervju med skeive flyktninger og et fokusgruppeintervju med kommunalt ansatte som jobber med målgruppen.

5.3.1 Intervjuguide

Det ble utformet to intervjuguider til prosjektet, en til intervju med skeive flyktninger, og en til fokusgruppeintervju med kommunalt ansatte (se vedlegg 1-3). Intervjuguidene ble utviklet med bakgrunn i eksisterende spørreskjema som tidligere hadde blitt brukt internt i kommunen, og ble gjennomgått av hovedveileder, biveileder og kontaktperson for kommunen. En kartleggingssamtale med kontaktperson i kommunen ga innsyn i hvordan målgruppen så ut og introduksjonsprogrammets innhold og varighet. Her kom det frem at kommunen utførte seksualundervisning som en del av kurset «livsmestring i et nytt land» i

introduksjonsprogrammet. Spørsmål om seksualundervisning i intervjuguiden ble utformet på bakgrunn av denne kartleggingssamtalen.

Intervjuguiden rettet mot skeive flyktninger bestod av spørsmål om følgende tema: kjønn og seksuell orientering, sosialt nettverk i Norge, erfaringer med diskriminering fra hjemlandet og i Norge, klassemiljø, samt opplevelser av seksualundervisningen som tilbys i kommunen. Intervjuguiden rettet til intervju med skeive flyktninger ble så oversatt til engelsk og ble sett over av hovedveileder for språklig gjennomgang.

Intervjuguiden til fokusgruppeintervjuet inneholdt spørsmål som gikk på tema om flyktningers nettverk i Norge, diskriminering blant flyktninger, klassemiljø og ansattes opplevelser av seksualundervisning og hvor komfortable de ansatte er til å snakke om seksuelle tema.

Spørsmålene i intervjuguiden var i stor grad åpne spørsmål slik at informantene fritt kunne svare ut ifra egen forståelse og erfaring med tematikken. Åpne spørsmål tillater informanten selv å velge hva de ønsker å svare. På den måten tillater åpne spørsmål mulighet til å få en dypere forståelse av tematikken.

Ved intervjustutt ble det satt av tid og anledning for informantene til å legge til informasjon dersom de hadde noe de ønsket å si som ikke hadde blitt tatt opp i løpet av intervjuet eller noe de ønsket å dele med oss.

5.3.2 Gjennomføring av intervju

De individuelle intervjuene med flyktningene ble utført på grupperom på campus, hvor det ble påsett at grupperommene sikret anonymitet (King et al., 2018a). Intervjuet hadde varighet på omtrent én klokke.

Det ble satt av tid før intervjustart for å gjennomgå informasjonsskriv og samtykkeskjema muntlig med informantene (se vedlegg 4-5 for utfyllende informasjon). Informantene fikk også mulighet til å stille spørsmål om studien før intervjustart. De som ønsket fikk med seg en kopi av det signerte, informerte samtykket.

Begge var til stede under intervjuene. En hadde hovedansvaret for gjennomføring av intervjuet og den andre hadde ansvar for tekniske aspekter som lydopptaker, samt notattaking om nødvendig for å kunne stille spørsmål underveis for å kunne få en bredere forståelse av informantenes historie. Det ble vekslet på hovedansvaret for de individuelle intervjuene. Under fokusgruppeintervjuet ble hovedansvaret tematisk delt der en hadde ansvar for å lede intervjuet omhandlende diskriminering og den andre hadde hovedansvar for å lede intervjuet omhandlende seksualundervisning. Innledningsvis ble begge rollene forklart for alle

informantene. Avslutningsvis ble det spurt om det var noe informantene ønsket å tilføye og samtlige benyttet seg av dette. Intervjuene hadde en varighet på omtrent en time. Etter at lydopptakeren ble slått av ble det satt av tid til å høre hvordan informantene hadde opplevd intervjuet og om eventuelle tilbakemeldinger. Etter intervjuets slutt ble det satt av tid for umiddelbare refleksjoner og diskutere inntrykk fra intervjuene.

Fokusgruppeintervjuet ble utført på et grupperom på de ansattes arbeidsplass for å tilrettelegge mest mulig ettersom det var ønskelig fra de ansatte å avholde intervjuet i arbeidstiden. Innledningsvis ble prosjektet, informasjonsskriv og taushetsplikt kort forklart (se vedlegg 6), samt en påminnelse om lyd- og videopptak. Videopptak ble besluttet for å lettere identifisere informanter i transkriberingsprosessen. Deretter ble ulike kjøregler for fokusgruppeintervjuet før start, blant annet at de ikke skulle snakke i munnen på hverandre med hensyn til transkribering av lydopptak i etterkant og at intervjuene skulle ta form som en samtale der informantene selv skulle diskutere seg imellom. Det ble mulighet for informantene å stille spørsmål før intervjuet, men det var ingen som benyttet seg av dette. Intervjuet varte i en og en halv time. Det var opprinnelig satt av én klokke time for intervjuet, men da det tok lengre tid ble det spurt om informantene hadde mulighet til å sitte igjen lengre for å fullføre intervjuet. Alle informantene samtykket til å fortsette intervjuet, og etter intervjuets slutt ble det anledning for tilbakemelding og spørsmål fra informantene i fokusgruppeintervjuet.

5.3.3 Språklige utfordringer

Informantene oppga på forhånd hvilket språk de ønsket å gjennomføre intervjuet på. Totalt ble to intervju gjennomført på norsk, to på engelsk og ett på arabisk med telefontolk. Ved to intervju ble språklige hjelpemidler som oversettelsesprogram tatt i bruk under intervjuet for å gi informantene mulighet til å uttrykke seg slik de ønsket.

Det ene intervjuet ble gjennomført med telefontolk etter ønske av en informant. Telefontolk ble innleid av et privat firma, Tolketjenester AS. Før intervjuet ble prosjektets omfang forklart, samt hvilke spørsmål som skulle stilles for å forberede tolken på tematikken. Før intervjuets start hadde hovedansvarlig en samtale med tolken for å gjennomgå intervjuets gang og tematikk, samt at intervjuet var en del av et studentprosjekt. Telefontolk og informanten fikk også anledning til å hilse og avklare felles begreper under intervjuet.

5.4 Dataanalyse

Datamaterialet ble analysert ved bruk av tematisk analyse da dette er en fleksibel metode som ser etter mening på tvers av data, og kan anvendes innenfor en rekke ulike

teoretiske rammeverk. Målet med tematisk analyse er å identifisere, analysere og fortolke mønstre, også kjent som temaer, innenfor kvalitativt datamateriale. Innenfor tematisk analyse er også fokuset på hva som blir sagt, heller enn hvordan det blir sagt (Braun & Clarke, 2006). Dataanalysen følger Braun og Clarkes (2006) seks steg for tematisk analyse: Kjennskap til data (1), koding av data (2), finne tema (3), generering og gjennomgang av tema (4), definering av tema (5) og rapportskrivning (6). Disse trinnene har derimot ikke blitt fulgt med rigiditet ettersom analyse av data er en dynamisk prosess (Braun & Clarke, 2021).

Ettersom prosjektet gjennomføres med kvalitativ metode, med et begrenset utvalg informanter, er ikke fokuset på å utforske sosiale fenomener, men heller å se på personlige opplevelser. Videre forsøkes det å formidle informantenes personlige fortellinger og synspunkt, samtidig som det tas hensyn til den sårbare situasjonen de er i. Derfor forsikres det på at informantene ikke kan gjenkjennes ut fra sitatene.

5.4.1 Transkribering og kjennskap til datamaterialet

Lyddopptakene ble oppbevart i passordbeskyttede mapper, og informantene ble anonymisert under transkribering. Navn, stedsnavn og annen identifiserbar informasjon ble transkribert som «*», for å sikre anonymitet. Dialektord ble transkribert på bokmål. På grunn av at mange informanter ikke har norsk eller engelsk som morsmål ble alt transkribert etter gjeldende grammatiske retningslinjer innenfor norsk eller engelsk for å sikre anonymitet (Eldh et al., 2020; McMullin, 2021).

Før koding ble transkriberingen av intervjuene gjennomlest flere ganger av begge to, og uklare partier ble hørt gjennom og transkribert på nytt. Det ble også notert ned innledende tanker om datamaterialet før kodingen startet. Slik ble vi godt kjent med materialet før selve kodingen.

5.4.2 Koding

Kodingen foregikk i programmet Nvivo (versjon 1.6.2). Datamaterialet ble nøye gjennomgått og meningsenheter som var relevante for forskningsspørsmålene ble markert med innledende koder. Deler av materialet ble kodet under forskjellige koder fordi de samme delene av datamaterialet var relevant for ulike aspekter ved forskningsspørsmålene. Et eksempel på innledende koder generert på bakgrunn av et utdrag fra transkripsjonen er presentert i tabell 1. Kodene ble gjennomgått og revidert etter hvert som datamaterialet ble gjennomgått, fram til et naturlig stoppunkt med tilstrekkelig mengde koder som oppsummerte og reflekterte det analytiske standpunktet på datamaterialet (Braun & Clarke, 2021).

Tabell 1

Eksempel på generering av innledende koder

Utdrag fra transkripsjon	Kodet til
«Jeg kommer fra en veldig religiøs familie, også hele landet er ganske religiøs, veldig sterke kristen tro. Både katolske og protestant. Mest pinsevenner heter det, hvis du har hørt. Og dem har veldig strenge holdninger, på mange ting, særlig på når det gjelder seksualitet, og det er veldig strenge og den fordommer og det er ikke riktig, det er synd også videre. Da jeg var liten så jeg prøvde å si fra til mora mi om dette, men det følte ikke bra, jeg var nervøs, redd, usikker og mange andre følelser iblant. Ehm, men hun sa klart nei jeg vil ikke ha en homofil, eller bifil, sønn. Du skal ikke det. Også hun tok meg til kirken, for å snakke med en pastor, om dette, og slik at jeg ble kurert, eller noe sånt»	Religion Holdninger Religion Heteronormativitet Religion Diskriminering i hjemlandet

5.4.2.1 Interkoder-reliabilitet

Interkoder-reliabilitet referer til graden av enighet av koder og tema mellom de som koder. Sterk interkoder-reliabilitet indikerer at konseptet som beskrives ikke bare er tiltenkt, men sannsynliggjør konseptet som valid (Ryan & Bernard, 2003). Reliabilitet er et viktig aspekt da det indikerer at de som koder måler det samme.

For å sikre interkoder-reliabilitet ble transkripsjonene kodet dobbelt hver for oss og kodene ble diskutert før tema ble generert. Først ble intervjuene kodet individuelt. Deretter ble kodene sammenlignet og selektert for videre analyse, og dersom kodene var ulike ble kodene diskutert for å komme til en felles forståelse av datamaterialet. Dette bidro til at kodene og analysene representerte et flersidig perspektiv ved at de endelige kodene ble skapt på et felles grunnlag som kunne bidra til å styrke analysens kvalitet (Smith, 2015; Braun & Clarke, 2021).

Et eksempel på dette er koden med tittelen «skjule seksuell identitet». I dette tilfellet hadde det blitt kodet forskjellig, da den ene koden var «beskyttende tiltak for å forhindre diskriminering» mens den andre var «skjule seksuell identitet». Etter diskusjon omkring kodene, ble det besluttet at «å skjule seksuell identitet» var en mer spesifikk kode og rommet flere meningsenheter enn «beskyttende tiltak for å forhindre diskriminering».

5.4.3 Definerings av tema

Et tema presenterer verdifull informasjon organisert i form av mønstre på tvers av datamaterialet, som kan bidra til å besvare problemstillingen (Braun & Clarke, 2006). Etter kodingsprosessen ble kodene gjennomgått flere ganger og analysert for å finne mønstre. Tema og undertema ble deretter generert på grunnlag av kodene og organisert ut fra forskningsspørsmålene. Innledningsvis ble en betydelig mengde tema identifisert, hvor de temaene som ikke var tilstrekkelig relevant for forskningsspørsmålene ble utelatt. Temaene ble også revidert og omorganisert flere ganger. Noen tema ble organisert som undertema fremfor hovedtema. Etter organiseringen av temaene, ble temaene navngitt og redefinert. Et eksempel på hovedtema og undertema med utvalg av koder er presentert i tabell 2.

Tabell 2

Eksempler på tema, undertema og utvalg av koder

Hovedtema	Undertema	Koder
Seksualundervisning	Skeive flyktningers opplevelse av seksualundervisning	Seksualundervisning før ankomst i Norge Seksuelle temaer i timen Forskjeller i hvem som får seksualundervisning Holdninger Diskriminering fra andre flyktninger Skolemiljø Frivillige organisasjoner
	Ansattes erfaringer med seksualundervisning	Seksuelle temaer i timen Kjønnsfordeling i seksualundervisningen Holdninger Skolemiljø Opinionsledere i klassen

Holdninger og kompetanse hos de ansatte	Pensum Ansattes egne forhold til seksuelle tema Holdninger
Viktigheten av seksualundervisning	Seksualundervisning kan utgjøre en forskjell Kunnskapsbehov hos flyktninger Lik seksualundervisning til alle
Språklige begrensninger	Utfordringer med tolk Kulturforskjeller Religion Manglende språkbegreper

5.4.3.1 Sitater

I de utvalgte sitatene er stedsnavn og annen identifiserbar informasjon erstattet med “*”. Ved enkelte tilfeller er noe av sitatet fjernet og markert med (...) på grunn av manglende relevans som eksempelvis validerende tilbakemeldinger. Lengre pauser er markert med “...” (McMullin, 2021).

5.5 Etiske betraktninger

Prosjektet er godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD), prosjekt 248088 (se vedlegg 9). Datamaterialet ble oppbevart og behandlet etter retningslinjer for anonymitet og konfidensialitet i databehandling, gitt av NSD. Plan for oppbevaring og behandling av datamaterialet ble godkjent av NSD. Prosjektbeskrivelse ble sendt til Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK) og ble vurdert å ikke være søknadspliktig.

Det er innhentet skriftlig samtykke fra informantene før intervjustart, hvor de fikk et detaljert informasjonsskriv om prosjektet og hva deres deltagelse ville innebære (se vedlegg 4-6 for utfyllende informasjon). I fokusgruppeintervjuet ble informantene bedt om å signere taushetsplikterklæring på forhånd hvor de blant annet signerte under på at informasjonen som ble gitt under intervjuet skulle forbli konfidensielt. I et fokusgruppeintervju blir informantene eksponert for hverandre og er på den måten ikke mulig å oppnå full anonymitet, taushetsplikt mellom deltakerne ble derfor presentert og vektlagt før intervjustart.

5.5.1 Konfidensialitet og anonymitet

Anonymisering av informanter er spesielt viktig når det gjøres forskning på sårbare grupper hvor informantene kan risikere å bli utsatt for skade hvis identiteten deres avsløres. I mindre fellesskap kan informantene identifiseres enklere av medlemmer innenfor det samme fellesskapet. Samtidig kan en ulempe med anonymisering være risiko for svak nøyaktighet, og kan utelukke viktige kontekstuelle faktorer ved forskningen. Anonymiseringen av data vil derfor være en kompleks prosess hvor man må nøye overveie hvilken informasjon som tas med i presentasjonen av dataene og hva som ekskluderes (Surmiak, 2018).

Ettersom skeive flyktninger er en relativ liten populasjon i Norge, gjelder inklusjonskriteriene en liten andel av befolkningen. Det ble derfor nødvendig å vurdere informasjonen som ble gitt om informantene for å sikre anonymitet. Informasjon som etnisk tilhørighet, nasjonalitet, bosted i Norge og seksuell orientering ble utelatt fra oppgaven. Ulike sitater kobles ikke til samme informant da dette kan medføre til at informantenes identitet avsløres. Personidentifiserte opplysninger som navn, etnisitet, arbeidsplass og studiested ble anonymisert i analysen. Det ble samlet inn like mange sitater fra hvert intervju for å sikre at alle informantene er likeverdige representert i presentasjon av funnene (Edhl et al., 2020).

Ved presentering av funnene i prosjektet er det valgt å ikke gi informantene pseudonymer, da dette kan kobles til sitatene i analysen og således kan kobles til informantenes identitet. På bakgrunn av størrelsen på utvalget i prosjektet er det valgt å bruke epiteter, altså deskriptive begreper som beskriver personer eller steder (Heaton, 2022). Begrunnelsen for bruk av epiteter er for å anonymisere alle informantene, samt identifiserbar informasjon slik som stedsnavn. Epitetene som brukes i analysen er derfor informant, som henviser til de skeive flyktningene, og informant i fokusgruppeintervju eller ansatt som henviser til de kommunale ansatte. Spesifikke stedsnavn generaliseres i enkelte tilfeller, der det vurderes som relevant og ikke går utover informantenes anonymitet, til verdensdel tilhørende landet.

For anonymisering av stedsnavn og annen identifiserbar informasjon i resultatdelen, er det brukt tegnsetting. Dette presenteres som “*” (Heaton, 2022).

5.5.2 Mulige emosjonelle belastninger

Det var fokus på ivaretagelse av informantene før, under og etter intervjuet med hensyn til emosjonell belastning. Det ble laget en beredskapsplan etter oppfordring fra NSD med hensyn til reaktivering av traumer i etterkant av intervju, i samråd med psykologspesialist og kommunens helseteam for flyktninger. Før intervjuets start ble det forklart at informantene ikke trengte å svare på et spørsmål dersom de ikke ønsket og at de

ikke trengte å gå inn på detaljer i historiene deres med diskriminering. Informantene sto fritt til å fortelle det de ønsket innenfor spørsmålene. Informantene ble før intervjustart advart om at noen spørsmål kunne bringe opp vonde minner og følelser, og at hvis dette skjedde kunne de ta kontakt med oss som kunne sette de i videre kontakt med psykologspesialist eller kommunens helseteam for flyktninger om nødvendig, i tråd med beredskapsplanen.

6. Resultater

Fire hovedtema og 18 undertema ble identifisert i den tematiske analysen. Det første hovedtemaet er (1) bakgrunn og inkluderer undertemaene: farlige omstendigheter, diskriminering på arbeidsplass og skole og diskriminering i familiære relasjoner. Det neste hovedtemaet er (2) erfaringer med diskriminering i Norge og inkluderer undertemaene: diskriminering av andre flyktninger av eget miljø og diskriminering på skolen: mobbing og utestenging, sosial kontroll, ansattes opplevelser med holdninger mot skeive flyktninger og mulige måter å jobbe med holdningsendringer. Det tredje hovedtemaet er (3) implikasjoner for psykisk helse og inneholder undertemaene: å leve i frykt, belastninger, depressive tanker og håpløshet, begrenset sosialt støtte og betydningen av frivillige organisasjoner. Det siste hovedtemaet er (4) tematisering av seksuelle tema og inneholder undertemaene: skeive flyktninger sin opplevelse av seksualundervisningen, ansattes erfaringer med tematisering av seksuelle tema, holdninger og kompetanse på seksuelle tema blant ansatte, viktigheten av seksualundervisning og språklige begrensninger.

Temaene bidrar til å besvare problemstillingen «hvordan skeive flyktninger opplever diskriminering og tematisering av seksuelle tema i introduksjonsprogrammet i Norge?». Temaene er knyttet til flyktingenes opplevelse av diskriminering, hvilke implikasjoner diskriminering har for flyktingene, hvordan de opplever skolemiljøet og seksualundervisningen. Alle relevante tema beskrives for å inkludere datamaterialet som en helhet, med fokus på temaene som er sentrale for problemstillingen. Begrunnelsen for å inkludere temaet “Bakgrunn” er for å kunne forstå hvilke erfaringer flyktninger har med diskriminering forut for ankomst til Norge, hvilke traumeerfaringer de kommer med når de kommer til Norge, og hvorfor de er ekstra sårbare for diskriminering i Norge.

6.1. Bakgrunn

I de individuelle intervjuene ble det spurt om informantenes historie og liv før de flyktet og kom til Norge for å bygge en relasjon til informantene, men også for å forstå konteksten informantene befant seg i før de måtte flykte fra hjemlandet sitt. Temaet omhandler informantenes opplevelse med diskriminering i hjemlandet sitt eller i et tredjeland

under flukt. Alle informantene hadde opplevd diskriminering før de kom til Norge.

Hovedtemaet er videre inndelt i undertemaene (1) farlige omstendigheter, (2) diskriminering på arbeidsplass og skole og (3) diskriminering i familiære relasjoner.

6.1.1 Farlige omstendigheter

Flere av informantene oppgir at de skjulte sin identitet og sin seksuelle orientering i hjemlandet sitt på grunn av frykt for diskriminering og vold. En informant beskrev situasjonen i hjemlandet slik «I hjemlandet er det veldig hemmelig. Du kan ikke bare gå rundt å si: jeg er homofil. Det er ikke bare-bare å si det høyt. Hvis du blir oppdaget kan du bli truet, diskriminert, noen vil drepe deg». To informanter forteller om ekteskap, der en informant forteller om erfaringer med tvangsekteskap i regi av familien og en annen informant fortalte om ekteskap som en måte på å skjule egen identitet og beskyttelse for diskriminering:

So I had to get married to a man. I lived like my whole life I knew I was a lesbian but for some extent, at some point I had to be another character, because it was not normal. For protecting my image first, and also securing my career.

6.1.2 Diskriminering på arbeidsplass og skole

Fire av fem informanter fortalte om diskriminering i hjemlandet som hadde tatt plass på arbeidsplassen og på skolen. Tre informanter fortalte om flere hendelser med diskriminering som hadde utspilt seg i et tredjeland i påvente av svar på FN-søknad om flyktningstatus. En informant ga et eksempel på hvordan arbeidssituasjonen var, ved at han fikk soveplass som en del av lønnen. Informanten fortalte at han ble diskriminert på arbeidsplassen på bakgrunn av seksuell orientering og religion:

Persecution by my co-workers, my roommates who accidently learned about my sexual orientation (...) being threatened with death because of my sexual orientation and beliefs (...). So, when they found out, I had to quit the job and move, so it is very difficult to quit when you live outside of your home country, so it's very difficult to lose those two things together, so it's very difficult. So, it's not good salaries for refugees, (...) I did not have enough money, so it was very difficult to quit this and this together, and yeah. It's like horrible

En informant fortalte om erfaringer med mobbing på skolen da han var yngre. I spørsmål på om informanten hadde opplevd diskriminering i hjemlandet svarte han slik:

Jeg ble diskriminert på ulike måter der. For eksempel, jeg liker ikke fotball, og der, jeg vet ikke hvorfor de tenker sånn, hvis du er en gutt som ikke liker fotball så er du automatisk, stygt ord for det, gay eller homofil, på en stygg måte, de kaller deg det på en stygg måte og de ja... det er hardt. Ja, og jeg ble mobbet også, mobbet i skolegangen mange ganger. På grunn av det eller fordi, noen gang snakket jeg litt feminint (...). Så på den måten ble jeg diskriminert.

6.1.3 Diskriminering i familiære relasjoner

Fire informanter fortalte om diskriminering fra egen familie. Flerparten av historiene med diskriminering informantene fortalte om var i familiære relasjoner. Informantene fortalte også om sterkt psykisk ubehag i forbindelse med diskrimineringen de hadde opplevd fra familien. Flere informanter pekte på religion og kultur som årsak for diskrimineringen de har opplevd. To informanter fortalte om å bli presset å gå til konverteringsterapi av familien. En informant fortalte om konverteringsterapi i regi av ulike psykologer og psykiatere der homofili var oppfattet som en sykdom og noe som kunne kureres gjennom terapi. En annen informant fortalte om hvordan familien hadde presset informanten til å gå til konverteringsterapi gjennom kirken som liten gutt og hvordan det har påvirket han senere i livet:

Da jeg var liten så prøvde jeg å si fra til moren min om dette, men det følte ikke bra, jeg var nervøs, redd, usikker og mange andre følelser. Ehm, men hun sa klart nei jeg vil ikke ha en homofil, eller bifil, sønn. Du skal ikke det. Også tok hun meg til kirken, for å snakke med en pastor, om dette, og slik at jeg ble kurert, eller noe sånt. Så, resten av livet, jeg var veldig ung, jeg var kanskje ca. 9-10 år, noe sånn. Og resten av livet så, jeg prøvde å, motsi, eller, motvirke (...) prøvde å si til meg, nei du er ikke det, nei. Og jeg prøvde å be til gud hver dag nesten, for at han, eller hun skulle helbrede meg eller fikse det.

En annen informant opplevde å bli truet og utpresset av egne familiemedlemmer når hans seksuelle orientering ble avslørt, samt hvordan det påvirket hans psykiske helse:

Jeg opplevde på en måte å bli truet av min familie eller av et familiemedlem som fant ut at jeg var homofil og da begynte han å tvinge meg til å betale han penger eller så ville han si det til familien min at jeg var homofil. Og da følte jeg at jeg var veldig

deprimert og at jeg ikke kunne gjøre noe eller leve i hjemlandet mitt noe lengre.

6.1.4 Oppsummering av temaet Bakgrunn

Oppsummert forteller alle informantene at de har opplevd diskriminering på ulike måter før ankomst til Norge. Hovedvekten av diskrimineringen de har opplevd har funnet sted i familiære relasjoner hvor de enten ble tvunget til å inngå konverteringsterapi, inngå ekteskap eller bli utpresset for penger av egen familie. Informantene forteller om svik, skuffelse og sorg i sammenheng med å bli avvist av egen familie. Funnene fra dette temaet bidrar til et helhetlig bilde av informantenes sårbarhet og gir videre implikasjoner for deres utfordringer med psykisk helse i Norge.

6.2 Erfaringer med diskriminering i Norge

Hovedtemaet omfatter erfaringer med diskriminering som har tatt plass i Norge, erfaringer fra introduksjonsprogram og voksenopplæring og ansattes opplevelser av holdninger mot skeive personer hos de heterofile flyktingene. Hovedtemaet inneholder undertemaene (1) diskriminering av andre flyktinger og av eget miljø, (2) diskriminering på skolen; mobbing og utestenging (3) sosial kontroll, (4) ansattes opplevelse av holdninger mot skeive og (5) mulige måter å jobbe med holdningsendringer. Fire informanter hadde opplevd diskriminering av enten andre flyktinger eller av eget miljø på grunn av sin seksuelle orientering. En informant hadde observert andre flyktinger bli diskriminert eller hetset på skolen på grunn av deres seksuelle orientering. Ingen informanter rapporterte om erfaringer med diskriminering av etniske norske eller ansatte i Flyktingtjenestene eller voksenopplæringen.

6.2.1 Diskriminering av andre flyktinger og av eget miljø

Med eget miljø menes grupper med land- eller kulturbakgrunn. Informantene og ansatte fra fokusgruppeintervjuet utpekte det arabiske miljøet som spesielt diskriminerende mot skeive flyktinger på bakgrunn av selvopplevde erfaringer eller observasjoner av andre skeive bli diskriminert. Fire informanter fortalte at de hadde opplevd diskriminering av ulik grad av hovedsakelig andre flyktinger. En kvinnelig informant fortalte om en episode med en person fra eget miljø der hun var åpen om sin seksuelle orientering:

One of them I was really open to. And they were like that's not possible you have kids, your morphology. I was like yes, you can think that, but this is what I am telling you and this is my reality and he is like no, I think I will try, I will just, I pray and you will become normal.

En informant fortalte om en episode hvor han ble sosialt ekskludert av en familie fra eget miljø etter at han forsøkte å være åpen om sin tro og seksuelle orientering:

I tried it, to be open, but I lost a family here when the man knew about my belief, I am atheist, not muslim, I am an ex-muslim. (...) and when he knew about it and when he knew about my sexual orientation... He quit the friendship between me and his family, between him and his family (...). So, I tried it, but it does not work, so I will not show it again.

6.2.2 Diskriminering på skolen: mobbing og utestenging

Mesteparten av erfaringene med diskriminering informantene hadde opplevd hadde tatt plass på skolen. Med skole menes introduksjonsprogram og voksenopplæring. To informanter rapportere om diskriminering som hadde tatt plass på skole, mens tre informanter hadde observert andre skeive flyktninger bli utestengt og hetset verbalt i fellesarealene på skolen utenfor lærerens påsyn. De to informantene som rapporterte om diskriminering, hadde opplevd å bli sosialt ekskludert av eget miljø etter at de hadde vært åpne om sin seksuelle orientering på skolen. De opplevde at personer de hadde blitt kjent med, avsluttet relasjonen og all kontakt etter at de var åpne om sin identitet. En informant beskriver en episode med utestenging av sine klassekamerater:

Når jeg startet på skolen startet jeg å ta mye kontakt med utlendinger som har vært her lengre enn meg og de tok godt imot meg. Men etter at jeg deltok på Pride så fant de ut av jeg var homofil og derfor begynte alle å ta avstand. For eksempel, de kiker med øynene, du kan lese på øynene, de ser ned på meg, de begynner å le sammen, snakker bak ryggen min for eksempel at jeg hører noe av det de sier også fniser de litt, de har tatt avstand vekk fra meg.

Informantene i fokusgruppeintervjuet bekreftet at diskriminering skjer på skolen rettet mot skeive elever og omtalte skolen som «en kokende ryktebørs». En informant i fokusgruppeintervjuet beskriver miljøet på skolen slik: «jeg tenker nå at det bygget der de befinner seg her er nok kanskje det meste potente ganske betent, ganske homofobt mikrosamfunn».

6.2.3 Sosial kontroll

Dette undertemaet omhandler hvordan klassemiljøet styres av både positiv og negativ sosial kontroll. Det var enighet hos alle informantene i fokusgruppeintervjuet at klassemiljøet i stor grad domineres av enkeltpersoner med sterk personlighet og tilstedeværelse i klassen, som blir opinionsledere i klassen. Klassene styres av enkeltpersoner som kan legge til rette for at de temaene som tas opp i klassen enten blir akseptert og positivt mottatt, eller om det er noe som blir avvist og som ikke kan diskuteres i klassen. En av de ansatte forteller om en slik opplevelse hvor de tok opp seksuell helse i klassen, og hvor dette ble godtatt fordi en av opinionslederne i klassen signaliserte at dette var greit, til tross for at det var et kontroversielt tema for mange av elevene:

Vi hadde et sommerkurs og der en del gikk på seksuell helse og ikke om homofili og sånn. Men gikk mye på prevensjon som var veldig kontroversielt for somalierne. Så begynte vi å snakke om det, også er det et spørsmål om er dette greit? Da er det ei voksen dame som sa «ja dette er kjempeviktig, det er alt for mange unger». Da var det greit å snakke om det, men hadde hun sagt noe annet så hadde den dagen vært avsluttet ikke sant, men når du har den personen som klarer å... som har en slags autoritet i gruppen og som velger, gir det svaret da går det fint. Men hadde hun sagt det motsatte så, «okei takk for i dag».

Ifølge informantene i fokusgruppeintervjuet påvirkes den indre sosiale kontrollen i klassene ut ifra de ulike land- og kulturbakgrunnene til elevene. En av informantene i fokusgruppeintervjuet forteller at det ofte er større grad av negativ sosial kontroll i de klassene hvor mange av elevene kommer fra arabisktalende land og at dette gjør det vanskeligere å ta opp tema som kan være kontroversielle.

Det er også motstridende opplevelser med sosial kontroll, der alle informantene beskriver sosial kontroll som noe positivt. Eksempelvis beskriver informantene at tilstedeværelse av lærere hindrer elever å uttrykke negative holdninger eller behandle noen av de andre elevene dårlig: «Our classroom environment is watched by teachers. So if something happens, it will be sorted. If something happens, but it's rarely for something to happen». En av lærerne i fokusgruppeintervjuet forteller også at den sosiale kontrollen også kan bidra til et godt og inkluderende klassemiljø:

Jeg opplever miljøet i gruppen min som veldig godt og inkluderende, de har jo et par tre sånn veldig sterke hva skal jeg kalle de, kulturformere, i den klassen som, som gjør at det blir et veldig godt psykososialt miljø

6.2.4 Ansattes opplevelse av holdninger mot skeive blant flyktninger

Det er tydelig blant alle informantene at miljøet på skolen bærer preg av negative holdninger og forventninger til skeive blant de heterofile elevene. Flere av informantene i fokusgruppeintervjuet forteller at mange av de skeive flyktingene som kommer til Norge opplever forventningsbrudd. Med dette menes det at de har store forventninger om hvordan de kan leve åpent som skeiv når de kommer til Norge, men at denne oppfatningen blir brutt når de kommer på skolen og innser at den kulturen og fordommene de kommer fra også eksisterer her, da særlig på skolen og i flyktingmiljøet:

Det er utfordrende og vi ser det samme som, noen av de her unge mennene som har kommet som har vært veldig litt sånn euforisk i starten, sånn euforisk fri på det at de kan ha en livsutfoldelse som de hadde blitt drept for i hjemlandet også opplever de at de samme folkene som hadde drept de i hjemlandet, nei eller det er ikke så drøyt men, men at litt av de holdningene møter de i gangen her veldig fort da, ja, så det er nå ja det er den indre justisen på bygget her er nok ganske hard

Flesteparten av informantene i fokusgruppeintervjuet forteller også om utfordringer knyttet til negative holdninger mot skeive blant flyktingene, og at det er vanskelig å skulle jobbe med å endre disse holdningene på grunn av den kulturen og verdiene flyktingene har med seg fra hjemlandet. Med dette følger ofte en sterk religiøs tro og oppfatning om at det å være skeiv er galt:

Vi er inne på religion og vi er inne på trua på evig fortapelse (...) Den troen på at hvis du er i kontakt med en homofil person så skal jeg brenne evig i helvete det er nok... Så hvis en tar innover seg det, så er det okei, jeg får ikke snudd det.

I fokusgruppeintervjuet fortelles det også om flyktingene sine forventninger og forestillinger om hva det å være skeiv innebærer, og at dette til dels har årsak i deres kultur og hvilke begrep man har i sitt språk og kultur for å diskutere disse temaene:

Bare på jakt etter hva som helst. Enten om det er gutter eller dyr, altså det er... Det er helt ekstreme forestillinger om hva det å være homofil er og der kommer det vi tilbake til det begrepsapparatet man har i sin kultur igjen. Den holdningen finner man jo igjen blant mange homofobe nordmenn også sant, at homser bare tenker på sex hele tiden, 24/7.

6.2.5 Mulige måter å jobbe med holdningsendringer

I fokusgruppeintervjuet reflekterte informantene rundt hvordan man kan jobbe med de negative holdningene de ser blant elevene på skolen, og hvordan man kan prøve å få til mer åpenhet blant elevene.

En informant i fokusgruppeintervjuet forteller at han forsøker å signalisere at det er greit å være skeiv i Norge og ulovlig å diskriminere mot skeive ved å prate om lovverket. Samtidig benytter han anledningen til å vise klassen at det er greit å være skeiv, ved å flette inn en anekdote om noen han kjenner som er homofil. Det kommer også frem et savn etter representasjon av skeive i læreverkene som brukes i norskundervisningen hvor det tenkes at læreverkene også kan bidra til å signalisere at skeivhet er normalt og akseptert:

Så kunne man jo kanskje hatt, det burde det være egentlig i alle de læreverkene man bruker på norskkurs. Du tar inn et persongalleri som skal speile et mangfold, fordi ellers er de jo flinke. Du har jo folk som er skilt, samboer og sånn, men ingen skeive rollemodeller der i de fleste læreverkene.

Alle informantene i fokusgruppeintervjuet beskriver at det er vanskelig og tidkrevende å skulle ta tak i holdningene på skolen. En av informantene opplever at mange av elevene ikke tar til seg det lærerne forteller om åpenhet og regler i Norge, og mener derfor at man burde ha en mer reflekterende og åpen diskusjon for å skape holdningsendringer. Informanten mener at gjennom aktiv diskusjon om hva som er greit og ikke fremfor å passivt høre på, kan hjelpe til å få i gang en refleksjon og kanskje bidra til holdningsendringer:

Så skal man gjøre noe med holdningene og sånn så tror jeg hvert fall at det holder ikke med tavleundervisning. At det står at noen forteller deg hva som er rett og galt, det må bare inn i sånne samtalegrupper som vi sitter i nå og prøve utveksle og gå litt dypere på en måte, men jeg ser jo at jeg sitter og sier til folk hva man skal gjøre og ikke gjøre jeg ser jo at det går jo bare rett ut forbi.. man må jo grave litt i seg selv skal man komme noe vei med det der. Tvinges til det liksom, ikke bare sitte å være

mottaker av hva vi i Norge synes er rett og galt, eller mange av oss synes er rett og galt.

Videre forteller vedkommende at det å satse på toleranse kan være et sted å starte for å få til mer åpenhet og mindre diskriminering hos flyktninggruppen. Grunnet kultur og fastlåste holdninger, vil det å skulle få til aksept av skeive være vanskelig å få til. Derfor kan fokus på toleranse være et bedre utgangspunkt:

Det er noe med forskjellen med å tolerere og akseptere og. I mange tilfeller så hvis de tolererer så er det ganske bra. At vi forventer at de aksepterer det og ta det inn det er, det er kanskje å dra det litt langt for mange.

6.2.6 Oppsummering av hovedtemaet Erfaring med diskriminering i Norge

Oppsummert har alle informantene fra målgruppen opplevd diskriminering på skolen selv eller observert andre flyktninger bli diskriminert på bakgrunn av sin seksuelle orientering. Informantene i fokusgruppeintervjuet bekrefter det flyktningene sier, da de også opplever skolemiljøet som fiendtlig mot skeive. I tillegg er det tydelig at det er sterke negative holdninger mot skeive i flyktningmiljøet, og at dette er med å påvirke hvordan de skeive informantene opplever å gå på skolen. Sterke opinionsledere i de ulike klassene påvirker klassemiljøet på godt og vondt. Videre kommer det frem at lærerne er bevisste om eksisterende negative holdninger mot skeive og har flere tanker om hvordan man kan arbeide med disse.

6.3 Implikasjoner for psykisk helse

Hovedtemaet omfatter ulike implikasjoner på psykisk helse og inkluderer hvordan erfaringer med diskriminering har påvirket informantenes psykiske helse. Hovedtemaet oppsto fra datamaterialet der informantene fortalte på eget initiativ hvilke psykiske vansker de hadde erfart som konsekvenser av diskrimineringen de har opplevd. Videre inneholder hovedtemaet andre aspekter som har implikasjoner for psykisk helse, som sosial støtte. Hovedtemaet inneholder undertemaene (1) å leve i frykt, (2) belastninger, (3) depressive tanker, (4) begrenset sosial støtte og (5) betydningen av frivillige organisasjoner.

6.3.1 Å leve i frykt

Alle informanter beskriver at de må fortsette, helt eller delvis, å skjule sin identitet og seksuelle orientering i Norge overfor egen diaspora eller andre flyktninger, av frykt for å bli avslørt, forhindre diskriminering og for frykt for familiens liv i hjemlandet sitt. En informant

forteller hvorfor hun ikke er åpen overfor sitt miljø "I am not open like real open to everyone because even though I live in * and it's a free city and so on, the African community is still discriminating among the people". En annen informant forteller at han skjuler sin identitet for å verne om egen psykiske helse, men også med tanke på frykt for egen familie.

Also, because of my brother. Because those refugees can transfer information to my village in * (...). Maybe he will be killed, maybe he will be hit, so I don't know so I just... because of my brother in * and because of my mental health, so I don't want to be discriminated and persecuted here by the community, so I just prefer to be safe and to hide.

Utsagn fra informantene i fokusgruppeintervjuet bekrefter det flyktningene forteller. De opplever i stor grad at mange skjuler sin seksuelle orientering overfor andre flyktninger, men også til tider for de ansatte i flyktningtjenestene.

6.3.2 Belastninger

Undertemaet omhandler hvilke psykiske belastninger informantene beskriver å stå i over lengre perioder. En kvinnelig informant beskriver en vanskelig situasjon med å være alenemor, samtidig som hun må tilpasse seg det norske samfunnet. Flere informanter beskriver at det er utfordrende å være ny i byen, der de møter mange krav i skole og kvalifiseringsperioden. Samtidig beskriver flere informanter at de er preget av sine tidligere traumeerfaringer. En informant beskriver hvordan han opplever situasjonen til andre skeive flyktninger: «jeg har også hørt at andre flyktninger som også er skeive, har hatt vansker, sånn mentale vansker». En annen informant forteller om utfordringer med å finne jobb og erfaringer med psykiske plager:

Jeg har ikke klart meg å finne meg en jobb, og i tillegg, på grunn av helsevansker, mental helse, som har plaget meg og jeg har hatt behov for å bli innlagt på psykiatrisk (...) i noen perioder

Utsagn fra fokusgruppeintervjuet bekrefter at skeive flyktninger ofte står i vanskelige situasjoner på grunn av sin legning. En informant beskriver situasjonen i flyktningmiljøet slik og hvorfor de havner utenfor flyktningmiljøet og det norske samfunnet:

Men det er ikke det samme med de som snakker arabisk det er fryktelig mange og det er, det er mange arabisktalende i byen og ikke så mange av de er skeive, så du har ikke den, så du er på en måte utenfor, du blir dobbelt utenfor, utenfor det norske samfunnet, fordi du ikke kan språket eller fordi du ikke er oppvokst der, og så blir det utenfor ditt hmm... ja landgruppe for at du ikke kan stå fram som den du er du må fortsatt holde det skjult

6.3.3 Depressive tanker og håpløshet

Flere informanter fortalte om depressive episoder, håpløshet og suicidale tanker som en konsekvens av diskrimineringen de har opplevd. En informant fortalte om tiden han opplevde å bli utestengt og mobbet av andre flyktninger slik: «Den måneden jeg ikke var på skolen var den måneden jeg var veldig deprimert. Fordi alle baksnakket meg og alle mobbet meg. Så det var en måned hvor jeg tenkte at jeg tar livet mitt». En annen informant opplever problemer med UDI hvor hun risikerer å bli sendt tilbake til hjemlandet på grunn av manglende opplysninger om hennes tidligere ekteskap som informanten på det aktuelle tidspunktet ikke kunne oppgi på grunn av frykt for eget liv. Hun beskriver situasjonen som svært belastende og at hun hadde en depressiv episode i den forbindelse:

So recently I had a lot of problems. UDI revising my case, “you didn’t tell us the truth”. Of course, I didn’t tell you the truth, because if I told you the truth I couldn’t come to Norway so. “We have to take you back to your country”. I have two small kids, taking them back to Africa, I’m like ... yeah so, I was really, really depressed. At some point I was about to like give them to Barnevernet, because at the end of the day what am I useful for?

6.3.4 Begrenset sosial støtte

Undertemaet omfatter informantenes sosiale nettverk. Alle informantene beskriver å ha lite og begrenset sosialt nettverk i kommunen de lever i. Fire informanter beskriver å ha kontakt med familie i hjemlandet, mens en informant har ingen kontakt med familien ved intervjuet. To informanter beskriver betydelig grad av sosial isolasjon der de beskriver å ikke ha noen venner. Flere informanter beskriver mangel på nære og dype relasjoner og en informant forklarer det slik: «Friends yes, but because I am new here it’s not strong friendships, so it’s just like... So, in the beginning it will be on the surface”.

Flere informanter beskriver at nettverket stort sett består av andre skeive flyktninger. En informant svarer på spørsmål på hvem han føler seg mest komfortabel med å snakke åpent med og svarer følgende:

LGBTI-gruppen. Selvfølgelig dere for eksempel som er interessert i andres måte å tenke på. Vi er jo annerledes. Vi er jo ikke som dere og dere er ikke som oss. Det er vanskelig for folk å skulle forstå det. Men jeg føler meg trygg når jeg er med folk som er som meg. Det er det samme som de som har en sykdom, de har det bra med de som har den samme sykdommen. Og det er det samme, de som er det samme som meg føler jeg at jeg kan snakke åpen med, når de selv er det.

Informanter fra fokusgruppeintervjuet beskriver også at nettverket til skeive flyktninger er lite, men at de har ulike erfaringer med hvordan nettverket til skeive er:

De skeive som kommer er overføringsflyktninger, og det vil si at de skal inn i en i snitt 3 måneders bosettingsperiode kanskje, i løpet av den tiden så det er litt ulike erfaringer med å skaffe seg nettverk, vi ser noen som klarer å finne venner, og vi ser andre som ikke gjør det, og så har vi sett noen opp gjennom historien som har slitt veldig.

6.3.5 Betydningen av skeive interesseorganisasjoner

Alle informantene beskriver at skeive interesseorganisasjoner er sentralt for nettverksbygging, sosial støtte og informasjonsdeling. En informant sier følgende om hvordan skeive interesseorganisasjoner har betydning for informantenes liv: «I volunteer with them here in *. So I know many people who are skeiv and queer, from * and Arabic countries». En annen informant forteller hvordan skeive interesseorganisasjoner bidrar til informasjonsdeling om livet i Norge og annen viktig informasjon: «most people who come to Skeiv Verden, they know about this information. We tell each other about important information, and we know this, and we tell each other».

Flere ansatte i fokusgruppeintervjuet har også inntrykk av at skeive interesseorganisasjoner har en stor betydning for de skeive flyktingens nettverk:

Opprettelsen av skeiv kafé, hadde jo jeg aldri hørt om, men inntrykket mitt er i hvert fall da, eller det vet jeg, er at de tre (...) som bruker det tilbudet, aktivt, så der har de jo

et nettverk, (...) det virker som at på så kort tid, så har det blitt et veldig godt tilbud da.

6.3.6 Oppsummering av hovedtema Implikasjoner for psykisk helse

Oppsummert indikerer resultatene fra dette hovedtemaet på at diskrimineringen informantene opplever i Norge kan ha alvorlige konsekvenser for deres psykiske helse. Informantene beskriver alvorlige depressive symptomer som suicidale tanker, å leve i frykt for å bli avslørt, negative belastninger og begrenset sosialt nettverk. Til tross for de mange negative opplevelsene flyktningene beskriver, ser det ut til at de støtter hverandre gjennom skeive interesseorganisasjoner.

6.4 Tematisering av seksuelle tema

Hovedtemaet tematisering av seksuelle tema omfatter flyktningenes og de ansattes opplevelse av seksualundervisningen som gis på introduksjonsprogrammet og i voksenopplæringen. Hovedtemaet er inndelt i undertemaene skeive flyktningers opplevelse av seksualundervisningen (1), ansattes erfaringer med tematisering av seksuelle tema (2), holdninger og kompetanse blant de ansatte (3), viktigheten av seksualundervisning (4) og språklige utfordringer (5).

I intervjuguiden var de fleste spørsmålene relatert til introduksjonsprogrammet, men det oppsto en naturlig diskusjon blant informantene i fokusgruppeintervjuet om hvordan de tok opp seksuelle tema i sin undervisning, også ved voksenopplæringen.

Opplevelsene med seksualundervisning er varierende blant informantene. Resultatene må imidlertid tolkes med forsiktighet da det var få av informantene som ga inntrykk av at de hadde mottatt seksualundervisning. På grunn av varierende funn, og fordi det er knyttet til den sekundære problemstillingen, presenteres derfor dette hovedtemaet til slutt i resultatdelen. Til tross for at det var blandede erfaringer med seksualundervisning, kom det likevel frem mange synspunkt på hvordan seksuelle tema tas opp i klassene, og hvordan dette mottas av andre flyktninger, særlig blant de heterofile elevene.

6.4.1 Skeive flyktningers opplevelser av seksualundervisning

De fleste informantene fortalte at de ikke hadde hatt noe seksualundervisning før de kom til Norge. Kun én fortalte at de hadde hatt generell seksualundervisning om kjønnssykdommer og prevensjon på skolen. En annen informant fortalte at det var forbudt å lære om seksualitet i hjemlandet.

To av informantene svarte at de ikke hadde mottatt seksualundervisning på introduksjonsprogrammet: «Vi har ikke fått noe seksualundervisning i introprogrammet eller

noe klasseundervisning om det». To informanter fortalte at de hadde hatt seksualundervisning gjennom kurs og seminarer i regi av Skeiv Verden, men at det ikke var alle klassene som mottok denne undervisningen. Flere av informantene uttrykte at det var viktig for alle å få seksualundervisning, og at det var verdifullt å lære om seksuell helse og variasjoner i seksualitet og kjønn, også for de som er heterofile:

There is courses or seminars that is not about sex education, but it's about sexual health (...) The course that talks about this is good, and also, it was for people that are from my home country, it is good for them to know this information. To be educated about this.

Det fortelles også om reaksjoner fra andre flyktninger som har reagert på seksualundervisningen, og som har kommet med negative utsagn rettet mot homofile:

Det var en person som var fra Somalia tror jeg og når de snakket om homofile, sa han for eksempel; hvis jeg for eksempel går på gata og en person sier "jeg vil ha sex med deg", er det lov å slå ham eller er det ikke lov? Han sa det, og hun sykepleieren hun var litt irritert, ansiktet var rødt og sånn. Hun sa, nei det er ikke lov, du kan si nei takk, jeg vil ikke. Ja, og han bare ler og sånn, det er ikke et vanlig spørsmål (...) men han sa; jeg liker ikke homofile, når vi tok pause og sånn, han sa det ikke til dem, han sa; det er ikke lov og jeg liker ikke homofile.

6.4.2 Ansattes erfaringer med tematisering av seksuelle tema

De ansatte forteller at det er lite seksualundervisning på introduksjonsprogrammet, og at det kan være utfordrende å ha seksualundervisning til flyktingene både på bakgrunn av kultur og manglende begrepsforståelse, men også på grunn av at elevene har mye de skal lære i løpet av de første månedene i Norge. Det er vanskelig å prioritere grundig seksualundervisning med drøfting rundt seksuell legning og kjønnsidentitet, særlig hvis man ikke har et godt nok språknivå til å kunne lære om slike temaer:

også er det veldig spenn på, det har vært en del saker med en del som ikke har skolebakgrunn da. Hehe. Ja, og i de klassene og skulle sitte og snakke avansert om legning når du holder på å lære deg forskjellen på P og B, så er det litt sånn ... det er litt sykt.

Informantene i fokusgruppeintervjuet forteller at det er en liten del av introduksjonsprogrammet som vies til seksualundervisning, men at det da ofte er fokus på andre grunnleggende ting som prevensjon og samtykke, og at det ikke legges noe særlig fokus på variasjoner i seksualitet og kjønn:

Det er tema på livsmestringsmodulen som er obligatorisk del av introduksjonsordningen. Der er tema helse og seksualitet, og det andre teamet de har noen ja, det er mye prevensjon og rett til å si nei og det er litt på det. Vi har mange som får fryktelig mange barn så det å få kjennskap til hvor lett det er å få prevensjon i dag. Det er sjeldent, altså hehe homofile menn produserer få barn da, så det blir jo litt sånn. Det er ikke helt der. Jeg vet ikke hvor mye jeg snakker om det, men jeg nevner legning og andre seksuelle orienteringer, men det er ikke noe stort tema det.

6.4.3 Holdninger og kompetanse på seksuelle tema hos de ansatte

Gjennom diskusjon om seksualundervisning i fokusgruppeintervjuet og hvordan dette tas opp på skolen, kommer det frem at informantene prøver å vise åpenhet og aksept ovenfor skeive til elevene. Samtidig opplever de ansatte generelt at det er vanskelig å ta opp temaet seksualitet, og vegrer seg for dette. Flere mener at seksualitet er en privatsak, og forteller at de ikke spør elevene om dette direkte, men at de kan prate om det hvis elevene selv tar det opp:

Jeg har ikke spurt direkte en elev om “er du skeiv” altså, seksualitet det, det er en privatsak, men jeg prøver jo å gjøre det helt klart at jeg er åpen og jeg aksepterer, sant, hvis du trenger å snakke om noe som er vanskelig så er det greit.

Flere av informantene i fokusgruppeintervjuet nevner at lærerne kan kvie seg for å ta opp seksuelle tema, og det blir ekstra vanskelig å skulle ta opp i grupper med ulike kulturer. Når det gjelder tema knyttet til legning og kjønnsidentitet og hvordan man skal ta opp dette som en del av seksualundervisningen, stilles det spørsmål til hvordan man skal gå frem, og om det skal gjøres på lik linje som når man snakker om det å være heterofil:

Hvordan skal man da, skal man da gå inn på de samme beskrivelsene når det gjelder homofil sex? Da kan det fort hende at det hadde blitt enda flere lærere som hadde fått et lite problem tror jeg.

6.4.4 Viktigheten av seksualundervisning

Det var flere av informantene fra de individuelle intervjuene som mente at seksualundervisning var viktig, og at det potensielt kunne ha en positiv påvirkningskraft på de som mottok det. En av informantene fortalte at hennes klasse hadde hatt seksualundervisning, mens andre klasser ikke hadde det og at det var nødvendig at alle hadde seksualundervisningen for at den skulle kunne utgjøre en forskjell:

The only problem I had was like you're having it, but the other person is not being educated. So what does it like... there's no change or anything that's going to change today's society. Because at the end of the day you have the information, they don't have the information. So I think like if it's going to be an education, it has to be an education for all. Not just this particular category group of people or this class or yea. (...) I was like ok, so we are here, of course. Did they get the same information, did they get the same information that I am getting right now? Because, if I am getting this information, and they are not getting it, at the end of the day it doesn't change anything.

Flere av informantene i fokusgruppeintervjuet hevder at det er et generelt behov for å lære om seksualitet blant elevene, uavhengig av legning, og at det finnes mange feiloppfatninger rundt hva sex og seksualitet er:

Det er veldig mye uvitenhet ikke sant. Jeg har kvinnelige kolleger som har hatt jenter som har sagt de ikke kan gå i svømmebasseng for da blir jeg gravid. Svømme i samme vann som en mann, ... det er et ganske stort kunnskapsbehov ikke bare rundt skeive, men om generelt.

Samtidig mente flere av informantene i fokusgruppeintervjuet at seksualundervisningen ikke kun burde omhandle det grunnleggende biologiske, men også implementere et fokus på det medmenneskelige:

Informant 4: Jeg ser nok for meg at det er behov for ikke naturfagligbiten, men mer den sosiale biten av romantiske relasjoner mellom mennesker da.

Informant 1: Det handler om menneskesyn i bunn og grunn

Informant 4: Ja

Informant 1: Det handler om å respektere enkeltmennesker og det gjelder mye annet enn bare legning og. Det er en sånn bred sak egentlig da.

6.4.5 Språklige begrensninger

Et gjennomgående tema i fokusgruppeintervjuet, var utfordringer i forbindelse med språk og hvordan man skal prate med flyktninger om seksualitet og kjønn. En av informantene forteller at mange av elevenes fordommer kan årsaksforklares med deres kultur og språk, der språk og kulturelle tabu setter en del begrensninger for hvordan man prater om disse temaene og hvordan man oppfatter de «Det er helt ekstreme forestillinger om hva det å være homofil er og der kommer det vi tilbake til det begrepsapparatet man har i sin kultur igjen».

Flere av informantene i fokusgruppeintervjuet fortalte om vansker i seksualundervisningen som oppstod på grunn av tolk. Eksempelvis ved situasjoner der det ikke fantes tilstrekkelige begreper for å forklare temaene i språket det ble tolket på, eller med tanke på at tolken ikke alltid var komfortabel med å ta opp temaene som skulle diskuteres. En av informantene i fokusgruppeintervjuet forteller om en situasjon hvor begrepet som ble brukt om homofil på språket som ble tolket førte til misforståelser blant elevene:

En skulle være litt i forkant og prate, også litt om skeive og, og at de omgås i Norge og de er helt åpne og liksom prøvde å snakke om det da, og da fikk vi jo en del spørsmål da, ja kan de jobbe i barnehager? Ja, ja det kan de, men så kom det jo frem etter hvert da, at, for det her var jo en ren arabisktalende gruppe, det ordet tolken brukte som det vanlige ordet for homofil på arabisk var akkurat... det var altså avviker som var synonymet, så det er jo et mye bredere begrep og det omfatter alle seksuelle avvik da, så det hadde jo et mye, naturlig nok når vi snakker om homofile og en avviker, så tenkte de jo mye mer på ... overgrep mot barn

Informanten forteller også om en situasjon med tolk der tema var prevensjon med en klasse med kvinnelige elever, noe som ble ubehagelig for tolken på grunn av kulturelle normer:

Vi opplevde det når vi snakket om prevensjon, det er jo veldig på biologien da og uønsket barn liksom fokuset da. Der var tolkene veldig ukomfortabel med å snakke med dem om det fremfor gruppen for da snakker vi på norsk også blir det tolket over... til dari var det vel. Du så på tolken at han så ned og mannlig tolker som med masse damer og snakke om spiral, p-piller og p-stav. Så det det er som en tredje faktor. Hvor godt forberedt han var temaet det vet ikke jeg. Men sant, det hadde han

ikke sett for seg, hadde sikkert sett for seg å snakke om arbeid sikkert sant. Også er vi inne på noe som er ganske sosialt betent i et samfunn der menn og kvinner er ganske adskilt i utgangspunktet da så det er masse ja, og noen damer der stilte veldig sanne åpne spørsmål da.

6.4.6 Oppsummering av temaet Tematisering av seksuelle tema

Det er ulike opplevelser av seksualundervisningen, der to av informantene forteller at de ikke har hatt seksualundervisning. Den begrensede seksualundervisningen de har mottatt, er ikke noe alle klassene har fått.

Informantene i fokusgruppeintervjuet forteller om et fravær av seksualundervisning, og kvier seg for å skulle prate om seksualitet i klasser med sterke kulturelle meninger om hva som er greit og ikke. Erfaringer fra fokusgruppeintervjuet er at det oppleves utfordrende å skulle ta opp seksuelle tema på grunn av språkbarrierer og negative reaksjoner fra andre flyktninger.

I tillegg er språk og tolk ofte faktorer som gjør seksualundervisning vanskeligere, ved at man ikke har begreper for å kunne diskutere disse temaene. Likevel beskriver alle informantene at det er behov for kunnskap om seksualitet og viktigheten av seksualundervisning.

7. Diskusjon

Hensikten med denne studien var å undersøke skeive flyktningers opplevelser av diskriminering i Norge, samt hvordan de opplever tematisering av seksualitet og kjønn på introduksjonsprogrammet. Resultatene tyder på at skeive flyktninger er en utsatt gruppe som opplever diskriminering i stor grad, primært på skolen av andre flyktninger. Det er også en gruppe som har tidligere traumeerfaringer og som opplever psykiske helseplager. Funnene tyder på at mange skjuler legningen sin ovenfor andre flyktninger og ansatte, for å unngå diskriminering, og av frykt for familie som ikke bor i Norge. Videre tyder resultatene på at det er varierende erfaringer med tematisering av seksualitet på introduksjonsprogrammet, og at det er et behov for mer diskusjon rundt kjønn og seksualitet på introduksjonsprogrammet.

Diskusjonen vil begynne med å drøfte de metodiske betraktningene til denne studien. Deretter vil studiens primære problemstilling forsøkes å besvares: *Hvordan opplever skeive flyktninger diskriminering på introduksjonsprogrammet?* Herunder forskningsspørsmålene «Hvordan er det for skeive flyktninger å komme til Norge, og hvilke erfaringer har de med diskriminering?» og «Hvordan opplever de ansatte diskriminering blant flyktninger?» ved å

se informantenes erfaringer med diskriminering i Norge. Dernest vil det drøftes opp mot psykisk helse blant skeive flyktninger og hvordan den påvirkes av deres tidligere erfaringer med diskriminering, samt den diskrimineringen og sosiale eksklusjonen de opplever i Norge. Herunder vil beskyttelsesfaktorer hos informantene drøftes.

Deretter vil sekundærproblemstillingen «*Hvordan opplever skeive flyktninger tematisering av seksualitet på introduksjonsprogrammet?*» og forskningsspørsmålene «*Hvordan opplever skeive flyktninger tematisering av seksualitet og kjønn på introduksjonsprogrammet?*» og «*Hvordan opplever de ansatte tematisering av seksualitet og kjønn på introduksjonsprogrammet?*» diskuteres ut fra varierende funn om seksualundervisning, med fokus på signifikansen av å tematisere seksualitet og kjønn ovenfor nyankomne flyktninger.

Resultatene vil hovedsakelig diskuteres ut fra teori om minoritetsstress (Cyrus, 2017; Meyer, 2003; Meyer, 2010; Meyer, 2015), interseksjonalitet (Burgess et al., 2021; Crenshaw, 1991; Cole, 2009; Lee & Brotman, 2013) teori om akkumulering av negative hendelser (CAD) (Burgess et al., 2021; Mishra et al., 2020; Schafer et al., 2009) og teori om negative hendelser i barndom (ACE) (Burgess et al., 2021; Felitti et al., 1998; Hughes et al., 2017), sammen med funn fra tidligere forskning på skeive med etnisk minoritetsbakgrunn. Avslutningsvis vil forslag til praktiske implikasjoner og anbefalinger til videre forskning presenteres.

7.1 Metodiske betraktninger

Så vidt vi vet, er denne studien en av de første som har undersøkt hvordan seksualitet og kjønn tematiseres ovenfor nyankomne flyktninger på introduksjonsprogrammet i Norge. Videre bidrar studien til å sette fokus på en marginalisert gruppe og de utfordringene de opplever ved introduksjonsprogrammet. Denne studien er derimot begrenset av utvalgets størrelse. Selv om denne studien har funnet flere interessante funn om skeive flyktningers erfaringer med diskriminering og tematisering av seksualitet, er studien utført på et lite og heterogent utvalg med kort botid i Norge. Når man forsker på heterogene utvalg i kvalitativ forskning, er målet som regel å finne sentrale mønster på tvers av ulikheter innad i utvalget. Dette er derimot vanskeligere ved et lite utvalg, ettersom et lite heterogent utvalg kan ha flere individuelle ulikheter, og potensielt færre likheter (Patton, 2002). I kvalitativ forskning med lite utvalg er det derfor et naturlig spørsmål om et annet utvalg ville ført til andre resultater. Resultatene fra denne studien kan derfor ikke generaliseres, men kan bidra til å gi et innblikk

i hvordan informantene i denne studien opplever diskriminering, skolemiljøet og tematisering av seksualitet på introduksjonsprogrammet.

Videre er studien basert på egenrapportering, og ikke systematiske eller standardiserte målinger slik at resultatene begrenses til informantenes subjektive opplevelser. Til tross for det, støttes mye av det de skeive flyktingene sier av de ansatte fra fokusgruppeintervjuet, som tyder på at en del av de opplevelsene som beskrives viser seg hos flere av medlemmene innenfor målgruppen. Samtidig indikerer funnene fra denne studien at informantene har mange av de samme erfaringene og beskrivelsene som presentert i liknende studier.

En begrensning med denne studien er at rekrutteringen baserer seg på selvseleksjon der informantene må selv velge om de er i målgruppen for studien og må selv ta direkte kontakt med en av oss (Eggebo et al., 2020). Med tanke på at ikke alle skeive flyktinger er åpne skeive, eller befinner seg i lukkede/halvåpne rom kan det føles ubehagelig å plassere seg i en kategori som «skeiv» hvis man fortsatt skjuler egen identitet i frykt for å bli diskriminert. Samtidig kan flere ha internalisert stigma som vanskeliggjør det å anerkjenne egen identitet gjennom å melde seg til forskningsprosjekt.

Fire av intervjuene ble utført på et annet språk enn morsmålet og ett intervju ble utført med tolk. I fire av intervjuene måtte informantene fortelle om sine opplevelser på et språk som ikke er morsmålet sitt og i noen tilfeller som de ikke behersket flytende. Det kan tenkes at hvis informantene hadde fått anledning til å forklare seg fritt på sitt eget morsmål hadde det resultert i andre, dypere og rikere resultater. Videre kan bruk av tolk utgjøre en risiko for informantene på grunn av redsel og frykt for å bli avslørt.

Informantenes besvarelser kan være påvirket av sosial ønskelighet, informantenes personlighet og holdninger. Det kan tenkes at de informantene som valgte å delta er selv engasjerte i tematikken og derfor er mer tilbøyelige til å delta i et slikt forskningsprosjekt. Videre kan besvarelsene med diskriminering være farget av informantenes sammenligningsgrunnlag der informantene innehar flere, alvorlige episoder med diskriminering som farger deres oppfatning av hva diskriminering er. Informantene rapporterte å ikke ha opplevd diskriminering fra nordmenn, og her må det tas i betraktning at informantene møtte nordmenn i intervjusettingen som samarbeider med kommunen informantene bor i og går på introduksjonsprogram i. Dette kan derfor være en medvirkende årsak til at informantene ikke turte å dele sine opplevelser med diskriminering fra nordmenn i intervjuene.

Videre møtte informantene to psykologsstudenter som kan ha påvirket resultatene av studien i de tilfeller hvor informantene har med seg tidligere erfaringer med psykologer. Som det kom frem i resultatdelen, er det flere som har hatt dårlige erfaringer med psykologer og psykiatere tidligere, noe som kan føre til en forutinntatt mistillit som kan ha innvirkning på hvor mye man velger å dele.

I tematisk analyse blir koder og tema utformet på bakgrunn av forskerens subjektive forståelse av tematikken. Resultatene fra studien kan derfor være påvirket av egne forforståelser av tematikken. For å minimere en slik påvirkning foregikk kodingen individuelt for å sikre interkoder-reliabilitet, som tidligere beskrevet i metoddelen. Videre er det i kvalitativ forskning viktig å være bevisst på hvordan forskeren kan påvirke studiens utforming og resultater. Denne bevisstheten om forskerens rolle i et forskningsprosjekt der forskeren og forskningsobjektet gjensidig påvirker hverandre gjennom hele forskningsprosessen defineres som refleksivitet (Haynes, 2012). Refleksivitet kan inndeles som personlig eller epistemologisk. Personlig refleksivitet refererer til hvordan forskernes egne holdninger, verdier og interesser kan forme forskningen ved analyse og tolkning av resultater. Epistemologisk refleksivitet refererer til den grad studiens problemstilling og forskningsspørsmål kan ha påvirket resultatene (Willig, 2013). I kvalitativ forskning er ikke påvirkning fra forskeren til å unngå. For å tilstrebe refleksivitet har vi aktivt reflektert over egne verdier, erfaringer og antakelser for å identifisere hvordan dette kan påvirke tolkningen av resultatene. Videre er hvert steg i forskningsprosessen og analysen begrunnet som et eksempel på funksjonell refleksivitet.

Gjennom datainnsamling og analyseprosessen har hvert steg blitt dokumentert for å sikre transparens og reliabilitet. Transparens innebærer at forskerne må oppgi all relevant informasjon om forskningsprosessen gjennom en oppriktig redegjørelse av datainnsamlingen og analyseprosessen (Tuval-Mashiach, 2017). Transparens har blitt sikret gjennom metode- og resultatdel hvor metodiske valg har blitt nøye forklart og gjort rede for, samt inkludering av eksempler av kodeprosessen og utforming av tema. Resultatdelen presenterer de ulike temaene som underbygges av sitatene som videre sikrer transparens. Videre er intervjuguiden for hvert intervjuene lagt ved (Vedlegg 1-3).

Validitet refererer til den graden resultatene av en studie anses som troverdig og legitim (Smith, 2015). I kvalitativ forskning er det utviklet andre kriterier for validitet sammenlignet med kvantitativ forskning. Det er utfordrende å utvikle kriterier for validitet

som skal anvendes til alle typer kvalitativ forskning da det er stor variasjon i metoder, kontekst og situasjoner. Likevel er det viktig å vise til robust og troverdig kvalitativ forskning innenfor psykologi. På bakgrunn av det er det utviklet kriterier for validitet i kvalitativ forskning som ikke nødvendigvis trenger å bli fulgt med rigiditet. Noen av disse kriteriene er triangulering, komparativ koding (interkoder-reliabilitet) og refleksivitet (Smith, 2015). For å øke validitet i denne studien er transparens, triangulering, refleksivitet og interkoder-reliabilitet blitt vektlagt. Reliabilitet refererer til pålitelighet i undersøkelsene som har blitt gjort og hvorvidt en annen forsker kan anvende samme metoder og oppnå liknende resultater (Smith, 2015). Studien har forsøkt å øke reliabilitet gjennom interkoder-reliabilitet, deling av intervjuguide og transparens i analyseprosessen.

7.2 Diskriminering

Mange av beskrivelsene med diskriminering fra denne studien ser ut til å gå overens med funn fra andre studier, da hovedsakelig med tanke på opplevd diskriminering innad i flyktningmiljøene. Selv om resultatene ikke viser at de skeive flyktningene opplever diskriminering på bakgrunn av etnisitet, som mange andre studier har funnet (Eggebø et al., 2020; Eggebø et al., 2018; Følner et al., 2015; Følner et al., 2022), så opplever de i stor grad diskriminering basert på sin seksuelle orientering.

Ingen av de skeive informantene svarte at de hadde opplevd noe diskriminering fra nordmenn, verken på bakgrunn av legning eller på bakgrunn av etnisitet. Som Elgvin og kolleger (2013) påpeker, kan det potensielt handle om sammenligningsgrunnlag. Informantene fra denne studien rapporterte om flere tidligere diskriminerings erfaringer fra hjemlandet sitt og under flukt, samt nylige diskriminerings erfaringer slik som mobbing av andre flyktninger på introduksjonsprogrammet. Det kan derfor tenkes at informantene har høyere terskel for oppfattelse av diskriminerende atferd fra nordmenn, sammenlignet med etniske norske på bakgrunn av flere, alvorlige diskriminerings erfaringer og kort botid i Norge ($M=3$). Videre har diskriminerings erfaringene i all hovedsak vært på bakgrunn av deres seksuelle orientering og identitet, og de kan derfor være mer oppmerksom overfor diskriminering rettet mot legning heller enn diskriminering på bakgrunn av deres etnisitet. I tillegg kan det være vanskelig å vite bakgrunnen til diskrimineringen man utsettes for.

I motsetning til andre studier (Eggebø et al., 2020; Eggebø et al., 2018; Elgvin et al., 2013) tyder resultatene av denne studien at informantene ikke opplever diskriminering eller

ekskludering i skeive miljø. Dette kan derimot skyldes at de ikke har bodd så lenge i Norge ($M=3$) og derfor ikke er integrert i norske skeive miljø enda.

Funnene av denne studien tyder på flere informanter ikke tør å vise legningen sin på grunn av frykt for å bli diskriminert mot, og er særlig nøye med å skjule legningen ovenfor flyktninger fra samme landbakgrunn. I likhet med Elgvin og kollegers (2013) *Åpne rom, lukkede rom*, er det bare noen få skeive med ikke-vestlig etnisk minoritetsbakgrunn som lever åpent. De fleste av informantene i denne studien levde i lukkede og halvåpne rom, hvor de er åpne om sin seksuelle identitet bare ovenfor et lite utvalg personer. I samsvar med Eggebø og kollegers funn (2018), syntes de fleste at det stort sett var greit å være åpen om egen legning for etniske nordmenn.

Funnene fra denne studien indikerer at det er noen forskjeller i hvilke kulturelle og religiøse miljø som diskriminerer mest på bakgrunn av legning. Det virker som at de flyktningene som tilhører de arabiske og muslimske miljøene er særlig utsatt for diskriminering og eksklusjon. Dette samsvarer med Eggebø og kollegers (2020; 2018) studie, der deltagerne fra land med lav ILGA skåre, og som hadde foreldre med islam som religiøs bakgrunn, opplevde sine landmiljø som mest ekskluderende (2020; 2018).

Funnene fra denne studien tyder på at skeive flyktninger er en gruppe som i stor grad opplever minoritetsstress. Informantene forteller om opplevelser med diskriminering og utestenging på bakgrunn av deres seksuelle legning. Dette skjer for det meste på skolen, og medfører at de skeive elevene blir ekskludert og er ensomme. De opplever altså minoritetsstress ut fra både nærliggende og fjerntliggende stressorer, ved at de på bakgrunn av sine erfaringer med diskriminering, er varsom på hvordan de oppfører seg ovenfor de andre elevene på skolen. I tillegg skjuler også flesteparten sin seksuelle legning fordi de forventer å bli avvist og ekskludert av de heterofile elevene som er i tråd med teori om minoritetsstress.

Informantene forteller om å bli utsatt for, og se at andre utsettes for, baksnakking og mikroagresjoner på skolen. Det fortelles om kommentarer, ryktespredning, utfrysning, og ekstreme antagelser om hva homofil innebærer, hvor sistnevnte muligens ikke er en bevisst mikroagresjon, men likevel påvirker de skeive elevene betraktelig som fjerntliggende stressorer. Dette gjenspeiles også i holdningene som viser seg blant de heterofile elevene mot skeive personer. Informantene fra fokusgruppeintervjuet opplever miljøet ved introduksjonsprogrammet som krevende for de skeive flyktningene og at det eksisterer en

hard indre justis og negativ sosial kontroll i skolemiljøet. Det kommer frem at undervisningen ofte kan være preget av sterke opinionsledere i klassen. I tillegg kan informantene, de skeive flyktningene, fortelle at mye av mobbingen og trakasseringen er skjult, og at det er mye som foregår utenfor lærernes påsyn. Konsekvenser av dette er at informantene ikke tør å være åpen med tanke på deres seksuelle identitet ovenfor de andre elevene eller de ansatte. Her ser man også varsomme holdninger mot heterofile flyktninger, særlig hvis de tilhører eget landmiljø, som gjenspeiler de skeive flyktingenes forventninger om avvisning og utfrysning. Funnene fra denne studien kan i tillegg tyde på at lærerne ikke fanger opp den skjulte mobbingen.

Videre kan skeive flyktninger oppleve problemer med FN-søknadsprosessen eller asylsøknaden (Hassel, 2022) der deres legning og identitet blir satt under tvil. Denne studien avdekker at en informant opplever problemer med UDI som truer med å sende vedkommende tilbake til hjemlandet sitt på grunn av uriktig fluktårsak der informanten ikke kunne oppgi at hun var gift med en mann fordi hun fryktet for eget liv på daværende tidspunkt. Lee & Brotman (2013) undersøkte hvordan skeive flyktninger opplevde strukturell diskriminering i Canada. Skeive flyktninger må forklare fluktårsak i sin FN-søknad, samt bevise sin seksuelle orientering og kjønnsidentitet for å bli anerkjent som flyktninger. Dette er ifølge Lee & Brotman (2013), et eksempel på strukturell interseksjonalitet der en skeiv flyktning tvinges til å «komme ut av skapet», samt forklare sin seksualitet gjennom et vestlig syn på konseptualiseringen av en skeiv person.

Videre må skeive flyktninger fortelle historier om forfølgelse og muligens tidligere, traumatiske hendelser. Historiene deres blir deretter vurdert og satt under tvil, samtidig som gjenfortelling av traumatiske hendelser kan føre til retraumatisering. Denne prosessen skjer flere ganger gjennom fluktprosessen, og gjentar seg når de ankommer et nytt vertsland (Hassel, 2022). Den vestlige forståelsen av at det er «bra» og samtidig forventet å være åpen om ens seksualitet kan ses i sammenheng med den vestlige forståelsen av det «autonome selvet» (Lee & Brotman, 2013). Den vestlige forståelsesmodellen av det autonome selvet har røtter i liberalismen som vektlegger selvstendighet og valg- og handlingsfrihet (Cardol et al., 2002). Flyktningssøknadsprosessen og migrasjonsprosessen tar ikke i betraktning hvorfor noen flyktninger velger å skjule sin identitet og seksuelle orientering. Det kan indikere at søknadsprosessen i seg selv ikke er tilpasset for skeive flyktninger og ender opp med å være diskriminerende. Å få sin identitet og livshistorie satt under tvil av norske myndigheter kan

utgjøre en stor tilleggsbelastning for de skeive flyktingene som allerede kan slite med psykiske vansker og krevende forhold ved introduksjonsprogrammet.

Oppsummert viser resultatene at de skeive flyktingene flykter på bakgrunn av frykt for eget liv og av å ikke kunne leve fritt i hjemlandet sitt. De ankommer Norge hvor de forventer at det skal være trygt, men opplever å bli møtt med de samme holdningene som de flyktet fra, på introduksjonsprogrammet. Der skolen skal være en trygg plass, blir de igjen nødt til å skjule sin egen identitet for ikke å bli diskriminert. De flyktingene som viser sin legning åpent for andre medflyktinger blir møtt med diskriminering og sosial eksklusjon. De nyankomne flyktingene kan dermed få et dårlig utgangspunkt for å klare seg i et nytt land og kultur.

7.3 Psykisk helse

7.3.1 Traumeerfaringer

Funnene fra denne studien tyder på at skeive flyktingene har opplevd ulike former for diskriminering fra familiemedlemmer og stemmer overens med tidligere forskning (Alessi et al., 2016; Elgvin et al., 2013; Følner et al., 2022; Følner et al., 2015; Opaas & Varin, 2015). To av informantene forteller om hendelser fra barndommen der de var blitt forsøkt konvertert og hvordan hendelsene har preget de inn i voksen alder. En av disse informantene beskriver internalisert homofobi, ved at han ber til gud hver dag for at han skal bli «normal», etter å ha blitt utsatt for diskriminering av familien som sendte ham til konverteringsterapi i kirken. Dette er et tydelig eksempel på hvordan nærliggende stressorer i det sosiale miljøet kan føre til internalisering av stigma hos de som utsettes for dette, i tråd med teori om minoritetsstress.

Funnene fra denne studien stemmer overens med studien til Opaas og Varin (2015) og Alessi og kolleger (2016) der de fant at informantene opplevde mer psykiske helseplager knyttet til familiære traumer fremfor krigsrelaterte traumer. Ifølge teori om negative hendelser i barndom (ACE) utgjør tidlige negative hendelser en risikofaktor for utvikling av fremtidige negative helseutfall. I tråd med ACE og teori om akkumulering av negative hendelser (CAD) kan traumatiske, negative opplevelser i barndom føre til en økt sårbarhet for utvikling av psykiske plager i møte med fremtidige negative, traumatiske hendelser. Funnene tyder på at informantene gjennom sitt voksne liv stadig opplever å bli utsatt for traumer. Noen av informantene forteller om krevende forhold under flukt fra krig og konflikt og tilværelse i flyktingleir i voksen alder. En informant forteller å ha mistet en forelder som følge av krig. Videre kan alle informantene fortelle om diskrimineringserfaringer på

bakgrunn av seksuell orientering. To av informantene forteller om krevende arbeidsforhold i et tredjeland der de til stadighet måtte bytte arbeidsplass på grunn av diskriminering på bakgrunn av seksuell orientering. I tillegg har de skeive flyktingene levd i skjul og i frykt for å bli diskriminert store deler av livet sitt før de kom til Norge. I tråd med CAD kan de se ut som at de negative hendelsene akkumulerer seg for de skeive flyktingene og kan forklare de psykiske helseplagene de opplever i Norge som gjennomgås i videre detalj i neste seksjon.

7.3.2 Psykiske helseplager

Selv om denne studien ikke har undersøkt implikasjoner for psykisk helse direkte, kan resultatene tyde på at denne gruppa opplever psykiske utfordringer, i tråd med risikohypotesen innenfor minoritetsstress (Cyrus, 2017; Meyer, 2010) og teori om akkumulering av negative hendelser (CAD). Mer spesifikt forteller flere av informantene om lite sosial støtte, behov for innleggelse i psykisk helsevern, angst, depressive episoder og suicidale tanker. Disse funnene samsvarer med tidligere studier, som også indikerer at skeive med etnisk minoritetsbakgrunn opplever psykiske problemer (Anderssen & Malterud, 2013; Eggebø et al., 2020; Eggebø et al., 2018; Elgvin et al., 2013; Følner et al., 2022; Følner et al., 2015; Meyer et al., 2003).

Informantene beskriver også opplevelser med å ikke kunne leve som seg selv, og negative psykiske konsekvenser som følge av dette. Informantene som ble intervjuet, inkludert de ansatte, fortalte om et forventningsbrudd relatert til en forventning om å leve et nytt og fritt liv i Norge etter mange år med å leve skjul i frykt for diskriminering. Informantene beskriver at de forventet å kunne være åpent skeive uten negative konsekvenser. I starten på sitt nye opphold i nytt land møter de skeive flyktingene de samme holdningene de flyktet fra. Videre beskriver informantene en opplevelse av å bli misforstått, ikke bli trodd, tvunget til å leve som noen andre, utpresset og utfryst etter å ha fortalt om sin seksuelle legning. Slike erfaringer kan skape en uoverensstemmelse med oppfattelsene man har av seg selv, som igjen kan skape et sårbart selvbilde (Meyer, 2003). Dette fremgår hos en informant som beskriver internalisert stigma ved at vedkommende betegner seg selv og skeive som annerledes og at de ikke er som alle andre. Informantenes sårbare selvbilde gjenspeiles i deres usikkerhet ovenfor hvem man kan tiltro seg til, samt depressive tanker knyttet til seg selv og manglende sosial støtte rundt seg.

Alessi og kolleger (2016) hevder at komplekse traumer som skeive flyktinger og asylsøkere opplever kan ha røtter i den kumulative naturen av alvorlige traumer som starter i

barndommen. For skeive flyktninger kan det bety at de bærer med seg traumer fra barndom, samt krigstraumer eller traumer fra migrasjonsprosessen som kan føre til alvorlige konsekvenser på psykisk helse i et gjenbosettingsland. Det indikerer at skeive flyktninger kan ha en forstørret sårbarhet i møte med ytterligere diskriminering i gjenbosettingslandet med manglende sosial støtte. Den kumulative effekten traumeerfaringene har på et individ kan være med å forklare økt sårbarhet og alvorlige konsekvenser på psykisk helse.

Funnene fra denne studien indikerer at skeive flyktninger kan ha dårlige erfaringer med helsepersonell, som potensielt kan medføre at de utvikler en mistillit mot dem på grunn av diskrimineringserfaringer som forsøk på konverteringsterapi som psykoterapi i opprinnelsesland. Samtidig er psykiske lidelser og psykiske helseplager ofte stigmatisert i mange ikke-vestlige land (Satinsky et al., 2019; Shannon et al., 2015). Dette kan medføre at kontakt med helsevesenet blir ekstra utfordrende for denne målgruppen. Tidligere forskning har vist at mange flyktninger kan ha en mistillit til helsepersonell, ofte på grunn av at de har tidligere negative erfaringer med helsepersonell fra hjemlandet (Mangrio & Sjøgren Forss, 2017; Ní Raghallaigh, 2014). Dette ser man er særlig utpreget hos flyktninger som har erfaringer med diskriminering under migrasjon og i vertslandet, som kan trigge negative følelser og mistillit, som igjen kan medføre at de unngår offentlige tjenester (da Silva Rebelo et al., 2018).

Oppsummert beskriver informantene alvorlige psykiske helseplager hvor opplevd diskriminering både før og etter bosetting i Norge kan ha vært bidragsutløsende faktorer. Resultatene fra denne studien styrker risikohypotesen innenfor minoritetsstress om at skeive flyktninger, på bakgrunn av deres status som dobbelminoritet, er i større grad utsatt for å oppleve diskriminering, og psykiske utfordringer som følger av dette.

7.4 Sosial eksklusjon

Ifølge teori om akkumulering av negative hendelser og minoritetsstress er beskyttende faktorer som sosial støtte viktig for å forhindre utvikling av videre psykiske plager og fremme utvikling av resiliens. Sosial støtte kan redusere ensomhet og sosial isolering (Kahn et al., 2018) og er en viktig ressurs ved mestring av stress relatert til innvandring og gjenbosetting (Makwarimba et al., 2010). Sosial støtte kan være ekstra kritisk for skeive flyktninger der funnene fra denne studien indikerer at de har opplevd flere negative hendelser før ankomst til Norge og fortsetter å bli diskriminert på bakgrunn av legning.

Alle informantene rapporterer å ha begrenset sosial støtte og nettverk. Det kan dels forklares med deres interseksjonelle, kryssende identiteter. For det første, tyder funnene fra denne studien at de skeive blir utstøtt og diskriminert fra flyktningmiljø på grunn av deres seksuelle orientering. Det kommer frem fra både flyktingene og ansatte i fokusgruppeintervjuet at sosial ekskludering er mest uttalt i arabiske miljø som relateres til religion, kultur og æreskultur. På grunn av eksisterende stigma og homofobi for skeive, kan skeive flyktinger oppleve å miste et støttende nettverk i diasporaen og i religiøse samfunn (Burgess et al., 2021). Tap av støttende nettverk fra dette miljøet kan føre til tap av tilgang på ressurser som eksempelvis sosiale møteplasser, invitasjon til sosiale sammenhenger og sosial støtte. Videre tyder funnene fra denne studien på at den sosiale eksklusjonen foregår på skolen ved introduksjonsprogram og voksenopplæringscenter, samt at klassemiljøene kan være styrt av negativ sosial kontroll der det kan tenkes at andre flyktinger ikke tør å snakke med de skeive i frykt for å bli utestengt selv. Avhengig av hvilke «spor», flyktingene går på, er det snakk om flere år på skole uten mulighet til å danne nettverk med medelever grunnet utestenging. Skole er i utgangspunktet en sosial arena hvor man møter andre i samme situasjon og det å miste mulighet til å danne relasjoner kan føre til ensomhet og forverring av psykiske plager. Samtidig er det verd å merke seg at noen av informantene ankom Norge under covid-19 pandemien som kan ha forsterket resultatene ytterligere med tanke på sosialt nettverk.

For det andre, kan det tenkes at skeive flyktingers flyktning- eller innvandrerststatus kan bidra til å forklare sosial eksklusjon. Flere informanter kunne fortelle at de ikke får utdanningen sin godkjent i Norge, som medfører en tilleggsbelastning ved at det tar ekstra lang tid å komme ut i arbeidslivet. Videre viser funnene at en informant opplever vanskeligheter med å finne jobb. Dette er i tråd med samfunnsanalyser som viser at innvandrere, inkludert flyktinger, har større vanskeligheter med å komme inn på arbeidsmarkedet sammenlignet med resten av befolkningen (Aamodt, 2018). Det kan være ulike barrierer for innvandrere å komme inn på arbeidsmarkedet, blant annet pekes det på manglende kompetanse, utdanning, diskriminering, språk, helseutfordringer og motivasjonssvikt relatert til arbeidsledighet (Proba samfunnsanalyse, 2020). I tillegg kan det eksistere negative holdninger mot innvandrere fra arbeidstaker som vist i en svensk studie (Risberg & Romani, 2022). Videre kan diskriminering og utenforskap være faktorer til at noen skeive flyktinger velger å flytte til andre byer og droppe ut av

introduksjonsprogrammet som fører til tap av plass på introduksjonsprogrammet og introduksjonsstønad som fører til ytterligere marginalisering (Hassel, 2022).

For det tredje, viser funnene fra denne studien at de skeive flyktingene opplever psykiske helseplager som kan hindre etablering av nytt nettverk. Blant annet kommer det frem av en informant at denne valgte å ikke dra på skolen på grunn av mobbing fra medelever. En annen informant forteller om innleggelser i psykisk helsevern som kan føre til at man mister muligheter til å danne nettverk på skole eller jobb. Det kan tenkes at traumeerfaringene som de skeive flyktingene kan inneha kan føre til en mistillit til andre mennesker. Da de i tillegg opplever diskriminering ved ankomst til Norge eller ser andre som seg selv bli diskriminert, bekreftes den inneliggende frykten og mistilliten som kan vanskeliggjøre danning av nye relasjoner.

Samtidig kan forverring og langvarige psykiske helseplager og lidelser føre til redusert arbeidskapasitet slik at man i verste fall kan risikere å bli uføretrygdet, dermed kan de skeive flyktingene komme utenfor det norske samfunnet som kan føre til utenforskap og tap av muligheter til å danne nettverk og nye relasjoner. I tillegg kan psykisk helseutfordringer, stigmatisering på grunn av arbeidsledighet, ikke fullført utdanning eller mangel på arbeidserfaring føre til vanskeligheter med å komme inn på arbeidsmarkedet.

Oppsummert kan sosial eksklusjon forklares av en interseksjonell ramme der kryssende identiteter kan forklare marginalisering. Utestenging og diskriminering fra innvandremiljø, strukturelle utfordringer i jobbsøking knyttet til flyktingstatus, utfordringer med psykisk helse som kan føre til uførhet eller problemer med å fullføre utdanning kan totalt sett forklare sosial eksklusjon for denne gruppen. Videre tyder dette på at negative hendelser akkumulerer seg for denne gruppen og at de kan oppleve stress knyttet til sin minoritetsstatus.

Sosial støtte kan være ekstra kritisk for skeive flyktinger fordi mange har redusert nettverk på bakgrunn av eksklusjon fra innvandremiljø, derfor er frivillige organisasjoner, interesseorganisasjoner for skeive og andre ulike tiltak i lokalsamfunnet essensielt for danning av nettverk og sosial støtte for skeive flyktinger.

7.5 Beskyttelsesfaktorer

7.5.1 Frivillige organisasjoner

Til tross for den kumulative naturen i negative opplevelser som skeive flyktinger opplever, virker det som at de har noen essensielle beskyttelsesfaktorer, da primært gjennom medlemskap i frivillige interesseorganisasjoner for skeive med ikke-vestlig

minoritetsbakgrunn. Til tross for at informantene har et relativt lite nettverk, får de mye støtte av skeive interesseorganisasjoner for personer med ikke-vestlig minoritetsbakgrunn, og forteller om positive opplevelser knyttet til å være medlem av disse, i samsvar med funn fra flere andre studier (Akin et al., 2022; Eggebø et al., 2018; Eggebø et al., 2020; Følner et al., 2022; Stubberud & Akin, 2018). Gjennom medlemskap i frivillige interesseorganisasjoner kan skeive flyktninger møte andre som er i lik situasjon som seg selv og som opplever de samme utfordringene. I møtene med skeive interesseorganisasjoner kan erfarings- og informasjonsdeling skje mellom medlemmene og utvikle sosialt nettverk og sosial støtte. Det kan tyde på at frivillige organisasjoner har betydelig positiv psykososial betydning for skeive flyktninger.

Disse organisasjonene løftes frem som en viktig del av skeive flyktningsnettverk, hvor de føler tilhørighet og opplever å få hjelp. Å høre til skeive organisasjoner kan altså være en kilde til grupperesiliens, men her blir det da essensielt at informantene får kjennskap til slike typer organisasjoner. I tillegg så nødvendiggjør det at de skeive flyktingene må ta stilling til hvorvidt de tør å kontakte slike organisasjoner, med tanke på at de blir nødt til å stå frem som skeiv for å kunne være medlem. Sannsynligvis vil det være en høy terskel for mange, og muligens kan dette medføre at enkelte ikke tør å ta kontakt av frykt for konsekvensene det kan få dersom noen finner ut av deres seksuelle legning eller kjønn.

7.5.2 Individuelle egenskaper

Til tross for at informantene har opplevd mye motgang utviser de resiliens gjennom sine handlinger ved at de flykter fra hjemlandene sine og etablerer et nytt liv i Norge samtidig som de uttrykker håp for fremtiden og positive holdninger til livet deres i Norge. Flere fortalte om at de hadde tenkt å gå videre med utdanning og virket ivrige til å komme seg ut i arbeidslivet. Dette tyder på at til tross for at de i stor grad utsettes for diskriminering og sosial eksklusjon, så innehar de individuelle resiliente egenskaper som gjør at de klarer å tenke positivt og fokusere fremover.

7.5.3 Sosial kontakt med familie

Videre er det mange av informantene som har kontakt med familie i hjemlandet, som vil kunne være en beskyttelsesfaktor hos denne gruppen. Fire av informantene fortalte at de hadde kontakt med familien sin, men at de begrenset hva de delte, da det ikke var akseptabelt å prate om legning. Det er altså flere som ikke er åpen for egen familie, men likevel har familien som en beskyttelsesfaktor i form av sosial kontakt. Selv om man ut fra en vestlig forståelsesmodell ofte har fokus på at man skal kunne leve åpent som skeiv, kan det

argumenteres for at det i alle tilfeller ikke nødvendigvis er det beste for alle som er skeive (Huang & Chan, 2022).

Personer som kommer fra miljø og familier hvor skeivhet er forbudt og tabu, kan det i noen tilfeller være hensiktsmessig å ikke være åpen for egen familie for å bevare relasjoner. I likhet med funnene fra Elgvin og kolleger (2013) «Åpne rom, lukkede rom», hvor de så at flere informanter levde i halvåpne rom hvor de var åpne for et utvalg personer. De som så ut til å mestre å leve i det halvåpne rommet best, var de som skjulte legningen ovenfor familie og venner som ikke bodde i Norge, men var åpne ovenfor sin omgangskrets i Norge. Hvorvidt skeive flyktninger ønsker å være åpne om legning ovenfor sin familie blir en problemstilling de må ta stilling til ut fra individuelle behov for åpenhet. Helsepersonell som jobber med denne målgruppen bør derfor være klar over dette og uttrykke forståelse og støtte for at skeive minoritetspersoner ikke alltid kan være åpne ovenfor sin egen familie.

7.5.4 Relasjoner til lærere og helsepersonell

En annen beskyttelsesfaktor er relasjonen mellom skeive flyktninger og lærerne og helsepersonell. Informantene forteller om positive relasjoner til sine lærere, og trekker frem at de føler seg beskyttet i klasserommet når lærerne er der. På den måten kan altså lærernes sosiale kontroll virke som en beskyttelsesfaktor for de skeive elevene. I tillegg skryter informantene av helsepersonell som de har vært i kontakt med i Norge, og beskriver positive relasjoner til både sykepleiere og jordmor. Resultatene tyder altså på at lærere og helsepersonell utgjør en viktig del av skeive flyktningers sosiale støtte, og vil på denne måten kunne være beskyttelsesfaktorer for denne marginaliserte gruppen.

7.6 Tematisering av seksualitet og kjønn

Funnene fra denne studien tyder på at tematisering av kjønn og seksualitet er noe som gjøres i liten grad på introduksjonsprogrammet. Videre indikerer funnene fra denne at det er mange feiloppfatninger rundt seksualitet blant flyktingene, både på hva det innebærer å tilhøre en annen seksualitet enn heterofil, men også på basale kunnskaper slik som reproduksjon og prevensjon. Det viser til et behov for grundigere seksualundervisning hos flyktingene. Seksuell helse er en viktig del av folkehelsen, både fysisk og psykisk, og det er derfor viktig at man får tilstrekkelig med kunnskap om dette. Dette gjelder særlig hvis man kommer fra land hvor man ikke har fått noe undervisning om dette fra før av, som viste seg å være tilfelle hos fire av fem informanter i denne studien.

Ut fra teori om minoritetsstress (Meyer, 2015, 2003), vil mangel på seksualundervisning være lite hensiktsmessig da skeive elever i mindre grad vil kunne få tilgang til informasjon om seksualitet, som kan gjøre det vanskeligere for dem å komme i kontakt med andre skeive elever. De marginaliserte elevene kan dermed risikere å bli enda mer marginalisert, og vil ikke få tilgang til beskyttelsesfaktorer i form av kunnskap og tilhørighet.

Tematisering av seksualitet og kjønn er en mulighet til å bryte med stigmatisering og bidra til å normalisere variasjoner i kjønn og seksualitet. Dette vil potensielt kunne bidra til at de skeive elevene blir mer trygge på seg selv, og redusere internalisert stigma hos denne gruppen. Dette er derimot noe som gjøres i for liten grad per nå. Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og kjønnskarakteristika, fokuserer på at man skal «se hele mennesket med alle dets identiteter, gjennom alle livsfaser og på alle samfunnsarenaer, og med et interseksjonelt perspektiv.» Mål for handlingsplanen er blant annet økt åpenhet om kjønns- og seksualitetsmangfold, samt bedre livskvalitet og levekår for skeive (Regjeringen, 2021). På bakgrunn av resultatene fra denne studien og regjeringens handlingsplan, er det tydelig at det trengs et løft når det gjelder tematisering av seksualitet og kjønn på introduksjonsprogrammet, samt kompetanseheving om skeive og de sårbarhetsfaktorene de står ovenfor (Hassel, 2022).

I likhet med funnene til Stubberud og Akin (2018) tyder resultatene fra denne studien på at de ansatte fra fokusgruppeintervjuet vegrer seg for å snakke om seksualitet og kjønn, og at dette er sett på som en privatsak. I henhold til *Rainbow Response*, en guide for å ta imot LHBT+ flyktninger i USA, er det få skeive flyktninger som har kunnskap om seksuell helse før ankomst i vertslandet, og mange er heller ikke seksuelt aktiv før ankomst (Alliance, 2012). I tillegg viser flere studier at det generelt er lite kunnskap om seksuell helse og seksuelt overførbare sykdommer blant flyktninger (Botfield et al., 2015; McMichael & Gifford, 2009; Ussher et al., 2012). Det vil derfor være viktig å tematisere dette ovenfor nyankomne flyktninger, også heterofile. Ikke bare for å forhindre seksuelt overførbare sykdommer, men også for å gi flyktningene et utgangspunkt for generell god seksuell helse. Som det ble nevnt i fokusgruppeintervjuet burde ikke seksualundervisning handle bare om det fysiske aspektet ved sex, men også det relasjonelle, romantiske og det å ha respekt ovenfor andre medmennesker.

Videre viser studier at flyktninger kan kvie seg for å snakke om seksuelle tema, og mange lever skjult for å beskytte seg selv og familie (Eggebo et al., 2018; Følner et al., 2015; Følner et al., 2022; Mengesha et al., 2018; Stubberud & Akin, 2018). Det blir derfor opp til de ansatte som jobber med denne gruppa, å tematisere seksualitet. Dette for å signalisere at det er greit å snakke om, og for å gi flyktningene mulighet til å snakke om dette med de ansatte dersom de skulle ønske det. Hvis normen er at seksualitet er en privatsak, som man ikke tar opp eller spør flyktningene om, vil flyktningene kunne gå glipp av verdifulle muligheter til å åpne seg ovenfor de ansatte, i tillegg til at de vil fortsette å ha et lavt kunnskapsnivå om seksualitet og seksuell helse.

Det er flere utfordringer knyttet til å prate om seksuelle tema i klassen, som kan vanskeliggjøre en god praksis på dette. Resultatene fra denne studien kan tyde på at når seksualitet og kjønn tas opp i klassene, får dette kraftige reaksjoner fra flere av de heterofile elevene, i samsvar med tidligere funn (Stubberud & Akin, 2018). Religion, skam, kulturelle tradisjoner og negative holdninger mot LHBT+ vanskeliggjør en åpen dialog om seksualitet og kjønn. For å oppnå et åpent og imøtekommende klasserom der man kan prate om seksuelle tema uten negative reaksjoner, er det nødvendig å ta tak i de utfordringene man ser under seksualundervisningen.

7.6.1 Utfordringer knyttet til bruk av tolk i samtaler om seksuelle tema

Resultatene viser også at det er utfordringer knyttet til å bruke tolk når man skal ta opp seksuelle tema med flyktningene. De ansatte beskriver situasjoner i klasserommet der bruk av tolk fører til misforståelser fordi språket som det tolkes på, har manglende begreper for å snakke om seksuelle tema, spesielt når det gjelder kjønn og seksualitet. I tillegg problematiseres det at seksualitet for mange er tabubelagt, som kan føre til en kulturkollisjon og en ubekvemhet hos tolkene som må prate om dette med elevene. Samtidig viser funnene at tolkene ofte ikke er forberedt på hvilke tema som skal gjennomgås.

Mulige problematiske konsekvenser av misforståelser basert på språk, er at feil begrepsbruk kan føre til diskriminering av de skeive elevene. I de tilfellene der tolkene bruker misvisende begreper om skeive, eksempelvis «avviker» på arabisk, vil dette være belastende ovenfor de skeive elevene. I tillegg kan dette virke bekreftende for de negative holdningene som eksisterer blant de heterofile elevene, samtidig som at det kan bidra til å bekrefte internalisert stigma hos de som er skeive. Et annet problematisk aspekt ved misforståelser rundt språklige begreper, er at lærerne ikke vil være i stand til å oppfange det

på grunn av språkbarriere. Det kan igjen bidra til å skape mistillit hos de skeive elevene, dersom de oppfatter det som at lærerne mener at det å være skeiv er feil.

Funnene fra denne studien samsvarer med funnene fra Akin og kollegers (2022) studie blant skeive flyktninger i Norge, der de fant at bruk av tolk førte til diskriminering gjennom bruk av nedlatende begreper for «skeiv», feil bruk av pronomen og lekking av personlig informasjon fra tolker fra samme opprinnelsesland. Akin og kolleger (2022) hevder at bruk av tolk fører til utrygghet hos skeive flyktninger og medfører at de ikke får relevant informasjon om relevante tilbud, som eksempelvis skeive møteplasser.

I likhet med funnene til en australsk studie (2018) som undersøkte bruk av tolk i samtaler om seksuell og reprodutiv helse med kvinnelige flyktninger og innvandrere, der resultater fra studien viste at helsepersonell opplevde en språkbarriere mellom helsepersonell og pasientene. Språkbarrieren utgjorde en betydelig utfordring med å prate om slike tema på et nivå som var forståelig for pasientene. I tillegg var det utfordrende å bruke tolk, da tolken ofte misforsto terminologien som ble brukt eller ikke hadde tilsvarende begreper på språket de tolket på. Det ble også uttrykt frustrasjon over at tolkene ikke fikk kursing eller utdanning om seksuell og reprodutiv helse (Mengesha et al., 2018). Mye av dette samsvarer med hva de ansatte i fokusgruppeintervjuet beskrev i situasjoner der det ble tatt opp seksualitet i klassene. Her vil det også være aktuelt å jobbe mer målrettet med hvordan man bruker tolk i slik type undervisning. Eksempelvis at man forbereder tolken godt på forhånd ved at man avklarer hvilke begreper man skal bruke og hva tolken skal snakke om, i tillegg til at man kanskje kan bruke tolker som selv er skeive, for å representere mangfold ovenfor elevene.

7.7 Praktiske implikasjoner

7.7.1 Forebygge mobbing på introduksjonsprogram og voksenopplæring

Funnene av denne studien tyder på at hovedvekten av diskrimineringen informantene opplever oppstår på skolen gjennom introduksjonsprogrammet. Diskrimineringen informantene oppgir er ofte skjult mobbing som ryktespredning, baksnakking og sosial eksklusjon. I tillegg viser funnene fra fokusgruppeintervjuet at det eksisterer en del negativ sosial kontroll i klasserommet som styrer trivsel og læring. Det har praktiske implikasjoner for arbeid med flyktninger på introduksjonsprogrammet.

Et eksempel på et tiltak er forsøksprosjektet, “Prosjekt Frihet”, som ble utviklet i Grimstad Kommune for å forebygge mobbing og sosial kontroll på voksenopplæringscenteret (Boysen & Thygesen, 2018; Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, 2020). Tiltaket er i form

av et undervisningsopplegg for å fremme informasjon og bidra til selvrefleksjon for elever og ansatte. Undervisningen er dialogbasert og bygger på erfaringer, følelser og relevant lovverk. Undervisningen gir elevene et språk for å kunne snakke om mobbing ved at den er konkret, tydelig og kultursensitiv (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, 2020). Undervisningen foregår med tolk til stede og deles inn i tre deler. Den første delen er en gjennomgang av begreper omhandlende mobbing med illustrasjoner for at informantene kan kunne gjenkjenne situasjonene, forklaring av relevant lovverk og regelverk, refleksjon rundt roller, ansvar og mulighetsrom i en mobbesituasjon. Den andre delen tar for seg hvordan kroppsspråk kan være en form for mobbing, introduksjon av begrepet sosial kontroll, kulturforskjeller, relevant lovverk i forbindelse med sosial kontroll og refleksjonsøvelser. Den tredje delen tar for seg forskjeller mellom individualistisk og kollektivistisk kultur, begrepet «frihet», sentrale rettigheter om frihet og respekt av individuelle forskjeller (Boysen & Thygesen, 2018). Funnene fra denne studien indikerer at negativ sosial kontroll ofte styres av opinionsledere i grupper. Et forslag kan være å identifisere de som fungerer som opinionsledere i en gruppe for å kunne jobbe aktivt med dem. Eksempelvis kan man ha individuelle samtaler med de for å skape en felles konsensus om temaet som skal gjennomgås.

For inspirasjon til forebygging av mobbing kan man se på det anerkjente og forskningsbaserte antimobbing-programmet, Olweus-programmet som i utgangspunktet er utformet for grunnskolen (Havik & Ertesvåg, 2020). Ifølge Olweus-programmet skal skolen og skolemiljøet være varmt og engasjerende, med faste grenser for uakseptabel atferd, unngåelse av bruk av negative sanksjoner og lærere skal fungere som autoriteter og positive rollemodeller (Olweus & Limber, 2010). På bakgrunn av disse prinsippene er det laget tre tiltak på skole, klasse og elevnivå. Tiltak på skolenivå kan være felles skoleregler for mobbing, pedagogiske samtalegrupper for personale, etablering av et utvalg som skal motarbeide mobbing, gjennomføre årlige elevundersøkelser, markering av antimobbearbeid og inspeksjoner av lærere i pauser og friminutt i fellesareal (Havik & Ertesvåg, 2020). I undersøkelsen om skeive på asylmottak var et sentralt funn at tilstedeværelse av ansatte økte trygghetsfølelsen for unge skeive (Stubberud & Akin, 2018). Det kan også være hensiktsmessig å lage anonyme, fysiske eller digitale, postkasser hvor man melde ifra om noen blir mobbet eller blir mobbet selv.

Tiltak på klassenivå kan være introduksjon av skoleregler for mobbing, rollespill og arrangere klassemøter hvor man kan diskutere mobbing og skolemiljø. Blant annet er det utformet en illustrasjon med ulike roller i en mobbesituasjon, kalt «mobbesirkelen» som kan

øke gjenkjennelse og forståelse av roller hos elever. Fokus på forebygging av mobbing i undervisning kan øke bevisstgjøring, empati og mestringstro hos tilskuere som kan føre til økt støtte til ofrene (Kärnä et al., 2011). Et tilleggstiltak kan være implementering av visuelle virkemidler som eksempelvis plakater for å påminne elever om antimobbing-atferd, i og utenfor klasserommet. I tillegg kan sosiale medier og læringsplattformer anvendes til å publisere visuelle virkemidler som korte videosnutter som viser ulike former for mobbing og sosial kontroll (Letendre et al., 2016).

Tiltak på elevnivå kan være å veilede enkeltelever hvis de observerer mobbing, blir mobbet selv eller er de som mobber for å utforme individuelle tiltaksplaner (Havik & Ertesvåg, 2020).

7.7.2 Forebygge sosial eksklusjon

Ulike tiltak kan være aktuelle for nyankomne skeive flyktninger for å bekjempe sosial eksklusjon. En intervensjonsstudie fra Sverige arrangerte støttegrupper i regi av en frivillig organisasjon for nyankomne skeive flyktninger sammen med andre skeive flyktninger som hadde vært der en stund. Intervensjonsstudien undersøkte hvordan nyankomne skeive flyktninger opplevde migrasjon og å være en del av støttegruppen. Resultatene fra studien viste at støttegruppen førte til økt følelse av tilhørighet, aksept og trygghet blant medlemmene i støttegruppen (Pelters et al., 2022).

En annen intervensjonsstudie utformet et peer-basert mentorprogram med mål om å styrke resiliens blant nyankomne flyktninger i Spania (Paloma et al., 2020). Intervensjonen besto av to faser og hadde en varighet på femten uker. Den første fasen besto av rekruttering og opplæring av frivillige flyktninger for å bli mentorer for andre nyankomne flyktninger. Deretter fikk hver mentor utdelt en gruppe med lik språklig bakgrunn. Mentorene ledet og trente gruppen med nyankomne flyktninger til å bli mentorer for andre nyankomne flyktninger. Gruppene var dialogbaserte og der ulike tema ble gjennomgått. Gruppen fikk anledning til å dele opplevelser og støtte hverandre i tema som migrasjonsprosessen, informasjonsdeling av ressurser i lokalsamfunnet de bodde i, teknikker for veiledende avslapping og identifisering av personlige styrker. Mentoren hadde deretter opplæring for flyktingene slik at de selv ble mentorer. I den neste fasen praktiserte flyktingene som mentorene selv og ledet en gruppe med nyankomne flyktninger hvor de gjennomgikk de samme temaene de selv hadde gjennomgått. Etter endt program fikk hver mentor et diplom og attest som kunne bidra å hjelpe flyktingene i jobbsøking. Intervensjonsstudien resulterte i

økt resiliens og større støttenettverk hos mentorene der flere av gruppene opprettholdt kontakten flere måneder etter intervensjonsstudien.

Forskningsstudiene presentert over viser at arrangerte støttegrupper i ulik utforming fører til økt nettverk og tilhørighetsfølelse hos flyktninger (Pelters et al., 2022; Paloma et al., 2020). For skeive flyktninger og innvandre kan lignende tiltak som støttegruppe eller fadderprogram være aktuelle for etablering av nettverk og sosial støtte. Et slikt tilbud kan være fysisk eller digitalt. Funnene fra denne studien kan tyde på at skeive flyktninger føler seg trygge på andre medlemmer i det skeive miljøet. Det kan implisere at slike tiltak kan arrangeres av skeive, frivillige organisasjoner eller av kommunen som en del av tilbudet til flyktningsjenesten. Ulempen med et slikt tiltak er at ikke alle flyktninger er åpne om sin seksuelle orientering ved ankomst, slik at ikke alle vil kunne benytte seg av tilbudet.

Funnene fra denne studien og tidligere studier (Akin et al., 2022; Eggebø et al., 2020; Eggebø et al., 2018; Følner et al., 2022; Stubberud & Akin, 2018) tyder på at skeive interesseorganisasjoner har en viktig rolle i å bekjempe sosial eksklusjon. Det er derfor viktig å styrke de skeive interesseorganisasjonenes arbeid for å sikre et godt og trygt tilbud til skeive, nyankomne flyktninger. Videre kan andre frivillige organisasjoner som tilbyr ulike fritidsaktiviteter som eksempelvis idrettslag, turgrupper, språkkaféer også være å anbefales for å fremme nettverksdanning blant skeive flyktninger.

7.7.3 Forebygge diskriminering mot skeive i introduksjonsprogram og voksenopplæringscenter

Funnene fra denne studien indikerer at diskriminering ved introduksjonsprogram er problematisk, samtidig viser informantene i fokusgruppeintervjuet til flere måter for de ansatte å jobbe med negative holdninger mot skeive personer. Blant annet foreslås det at ansatte ved introduksjonsprogram og voksenopplæringscenter kan utvise og uttrykke mangfold i og utenfor undervisning for å normalisere kjønnsuttrykk og seksuelle orienteringer.

Ved å se på kontaktteori vil kontakt mellom inn- og ut-gruppe kunne føre til endringer i holdninger ved at man får økt kunnskap om gruppen, økt empatifølelse og reduksjon av frykt (Allport i Pettigrew, 1998; Moldrheim, 2014). På en annen side er ikke alltid kontakt hensiktsmessig for det utsatte og sårbare individet grunnet risikoen for ytterligere diskriminering. Kontakt burde dermed være planlagt og organisert ved påsyn av lærere. Eksempler på aktiviteter som kan forme kontaktetablering er lagarbeid og

samarbeidsaktiviteter ved å jobbe sammen mot et felles mål (Moldrheim, 2014; Pettigrew, 1998).

For å jobbe med holdningsendringer kan det være hensiktsmessig å jobbe med alle holdningskomponentene; affektiv, kognitiv og atferdsmessig (Ajzen, 1989). Økt kunnskap om stigmatiserte grupper vil ikke nødvendigvis bekjempe fordommer alene, men utpeking av likhetstrekk mellom inn- og utgrupper for å finne fellesnevnerne kan være effektivt for å skape et felles grunnlag. Samtidig kan det å appellere til den affektive komponenten i holdninger, øke forståelse og gjenkjennelse for forskjeller mellom gruppene være hensiktsmessig (Moldrheim, 2014). Hjelpemidler for å aktivere den affektive komponenten kan være å vise videosnutter eller film som illustrerer hvilke implikasjoner mobbing eksempelvis kan ha for et individ. Videre kan det å trene på å ta et annet perspektiv være effektivt for å inducere empati og forståelse for den utsatte gruppen, eksempelvis kan det gjøres gjennom rollespill i klasserommet for å inkludere atferdskomponenten i holdninger. Gjennom å danne et større erfaringsgrunnlag, skape relasjoner mellom mennesker og gi god informasjon og kunnskap kan det fremme toleranse og likeverd (Moldrheim, 2014).

Resultatene fra denne studien antyder at de skeive elevene ikke alltid blir informert om mulige konsekvenser av å være åpent skeiv på skolen, slik som ved pride-feiring. Konsekvenser av dette er da at de skeive elevene møtes med negative reaksjoner og sanksjoner slik som utestenging og mobbing, som i denne studien bidro til suicidale tanker i ettertid hos en av informantene. Et forslag rettet mot ansatte som jobber med målgruppen er å arrangere en forberedelsessamtale med skeive flyktninger med fokus på å forberede flyktingene på hvilke holdninger som befinner seg på skolen, og hvilke reaksjoner man kan oppleve å få fra de andre elevene dersom man er åpent skeiv på skolen.

7.7.4 Tematisering av seksualitet

For å få et større fokus på tematisering av seksualitet og seksuelle tema i introduksjonsprogrammet kan seksualundervisning implementeres som et læringsmål. I tillegg til å ha seksualundervisning som et læringsmål, kan det være hensiktsmessig å ha fokus på å tematisere variasjoner i seksualitet og kjønn ovenfor flyktninger, for å normalisere og redusere stigma. Som Stubberud og Akins (2018) undersøkelse på skeive enslige mindrerårigere på asylmottak og omsorgssenter viste, kan det være problematisk om seksualitet og legning ikke tematiseres i stor nok grad blant flyktninger. Dette kan potensielt sende

signaler om at seksualitet ikke er normalt å snakke om. I tillegg til at det kan vanskeliggjøre normalisering av variasjoner i kjønn og seksualitet.

Videre kan man risikere at færre tør å åpne seg og spørre om hjelp dersom man behandler seksualitet som en privatsak. Dette gjelder både blant skeive, men også heterofile. Her vil det også være viktig at man er konsekvent, slik at alle klassene får seksualundervisning. Det kan bidra til redusering av stigma og diskriminering. I tillegg vil seksualundervisning åpne muligheten for at elever tør å henvende seg til ansatte om spørsmål de har omkring seksualitet og kjønn. I *Alene og Skeiv* fortalte de skeive informantene at de hadde turt å åpne seg som skeiv ovenfor ansatte fordi de hadde snakket om seksualitet, eller fordi de hadde sett bruk av regnbueflagg. Flere informanter fortalte også om positive opplevelser knyttet til dette, da de opplevde å få bedre hjelp (Stubberud & Akin, 2018). Bruk av pridesymbolikk kan være en måte å signalisere at det er normalt å være skeiv. Dette er noe man eksempelvis kan ha på kontoret, i klasserommet, og i gangene.

I tillegg vil det være viktig å tematisere seksualitet uavhengig om man vet hvilken legning elevene har. Hvis man eksplisitt snakker om seksualitet i de tilfeller der man vet, eller mistenker, at noen er skeive, vil man risikere å sende signaler om at de som er skeive er unormale og skiller seg ut. I tillegg kan man signalisere at man bare behøver å tematisere seksualitet dersom man merker at noen bryter fra normen. På den måten kan man risikere å forsterke fordommer og stereotypier, eksempelvis at alle homofile oppfører seg på en bestemt måte. Hvis man bare tematiserer seksualitet i de tilfeller der man merker at noen er åpenbart skeive, kan man også risikere å sende signaler om at heterofile ikke tenker like mye på sex, eller at det er unormalt å lure på seksuelle ting som heterofil.

To av informantene i fokusgruppeintervjuet beskrev gode eksempler på hvordan man kan tematisere seksualitet ovenfor elevene. De nevnte at man burde ha skeive rollemodeller i læreverkene som brukes i undervisningen, i tillegg til at man kan fortelle anekdoter i undervisningen om venner og bekjente som er skeive. Dette kan være en fin måte å tematisere variasjoner i kjønn og seksualitet ovenfor elevene, der det blir gjort på en naturlig måte som en del av undervisningen.

Seksualundervisning via eksterne partnere, slik som *Skeiv Verden*, ser ut til å ha god innvirkning på de skeive elevene, men det burde påses at denne undervisningen gis til alle elevene. Samtidig må det være et fokus på hvordan klassene reagerer på undervisningen, slik at man kan oppfange negative reaksjoner eller krenkende kommentarer ved å ha flere ansatte

til stede under seksualundervisningen. Videre kan det være hensiktsmessig å ha ansatte til stede i pausene under og etter undervisningen, da funnene fra denne studien indikerer at mye av mobbingen og trakasseringen skjer utenfor klasserommet.

I fokusgruppeintervjuet kom det frem et forslag om å endre seksualundervisningen fra ordinær tavleundervisning til åpne samtalegrupper. For å forsøke å redusere negative holdninger og fordommer mot de skeive elevene når seksualitet og kjønn skal tematiseres, kan man også her sikte på å jobbe med alle holdningskomponentene eksempelvis gjennom diskusjonsgrupper, film og rollespill.

7.7.5 Kompetanseheving for ansatte som jobber med målgruppen

Kompetanseheving blant ansatte vil trolig bidra til at en opplever mer kompetanse på undervisning om seksuell helse og samtaler med elevene om temaet. Her vil det også kunne hjelpe hvis tematisering av seksualitet og seksuell helse er et krav som inngår i læreplanen, da man enklere kan henvise til læreplanen dersom man får spørsmål fra elevene om hvorfor man må lære om slike tema.

Videre anbefales det at frivillige organisasjoner som er i kontakt med flyktninger, tematiserer seksualitet og kjønn. Dette kan de eksempelvis gjøres gjennom å henge opp regnbueflagg i lokalene sine. Videre kan det være hensiktsmessig at også de som jobber i frivillige organisasjoner får kompetanseheving på temaet. Som tidligere nevnt var det flere av de organisasjonene som ble kontaktet under rekruttering, som ikke ønsket å henge opp flygeblad for denne studien, da de mente at det kunne bryte med deres politiske nøytralitet. Inkludering av LHBT+ må skje i alle samfunnslag, der frivillige organisasjoner kan bidra ved å fremme positive holdninger til skeive i sitt arbeid.

7.7.6 Tilrettelegging for bruk av tolk i samtaler om seksuelle tema

I samtaler om seksuelle tema med tolk kan det oppstå flere utfordringer, både på bakgrunn av språklige begrensninger, men også med tanke på kulturelle verdier og ubekvemhet hos tolkene som skal formidle seksuell informasjon til elevene. En måte å jobbe med dette på kan være at man påser at tolken er informert i forkant om hva hen skal snakke om, i tillegg til at man på forhånd kan avklare hvilke begreper og ord man skal bruke for å snakke om seksuelle tema. På denne måten får man et felles grunnlag, i tillegg til at man unngår bruk av ord og begreper som kan ha negative konnotasjoner, slik som avviker for å beskrive homofile.

Videre kan et tiltak være kompetanseheving på seksualitet og kjønn hos tolker. Det tenkes at dersom tolkene får opplæring i hvordan man skal snakke om seksuelle tema, i tillegg til å få tilstrekkelig med kunnskap om dette, så vil det kunne bidra til at tolkene kan føle seg tryggere på tematikken som igjen kan skape en tryggere atmosfære i klasserommet for elevene, lærerne og tolkene.

7.7.7 Traumebevisst tilnærming

Tidligere forskning og resultatene fra denne studien tyder på at skeive flyktninger er en spesiell sårbar gruppe, som ofte har med seg traumeerfaringer. I tillegg er de utsatte for å oppleve nye negative opplevelser, traumer og retraumatisering her i Norge.

Traumebevisst omsorg omhandler kunnskap om hvordan traumer påvirker menneskets utvikling og fungering. De tre grunnsteinene innenfor traumebevisst omsorg er trygghet, relasjoner og mestring. Det innebærer også grunnleggende traumeforståelse, som vil si at man forstår mennesker i lys av hva de har opplevd, hva de ikke har opplevd og hvordan de har det akkurat nå (RVTS, u.å.). Å ha en traumebevisst tilnærming vil også si at man skal «sikre at traumatiserte personer ikke blir utsatt for ytterligere krenkelser og skade» (Humana, 2022). Sistnevnte blir ikke overholdt på introduksjonsprogrammet, der funnene fra denne studien indikerer at de skeive flyktningene utsettes for nye diskrimineringserfaringer.

Å jobbe traumesensitivt er en generell anbefaling til alle som jobber med skeive flyktninger. Traumesensitive tiltak kan være gruppesamtaler, refleksjonsgrupper, miljøterapi og øve på å uttrykke følelser som ellers er vanskelige å uttrykke med ord (særlig på nytt språk uten å ha tolk til stede) gjennom kunst og musikk. I traumesensitiv er fokus på å fremme trygghet, relasjon, følelsesregulering, anerkjenne følelser, sette grenser, og generelt være observant på ting som kan være retraumatiserende.

Videre kan eksisterende ressurser på tematikken videreformidles til ansatte som jobber med målgruppen, eksempelvis har Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging utviklet en veileder for ansatte i statlige mottak for enslige mindreårige asylsøkere (RVTS u.å.). I tillegg bør ansatte som jobber med målgruppen være bevisst over at skeive flyktninger kan ha mistillit til helsepersonell, og autoriteter generelt, på bakgrunn av tidligere negative opplevelser med helsepersonell eller autoriteter når de kommer til Norge. I tillegg har mange en frykt for at deres seksuelle legning skal avsløres, noe som kan føre til mistillit hos autoriteter. Gjennom traumebevisst omsorg kan man jobbe aktivt med å bygge relasjon, trygghet og tillitt.

7.7.8 Implikasjoner for videre forskning

Denne studien gir et unikt innsyn i hvordan skeive flyktninger opplever å komme til Norge, og hvilke erfaringer de har med diskriminering, samt deres opplevelse av hvordan seksualitet og kjønn tematiseres på introduksjonsprogrammet. Likevel er det en studie preget av et lite utvalg, som begrenser resultatene. Det er som tidligere nevnt begrenset med forskning på dette feltet fra før, og det har blitt gjort særlig lite kvantitativ forskning på dette. Fremtidige studier som inkluderer større og bredere utvalg, vil derfor være nødvendig for å oppnå generaliserbare resultater, som til gjengjeld vil kunne gi et større grunnlag for praktiske implikasjoner. Videre kan det være hensiktsmessig for fremtidig forskning å tilrettelegge intervju eller spørreskjema på informantens språk slik at man ikke risikerer å gå glipp av betydningsfull informasjon.

Som resultatene fra denne studien indikerer, finnes det utfordringer knyttet til bruk av tolk i undervisningssammenhenger der man skal tematisere seksualitet og kjønn ovenfor flyktninger. Dette er en problemstilling som hadde vært interessant og undersøkt nærmere, særlig med fokus på hvilken kompetanse tolkene innehar på temaet, hvordan erfaringer de har med å tematisere seksuelle tema og grad av kursing og utdanning de mottar om seksuelle tema.

Fremtidig forskning anbefales å undersøke kompetanse på seksualitet blant lærere, helsepersonell og andre ansatte som jobber med målgruppen. Her kan det være relevant å undersøke i hvor stor grad seksuell helse og seksualitet inngår i utdanningsløpet til de som jobber med flyktninger. Videre hadde det vært interessant å se om det er noen forskjeller på tvers av kommuner, med tanke på hvordan seksualitet vektlegges på introduksjonsprogrammet og hvordan kompetanse de ansatte som jobber med flyktninger har på området.

Funnene fra denne studien og andre studier viser at skeive flyktninger kan oppleve strukturell diskriminering ved at flyktningssøknadsprosessen ikke er tilrettelagt. Det kreves mer forskning for å undersøke hvilken grad skeive flyktninger opplever strukturell diskriminering i Norge og under flukt. Gjennom kartlegging av hvordan søknadsprosessen foregår og hvordan det oppleves av skeive flyktninger, kan man rette et fokus mot diskriminering på systemnivå. I tillegg kan det by på en mulighet til å undersøke eventuelle måter å legge til rette søknadsprosessen for skeive flyktninger.

Funnene fra denne studien indikerer at målgruppen opplever en del psykiske vansker og beskriver å ha tidligere traumatiske erfaringer. Det kan være hensiktsmessig å undersøke det ytterligere ved bruk av standardiserte målinger. Til tross for mye motgang, viser informantene i denne studien en grad av resiliens, og dette kan være et mål for fremtidig forskning. Ved å rette et fokus på hvilke resiliente egenskaper denne gruppen innehar, kan man undersøke om dette er noe man kan jobbe mer målrettet med for å fremme resiliens og redusere sannsynligheten for utvikling av psykiske helseplager.

8. Konklusjon

Studien har forsøkt å besvare problemstillingen «Hvordan opplever skeive flyktninger diskriminering og tematisering av seksualitet og kjønn på introduksjonsprogrammet?» med tilhørende forskningsspørsmål beskrevet i kapittel 4. Funnene indikerer at skeive flyktninger kan ha alvorlige traumeerfaringer fra hjemlandet sitt, og at de fortsetter å bli utsatt for diskriminering og mobbing på introduksjonsprogrammet. Diskrimineringserfaringer kan ha alvorlige konsekvenser for denne gruppen på grunn av økt sårbarhet etter tidligere traumeerfaringer. Videre indikerer funnene fra studien at skeive flyktninger opplever psykiske plager av alvorlig grad der nye diskrimineringserfaringer i form av mobbing på introduksjonsprogrammet kan være bidragsutløsende faktorer. Videre tyder funnene på at seksualitet tematiseres i liten grad på introduksjonsprogrammet.

Til tross for de mange negative opplevelsene målgruppen har opplevd, indikerer resultatene på at mange finner sosial støtte innad i skeive minoritetsmiljø gjennom interesseorganisasjoner. Det tyder på at skeive interesseorganisasjoner kan ha stor positiv betydning for de skeive flyktnings sosiale nettverk og trivsel, som igjen har en positiv innvirkning på psykisk helse.

Funnene fra denne studien tyder på et behov for fokus på forebygging av diskriminering av skeive flyktninger på introduksjonsprogrammet. Samtidig ser man at det er et behov for økt kunnskap om seksuell helse og seksualitet blant ansatte og elever for å normalisere kjønnsuttrykk og variasjoner i seksualitet og kjønn. Videre er det behov for mer forskning på skeive flyktninger sine levekår og deres problemområder for å kunne utarbeide gode hjelpetiltak innen forebyggende psykisk helsearbeid i kommuner, i behandling av psykiske plager for målgruppen og i utvikling av innhold i introduksjonsprogrammet for flyktninger.

9. Referanser

- Ajzen, I. (1989). Attitude structure and behavior. In A. R. Pratkanis, S. J. Breckler, & A. G. Greenwald (Eds.), *Attitude structure and function* (pp. 241-274). Psychology Press.
- Akin, D. (2017). Queer asylum seekers: translating sexuality in Norway. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(3), 458-474. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2016.1243050>
- Akin, D., Wold, L. K., Stokke, M., & Skarli, J. B. (2022). *På leting etter trygghet: Integrering av LHBTIQ+-flyktninger i Norge*. Østlandforskning. Hentet fra <https://www.imdi.no/contentassets/8b741e314e7e47c3a280f1cc4f6f3a17/pa-leting-etter-trygghet-integrering-av-lhbtqi-flyktninger-i-norge-rapport.pdf>
- Alessi, E. J., & Kahn, S. (2017). A framework for clinical practice with sexual and gender minority asylum seekers. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*, 4(4), 383. <https://doi.org/https://doi.org/10.1037/sgd0000244>
- Alessi, E. J., Kahn, S., & Chatterji, S. (2016). 'The darkest times of my life': Recollections of child abuse among forced migrants persecuted because of their sexual orientation and gender identity. *Child abuse & neglect*, 51, 93-105. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.10.030>
- Alessi, E. J., Kahn, S., Greenfield, B., Woolner, L., & Manning, D. (2020). A qualitative exploration of the integration experiences of LGBTQ refugees who fled from the Middle East, North Africa, and Central and South Asia to Austria and the Netherlands. *Sexuality Research and Social Policy*, 17(1), 13-26. <https://doi.org/10.1007/s13178-018-0364-7>
- Alessi, E. J., Kahn, S., & Van Der Horn, R. (2017). A qualitative exploration of the premigration victimization experiences of sexual and gender minority refugees and asylees in the United States and Canada. *The Journal of Sex Research*, 54(7), 936-948. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/00224499.2016.1229738>
- Anderssen, N., & Malterud, K. (2013). *Seksuell orientering og levekår*. Bergen: Uni Research. Hentet fra https://norceresearch.brage.unit.no/norceresearch-xmlui/bitstream/handle/1956/7550/Seksuell_orientering_og_levek%C3%A5r.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Atewologun, D. (2018). Intersectionality theory and practice. In *Oxford Research Encyclopedia of Business and Management*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190224851.013.48>
- Bakker, L., Dagevos, J., & Engbersen, G. (2017). Explaining the refugee gap: a longitudinal study on labour market participation of refugees in the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(11), 1775-1791. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/1369183X.2016.1251835>

- Botfield, J. R., Newman, C. E., & Zwi, A. B. (2015). Young people from culturally diverse backgrounds and their use of services for sexual and reproductive health needs: a structured scoping review. *Sexual health, 13*(1), 1-9. <https://doi.org/10.1071/SH15090>
- Boysen, K. R., & Thygesen, J. (2018). *Prosjekt Frihet: En førevaluering i piloteringen ved Grimstad Voksenopplæring*. Oxford. hentet 3. november 2022 fra https://prosjektfrihet.no/wp-content/uploads/2019/07/Rapport-Prosjekt-Frihet_Oxford-Research.pdf
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology, 3*(2), 77-101.
- Braun, V., & Clarke, V. (2021). *Thematic analysis: a practical guide*. Sage Publications.
- Brekke, I., & Mastekaasa, A. (2008). Highly educated immigrants in the Norwegian labour market: permanent disadvantage? *Work, Employment and Society, 22*(3), 507-526. <https://doi.org/10.1177/0950017008093483>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2022). Hvor mange er lhbtqi? hentet 21. november 2022 fra https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/lhbtqi/Hvor_mange/#heading38399
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (u.å. -a). Lhbt+-ordlista. hentet 29. januar 2023 fra <https://ny.bufdir.no/likestilling/lhbtqi-ordlista/>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (u.å. -b). Begreper. hentet 3. mars 2022 fra https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Etnisitet/begreper_og_kunnskapsgrunnlag/begreper/
- Burgess, A., Potocky, M., & Alessi, E. J. (2021). A Preliminary Framework for Understanding Suicide Risk in LGBTQ Refugees and Asylum Seekers. *Intervention, 19*(2), 187. https://doi.org/10.4103/INTV.INTV_5_21
- Cardol, M., Jong, B. D., & Ward, C. D. (2002). On autonomy and participation in rehabilitation. *Disability and rehabilitation, 24*(18), 970-974. <https://doi.org/https://doi.org/10.1080/09638280210151996>
- Carter, N. (1969). The use of triangulation in qualitative research. *Number 5/September 2014, 41*(5), 545-547. <https://doi.org/10.1188/14.ONF.545-547>
- Cole, E. R. (2009). Intersectionality and research in psychology. *American psychologist, 64*, 170-180. <https://doi.org/10.1037/a0014564>
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics. *The University of Chicago Legal Forum, 140*, 139-167.
- Crenshaw, K. (1991). Mapping the margins: intersectionality, identity politics and violence against women of color. *Stanford Law Review 43*: 1241–1299.

- Cross, D., Shaw, T., Hearn, L., Epstein, M., Monks, H., Lester, L., & Thomas, L. (2009). *Australian covert bullying prevalence study*. Child Health Promotion Research Centre
- Cyrus, K. (2017). Multiple minorities as multiply marginalized: Applying the minority stress theory to LGBTQ people of color. *Journal of Gay & Lesbian Mental Health, 21*(3), 194-202. <https://doi.org/10.1080/19359705.2017.1320739>
- da Silva Rebelo, M. J., Fernández, M., & Achotegui, J. (2018). Mistrust, anger, and hostility in refugees, asylum seekers, and immigrants: A systematic review. *Canadian Psychology/Psychologie Canadienne, 59*(3), 239. <https://doi.org/10.1037/cap0000131>
- De forente nasjoner. (1951). *Konvensjon om flyktningers stilling*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/TRAKTAT/traktat/1951-07-28-1>
- Denzin, N. K. (1978). *Sociological methods: A sourcebook*. NY: McGraw-Hill.
- Eggebø, H., Karlstrøm, H., & Stubberud, E. (2020). Diskriminering og sosial ekskludering av skeive med innvandrerbakgrunn. *Tidsskrift for kjønnsforskning, 44*(2), 132-151. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1781-2020-02-04>
- Eggebø, H., Stubberud, E., & Anderssen, N. (2019). *Skeive livsløp-En kvalitativ studie av levekår og sammensatte identiteter blant lhbtis-personer i Norge*. Nordlandsforskning rapport. Hentet fra: https://bibliotek.buudir.no/BUF/101/skeive_livsløp_en_kvalitativ_studie_av_levekar_og_sammensatte_identiteter_blant_lhbtis_personer_i_norge.pdf?_gl=1*r5soey*_ga*NzQ4NTAwNTM1LjE2NzUwMTEyMzE.*_ga_E0HBE1SMJD*MTY3NTE4MDA4Ny40LjEuMTY3NTE4MTcyOS4wLjAuMA..
- Eggebø, H., Stubberud, E., & Karlstrøm, H. (2018). *Levekår blant skeive med innvandrerbakgrunn i Norge*. Bodø: Nordlandsforskning. Hentet fra http://www.nordlandsforskning.no/getfile.php/1324905-1543846499/Dokumenter/Rapporter/1018/NF_9_2018.pdf
- Eldh, A. C., Årestedt, L., & Berterö, C. (2020). Quotations in Qualitative Studies: Reflections on Constituents, Custom, and Purpose. *International Journal of Qualitative Methods, 19*, 1-16. <https://doi.org/10.1177/1609406920969268>
- Elgvin, O., Bue, K., & Grønningsæter, A. (2013). *Åpne rom, lukkede rom: LHBT i etniske minoritetsgrupper*. Fafo. Hentet fra <https://www.fafo.no/images/pub/2013/20326.pdf>
- Feinstein, B. A., Davila, J., & Dyar, C. (2017). A weekly diary study of minority stress, coping, and internalizing symptoms among gay men. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 85*(12), 1144-1157. <https://doi.org/10.1037/ccp0000236>

- Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., & Marks, J. S. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study. *American journal of preventive medicine, 14*(4), 245-258. [https://doi.org/10.1016/s0749-3797\(98\)00017-8](https://doi.org/10.1016/s0749-3797(98)00017-8)
- Finch, H., Lewis, J., & Turley, C. (2013). Focus Groups. In J. Ritchie, J. Lewis, C. M. Nicholls, & R. Ormston (Eds.), *Qualitative research practice: A guide for social science students and researchers* (pp. 211-239). Sage Publications.
- Flick, U. (2009). An Introduction To Qualitative Research, fourth edition SAGE. *London: British Library.*
- Følner, B., Dehlholm, M., & Christiansen, J. M. (2015). *Nydanske LGBT-personers levevilkår*. København: Als Research. Hentet fra <http://www.uvm.dk/Aktuelt/~UVMDK/Content/News/Ligestilling/2015/151001-Ny-undersogelse-kaster-lys-overlevevilkaarene-for-nydanske-homoseksuelle>
- Følner, B., Goor, A. H., & Bjerregaard, A.-M. H. (2022). *Nydanske LGBT+ personers levevilkår og støttebehov*. København: Als Research. Hentet fra: https://alsresearch.dk/wp-content/uploads/2022/08/Rapport_nydanske_LGBT_Als_Research.pdf?fbclid=IwAR13ih2Fqg5FC-CuGKjmoU0sHg_P5FpDxEI01ZMro45_Wgm1RRw8leB1D20.
- Global Citizen Solutions. (2023). *The 10 Most LGBTQ Friendly Countries in the World*. Hentet 2. januar 2023 fra <https://www.globalcitizensolutions.com/the-10-most-lgbtq-friendly-countries/>
- Gibbs, J. P. (1981). *Norms, deviance, and social control: Conceptual matters*. Elsevier Science Limited.
- Golembe, J., Leyendecker, B., Maalej, N., Gundlach, A., & Busch, J. (2021). Experiences of minority stress and mental health burdens of newly arrived lgbtq* refugees in germany. *Sexuality Research and Social Policy, 18*(4), 1049-1059. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/s13178-020-00508-z>
- Gullikstad, B. (2013). Interseksjonalitet—et fruktbart begrep. *Tidsskrift for kjønnsforskning, 37*(1), 68-75. <https://doi.org/https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1781-2013-01-06>
- Hagerty, B. M., Lynch-Sauer, J., Patusky, K. L., Bouwsema, M., & Collier, P. (1992). Sense of belonging: A vital mental health concept. *Archives of psychiatric nursing, 6*(3), 172-177.
- Hall, J. M., Stevens, P. E., & Meleis, A. I. (1994). Marginalization: A guiding concept for valuing diversity in nursing knowledge development. *Advances in nursing science, 16*(4), 23-41.

- Hassel, A. (2022). Skeive flyktninger – en dobbel minoritet. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 59(12), 1112-1116. Hentet fra <https://psykologtidsskriftet.no/fra-praksis/2022/12/skeive-flyktninger-en-dobbel-minoritet>
- Havik, T., & Ertesvåg, S. (2020). Olweus programmet (OBPP) – et skoleomfattende program mot mobbing og antisosial atferd (2. utg.). *Ungsinn: Tidsskrift for virksomme tiltak for barn og unge*, 1-26. Hentet fra https://ungsinn.no/post_tiltak_arkiv/olweus-programmet-obpp-2-utg/
- Hayes, J. A., Chun-Kennedy, C., Edens, A., & Locke, B. D. (2011). Do double minority students face double jeopardy? Testing minority stress theory. *Journal of College Counseling*, 14(2), 117-126. <https://doi.org/10.1002/j.2161-1882.2011.tb00267.x>
- Haynes, K. (2012). Reflexivity in qualitative research. In G. Symon & C. Cassell (Eds.), *Qualitative organizational research: Core methods and current challenges* (pp. 72-89). Sage Publications.
- Heartland Alliance. (2012). *Rainbow Response: A practical guide to resettling LGBT refugees and asylees*. In: Chicago: Heartland Alliance. Hentet 9. september 2022 fra https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/documents/orr/rainbow_response_heartland_alliance_field_manual_0.pdf
- Heaton, J. (2022). “*Pseudonyms Are Used Throughout”: A Footnote, Unpacked. *Qualitative Inquiry*, 28(1), 123-132. <https://doi.org/10.1177/10778004211048379>
- Howitt, D. (2010). Focus Groups. In *Introduction to qualitative methods in psychology*. Pearson Education Limited.
- Huang, Y.-T., & Chan, R. C. (2022). Effects of sexual orientation concealment on well-being among sexual minorities: How and when does concealment hurt? *Journal of Counseling Psychology*, 65 (5), 630-641. <https://doi.org/10.1037/cou0000623>
- Hughes, K., Bellis, M. A., Hardcastle, K. A., Sethi, D., Butchart, A., Mikton, C., Jones, L., & Dunne, M. P. (2017). The effect of multiple adverse childhood experiences on health: a systematic review and meta-analysis. *The Lancet Public Health*, 2(8), 356-366. [https://doi.org/https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(17\)30118-4](https://doi.org/https://doi.org/10.1016/S2468-2667(17)30118-4)
- Humana. (2022). Traumebevisst omsorg. Hentet 4. november 2022 fra <https://www.humananorge.no/helse-og-omsorgstjenester/var-kompetanse/metodr/traumebevisst-omsorg/>
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. (2020). *Prosjekt Frihet: forebygging av mobbing og negativ sosial kontroll*. Hentet fra <https://www.imdi.no/lar-fra-andre/prosjekt-frihet--forebygging-av-mobbing-og-negativ-sosial-kontroll/>

- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. (2022). *Livsmestring i et nytt land*. Hentet 19. april 2022 fra <https://introduksjonsprogrammet.imdi.no/innhold/livsmestring-i-et-nytt-land/#retten-til--leve-et-fritt-og-selvstendig-liv>.
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. (2022). *Gjennomføring*. Hentet 23. august 2022 fra <https://introduksjonsprogrammet.imdi.no/innhold/livsmestring-i-et-nytt-land/veileder-migrasjon-helse-og-mangfold/gjennomforing/#formal7>
- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. (2022). *Planlegging*. Hentet 20. juli 2022 fra <https://introduksjonsprogrammet.imdi.no/innhold/livsmestring-i-et-nytt-land/veileder-migrasjon-helse-og-mangfold/kap2/#gruppeveilederen-og-andre-bidragstere-trenger-faglig-kompetansekultursensitivitet-og-mangfoldkompetanse>
- Integreringsloven. (2020). *Lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid*. (LOV-2020-11-06-127). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2020-11-06-127>
- The International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association (2020). *State-sponsored homophobia: Global legislation overview update*. Hentet 3. januar 2023 fra https://ilga.org/downloads/ILGA_World_Annual_Report_2021.pdf?fbclid=IwAR3pxgTWax0otUnKiFi_v6Mbb7vHL7ZR_asAfVyxYHHI-aj063MSdb4S4bQ
- The International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association. (2017). Map - sexual orientation laws. *The international lesbian, gay, bisexual, trans and intersex association*. Hentet 12. desember 2022 fra <https://ilga.org/maps-sexual-orientation-laws>
- Kahn, S. (2015). Cast out: "Gender role outlaws" seeking asylum in the West and the quest for social connections. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 13(1), 58-79. <https://doi.org/10.1080/15562948.2014.894169>
- Kahn, S., Alessi, E. J., Kim, H., Woolner, L., & Olivieri, C. J. (2018). Facilitating Mental Health Support for LGBT Forced Migrants: A Qualitative Inquiry. *Journal of Counseling & Development*, 96(3), 316-326. <https://doi.org/https://doi.org/10.1002/jcad.12205>
- King, M., Semlyen, J., Tai, S. S., Killaspy, H., Osborn, D., Popelyuk, D., & Nazareth, I. (2008). A systematic review of mental disorder, suicide, and deliberate self harm in lesbian, gay and bisexual people. *BMC psychiatry*, 8(1), 1-17. <https://doi.org/10.1186/1471-244X-8-70>
- King, N., Horrocks, C., & Brooks, J. (2018). Carrying Out Qualitative Interviews. In *Interviews in qualitative research* (pp. 42-60). Sage Publications.
- King, N., Horrocks, C., & Brooks, J. (2018). Group Interviews. In *Interviews in qualitative research* (pp. 93-113). Sage Publications.

- Kunnskapsdepartementet. (2021). *Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/bf09aa64a96c4d5e8a69abd4c723f8e9/no/pdfs/f-4464-frihet-fra-negativ-sosial-kontroll-og-aeres.pdf>
- Kärnä, A., Voeten, M., Little, T. D., Poskiparta, E., Kaljonen, A., & Salmivalli, C. (2011). A large-scale evaluation of the KiVa antibullying program: Grades 4–6. *Child development*, 82(1), 311-330. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01557.x>
- Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. Springer publishing company.
- Lee, E. O. J., & Brotman, S. (2013). Speak out! Structural intersectionality and anti-oppressive practice with LGBTQ refugees in Canada. *Canadian Social Work Review/Revue canadienne de service social*, 157-183.
- Letendre, J., Ostrander, J. A., & Mickens, A. (2016). Teacher and staff voices: Implementation of a positive behavior bullying prevention program in an urban school. *Children & Schools*, 38(4), 235-243. <https://doi.org/https://doi.org/10.1093/cs/cdw032>
- Likestillings- og diskrimineringsloven. (2017). *Lov om likestilling og forbud mot diskriminering*. (LOV-2017-06-16-51). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-51>
- Likestillings- og diskrimineringsombudet. (u.å.). *Mobbing og trakassering*. Hentet fra <https://www.ldo.no/diskriminert/ikke-pa-jobb/skole-og-utdanning/mobbing-og-trakassering/#:~:text=Mange%20opplever%20mobbing%20eller%20trakassering,er%20ogs%C3%A5%20ulovlig%20etter%20oppl%C3%A6ringsloven>.
- Makwarimba, E., S., M. J., Beiser, M., Neufeld, A., Simich, L., & Spitzer, D. (2010). Social support and health: immigrants' and refugees' perspectives. *Diversity and Equality in Health and Care*, 7(2).
- Mangrio, E., & Sjögren Forss, K. (2017). Refugees' experiences of healthcare in the host country: a scoping review. *BMC health services research*, 17(1), 1-16. <https://doi.org/10.1186/s12913-017-2731-0>
- McIntosh, M. J., & Morse, J. M. (2015). Situating and constructing diversity in semi-structured interviews. *Global qualitative nursing research*, 2. 1-12. <https://doi.org/10.1177/2333393615597674>
- McMichael, C., & Gifford, S. (2009). "It is good to know now... before it's too late": Promoting sexual health literacy amongst resettled young people with refugee backgrounds. *Sexuality & Culture*, 13(4), 218-236. <https://doi.org/10.1007/s12119-009-9055-0>

- McMullin, C. (2021). Transcription and qualitative methods: Implications for third sector research. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 1-14.
<https://doi.org/10.1007/s11266-021-00400-3>
- Meier, R. F. (1982). Perspectives on the concept of social control. *Annual Review of Sociology*, 35-55.
- Mengesha, Z. B., Perz, J., Dune, T., & Ussher, J. (2018). Talking about sexual and reproductive health through interpreters: The experiences of health care professionals consulting refugee and migrant women. *Sexual & reproductive healthcare*, 16, 199-205.
<https://doi.org/10.1016/j.srhc.2018.03.007>
- Merton, R. K. (1988). The Matthew effect in science, II: Cumulative advantage and the symbolism of intellectual property. *isis*, 79(4), 606-623.
- Meyer, I. H. (2003). Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: conceptual issues and research evidence. *Psychological bulletin*, 129(5), 674.
- Meyer, I. H. (2010). Identity, Stress, and Resilience in Lesbians, Gay Men, and Bisexuals of Color. *The Counseling Psychologist*, 38(3), 442-454. <https://doi.org/10.1177/0011000009351601>
- Meyer, I. H. (2015). Resilience in the study of minority stress and health of sexual and gender minorities. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*, 2(3), 209-213.
<https://doi.org/10.1037/sgd0000132>
- Meyer, I. H., Schwartz, S., & Frost, D. M. (2008). Social patterning of stress and coping: does disadvantaged social statuses confer more stress and fewer coping resources? *Social science & medicine*, 67(3), 368-379. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2008.03.012>
- Mishra, D., Spiegel, P. B., Digidiki, V. L., & Winch, P. J. (2020). Interpretation of vulnerability and cumulative disadvantage among unaccompanied adolescent migrants in Greece: A qualitative study. *PLoS medicine*, 17(3). <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1003087>
- Moldrheim, S. (2014). Kløkt og fordom: Om holdningsendring i klasserommet: English title: Prudence and prejudice. On changing attitudes in the classroom. *FLEKS-Scandinavian Journal of Intercultural Theory and Practice*, 1(1). <https://doi.org/10.7577/fleks.841>
- Moradi, B., Wiseman, M. C., DeBlaere, C., Goodman, M. B., Sarkees, A., Brewster, M. E., & Huang, Y.-P. (2010). LGB of color and white individuals' perceptions of heterosexist stigma, internalized homophobia, and outness: Comparisons of levels and links. *The Counseling Psychologist*, 38(3), 397-424. <https://doi.org/10.1177/0011000009335263>
- Munro, L., Travers, R., John, A. S., Klein, K., Hunter, H., Brennan, D., & Brett, C. (2013). A bed of roses?: Exploring the experiences of LGBT newcomer youth who migrate to Toronto.

Ethnicity and Inequalities in Health and Social Care, 6(4), 137–150.

<https://doi.org/10.1108/EIHSC-09-2013-0018>

- Ní Raghallaigh, M. (2014). The causes of mistrust amongst asylum seekers and refugees: Insights from research with unaccompanied asylum-seeking minors living in the Republic of Ireland. *Journal of Refugee Studies*, 27(1), 82-100. <https://doi.org/10.1093/jrs/fet006>
- Olweus, D., & Gorseth, S. (2006). *Mobbing i fritidstiljøene: en håndbok for ledere i frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner og fritidsklubber*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/mobbing/mobbing_i_frtismiljoene.pdf
- Olweus, D., & Limber, S. P. (2010). Bullying in school: Evaluation and dissemination of the Olweus Bullying Prevention Program. *American Journal of Orthopsychiatry*, 80, 124-134. <https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.2010.01015.x>
- Onwuegbuzie, A. J., Dickinson, W. B., Leech, N. L., & Zoran, A. G. (2009). A Qualitative Framework for Collecting and Analyzing Data in Focus Group Research. *International Journal of Qualitative Methods*, 8(3), 1-21. <https://doi.org/10.1177/160940690900800301>
- Opaas, M., & Varvin, S. (2015). Relationships of childhood adverse experiences with mental health and quality of life at treatment start for adult refugees traumatized by pre-flight experiences of war and human rights violations. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 203(9), 684-695. <https://doi.org/10.1097/NMD.0000000000000330>
- Oxford University Press. (2022). discriminate, v. I *OED online*. Hentet 27. august 2022 fra <https://www.oed.com/view/Entry/54058?>
- Palic, S., & Elklit, A. (2014). Personality Dysfunction and Complex Posttraumatic Stress Disorder Among Chronically Traumatized Bosnian Refugees. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 202(2), 111-118. <https://doi.org/10.1097/nmd.0000000000000079>
- Paloma, V., de la Morena, I., Sladkova, J., & López-Torres, C. (2020). A peer support and peer mentoring approach to enhancing resilience and empowerment among refugees settled in southern Spain. *Journal of Community Psychology*, 48(5), 1438-1451. <https://doi.org/10.1002/jcop.22338>
- Patton, M. Q. (1999). Enhancing the quality and credibility of qualitative analysis. *Health services research*, 34(5 Pt 2), 1189–1208.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. (3 ed.). Sage Publications.
- Pelters, P., Hertting, K., Kostenius, C., & Lindgren, E.-C. (2022). “This Group is Like a Home to Me:” understandings of health of LGBTQ refugees in a Swedish health-related integration

- intervention: a qualitative study. *BMC Public Health*, 22(1), 1-12.
<https://doi.org/10.1186/s12889-022-13641-8>
- Pettigrew, T. F. (1967). Social evaluation theory: Convergences and applications. *Nebraska Symposium on Motivation*, 15, 241–311.
- Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual review of psychology*, 49(1), 65-85.
- Proba samfunnsanalyse. (2020). *Hvorfor faller flyktninger ut av arbeidslivet?* (Rapport 2020-5). Oslo. Hentet fra <https://proba.no/wp-content/uploads/Rapport-2020-5-Hvorfor-faller-flyktninger-ut-av-arbeidslivet.pdf>
- Puckett, J. A., Surace, F. I., Levitt, H. M., & Horne, S. G. (2016). Sexual orientation identity in relation to minority stress and mental health in sexual minority women. *LGBT health*, 3(5), 350-356. <https://doi.org/10.1089/lgbt.2015.0088>
- Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging. (u.å.). Traumebevisst og relasjonsbasert omsorg. Veileder for ansatte i statlige mottak for enslige mindreårige asylsøkere. Hentet 7. november 2022 fra <https://www.yumpu.com/no/document/read/63880362/traumebevisst-og-relasjonsbasert-omsorg>
- Regjeringen. (2021). Trygghet, mangfold og åpenhet. Regjeringens handlingsplan mot diskriminering på grunn av seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og kjønnskarakteristika 2021–2024. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/023227879f06471793113a7f116e71b9/210624-handlingsplan-lhbtiq_-.pdf
- Risberg, A., & Romani, L. (2022). Underemploying highly skilled migrants: An organizational logic protecting corporate ‘normality’. *Human Relations*, 75(4), 655-680.
<https://doi.org/10.1177/0018726721992854>
- Roller, M. R., & Lavrakas, P. J. (2015). *Applied qualitative research design: A total quality framework approach*. Guilford Publications.
- Ryan, G. W., & Bernard, H. R. (2003). Techniques to identify themes. *Field methods*, 15(1), 85-109.
<https://doi.org/10.1177/1525822X02239569>
- Satinsky, E., Fuhr, D. C., Woodward, A., Sondorp, E., & Roberts, B. (2019). Mental health care utilisation and access among refugees and asylum seekers in Europe: a systematic review. *Health Policy*, 123(9), 851-863. <https://doi.org/10.1016/j.healthpol.2019.02.007>

- Sattler, F. A., Franke, G. H., & Christiansen, H. (2017). Mental health differences between German gay and bisexual men and population-based controls. *BMC psychiatry*, *17*(1), 1-7.
<https://doi.org/10.1186/s12888-017-1435-7>
- Schafer, M. H., Shippee, T. P., & Ferraro, K. F. (2009). When does disadvantage not accumulate? Toward a sociological conceptualization of resilience. *Schweizerische Zeitschrift für Soziologie. Revue suisse de sociologie*, *35*(2), 231-251.
- Selye, H. (1936). The physiology and pathology of exposure to Stress. A treatise based on the concepts of the General Adaptation Syndrome. *Institute of Medicine from Montreal University. Recuperado en*, *9*(18), 2016.
- Selye, H., & Fortier, C. (1949). Adaptive reactions to stress. *Res Publ Assoc Res Nerv Ment Dis*, *29*, 3-18.
- Shannon, P. J., Wieling, E., Simmelink-McCleary, J., & Becher, E. (2015). Beyond stigma: Barriers to discussing mental health in refugee populations. *Journal of Loss and Trauma*, *20*(3), 281-296. <https://doi.org/10.1080/15325024.2014.934629>
- Silver, H., & Miller, S. M. (2003). Social exclusion. *Indicators*, *2*(2), 5-21.
<https://doi.org/10.1080/15357449.2003.11069166>
- Smith, J. A. (2015). Qualitative psychology: A practical guide to research methods. *Qualitative Psychology*, 1-312.
- Stubberud, E., & Akin, D. (2018). *Alene og skeiv. En studie av livssituasjonen for skeive enslige mindreårige asylsøkere i omsorgssentre og asylmottak*. Forlaget Nora.
<https://doi.org/https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/2594652>
- Sue, D. W., Capodilupo, C. M., Torino, G. C., Bucceri, J. M., Holder, A., Nadal, K. L., & Esquilin, M. (2007). Racial microaggressions in everyday life: implications for clinical practice. *American psychologist*, *62*(4), 271-286. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.62.4.271>
- Surmiak, A. (2018). Confidentiality in qualitative research involving vulnerable participants: Researchers' perspectives. In *Forum: Qualitative social research* (Vol. 19, No. 3, pp. 393-418). Freie Universität Berlin. <http://dx.doi.org/10.17169/fqs-19.3.3099>
- Syed, M. (2010). Disciplinarity and methodology in intersectionality theory and research. *American Psychologist*, *65*(1), 61-62. <https://doi.org/10.1037/a0017495>
- Taylor, S. E. (2011). Social support: A review. In *The Oxford handbook of health psychology* (pp. 189-214).
- Tjora, A., & Burner, T. (2020). Sosial kontroll. *I Store norske leksikon*. Hentet 2. november 2022 fra https://snl.no/sosial_kontroll

- Tronstad, K. R., & Hernes, V. (2016). Introduksjonsprogram for flyktninger i Norge, Sverige og Danmark. *Plan*, 48(2), 28-34. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3045-2016-02-06>
- Tuval-Mashiach, R. (2017). Raising the curtain: The importance of transparency in qualitative research. *Qualitative Psychology*, 4(2), 126-138. <https://doi.org/10.1037/qup0000062>
- UNHCR. (2022). *LGBTIQ+ Refugees*. Hentet fra <https://www.unhcr.org/61a0ff734.pdf>
- Ussher, J. M., Rhyder-Obid, M., Perz, J., Rae, M., Wong, T. W., & Newman, P. (2012). Purity, privacy and procreation: Constructions and experiences of sexual and reproductive health in Assyrian and Karen women living in Australia. *Sexuality & Culture*, 16(4), 467-485. <https://doi.org/10.1007/s12119-012-9133-6>
- Utdanningsforbundet. (u.å.). *Voksenopplæring*. Hentet fra <https://www.utdanningsforbundet.no/medlemsgrupper/voksenopplaring/>
- Utlendingsdirektoratet. (u.å. -b). *Overføringsflyktninger (kvoteflyktninger)*. Hentet fra <https://www.udi.no/ord-og-begreper/overforingsflyktninger/>
- Utlendingsdirektoratet. (u.å. -a). *Asylsøker*. Hentet fra <https://www.udi.no/ord-og-begreper/asylsoker/>
- Utlendingsloven. (2008). *Lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her*. (LOV-2008-05-15-35). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-05-15-35>
- Vikøren, B., M., & Roger, P. (2022). Opinionsleder. *I Store norske leksikon*. Hentet 30. januar 2023 fra <https://snl.no/opinionsleder>
- Viruell-Fuentes, E. A., Miranda, P. Y., & Abdulrahim, S. (2012). More than culture: structural racism, intersectionality theory, and immigrant health. *Social science & medicine*, 75(12), 2099-2106. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2011.12.037>
- Wilkinson, S. (1998). Focus groups in health research: Exploring the meanings of health and illness. *Journal of health psychology*, 3(3), 329-348. <https://doi.org/https://10.1177/135910539800300304>
- Willig, C. (2013). From recipes to adventures. In *Introducing qualitative research in psychology* (pp. 37-64). Open University Press.
- World Health Organization. (2018). *ICD-11 for mortality and morbidity statistics (2018)*.
- Aamodt, I. (2018). *Hvorfor er det vanskeligere for innvandrere å komme i jobb?* Statistisk Sentralbyrå. Hentet 28. november 2022 fra <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/hvorfor-er-det-vanskeligere-for-innvandrere-a-komme-i-jobb>
- Årtun, A. B., Solheim, M., Hestenes, S. G., Krantz, A., Journalist, Revheim-Rafaelsen, M., Solheim, S., Nilsen, N. T. R., Bakken, J. D., Knutsen, M. M., Benjaminsen, H., & Skifjeld, A. (2022,

27. juni.). *Skyting ved utested i Oslo sentrum – siktede hadde to uregistrerte våpen*. NRK.

Hentet 28. januar 2023 fra <https://www.nrk.no/norge/skyting-ved-utested-i-oslo-sentrum--etterforskes-som-terror-1.16016478>

Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguide individuelle intervju

Vi heter Synnøve Lorentsen og Randi Brå og vi er profesjonsstudenter i psykologi, det vil si at vi studerer til å bli psykologer. Denne oppgaven er en hovedoppgave i profesjonsstudiet i psykologi om skeive flyktningers opplevelse av diskriminering, samt hvordan de opplever seksualundervisningen som gis på introduksjonsprogrammet i kommunen. Vi kommer derfor til å stille spørsmål om egne erfaringer med diskriminering, både her i Norge, men også fra hjemlandet ditt. Vi kommer også til å stille noen spørsmål om hvordan du opplever at seksualundervisningen fungerer, og hva du synes om klassemiljøet. Grunnen til at vi vil spørre om dette er at vi tenker at seksualundervisning kan være et viktig verktøy i å hjelpe flyktninger med å snakke om og akseptere sin egen legning og kjønnsuttrykk. Derfor tenker vi at seksualundervisning kan bidra til mer åpenhet og mindre diskriminering blant denne gruppen. Til å begynne med vil vi gjerne stille noen spørsmål om deg, hvor du kommer fra og hva du har gjort før du kom til Norge.

Deltakelse i prosjektet er frivillig og du kan når som helst trekke deg under eller etter intervjuet. Hvis du har noen spørsmål eller hvis det er noe som er uklart underveis i intervjuet må du bare si fra. Du trenger ikke å svare på et spørsmål dersom du ikke vil.

Du kan når som helst ta kontakt med oss på mail eller telefon etter intervjuet hvis du skulle ha noen spørsmål eller ønsker å trekke deg. Det kan hende at enkelte spørsmål kan vekke vonde minner, hvis dette skjer og hvis du får en reaksjon i ettertid er det bare å ta kontakt med oss.

Introduksjon

1. Vi ønsker å vite litt om deg, hva du gjør nå og hva du har gjort før du kom til Norge.
Hvor gammel er du? Hvilket land er du oppvokst i? Har du jobb eller går du på skole?
Har du gått på skole i hjemlandet ditt?
2. Hvor lenge har du bodd i Norge?
3. Har du venner og/eller familie i byen?

4. Hvilken legning identifiserer du deg med? (for eksempel homofil, lesbisk, bifil, trans, skeiv, panfil, aseksuell, interkjønn, heterofil?)
5. Hvilket kjønn identifiserer du deg med?

Opplevelse av diskriminering i hjemlandet og i Norge

6. I hvor stor grad var din seksuelle legning grunnen til at du måtte flykte fra hjemlandet ditt?
7. Hvor komfortabel er du med din seksuelle legning?
 - Hvem føler du at du kan snakke åpent om dette med i Norge? Er det noen fra hjemlandet ditt eller kulturen din du kan snakke åpent med?
 - Hvem føler du at du ikke kan snakke like åpent om dette med og hvilke grunner er det til det?
8. Hva er en typisk reaksjon fra personer i hjemlandet ditt når noen viser sin seksuelle legning i offentligheten?
 - Har du opplevd noe lignende?
 - o Fra hvem?
 - Har du opplevd noe lignende i Norge?
 - o Fra hvem?
9. Hvordan opplever du at offentlige ansatte forholder seg til deg som skeiv?
 - Hvordan opplever du at andre flyktninger forholder seg til deg som skeiv?
10. Hvordan synes du det er å være skeiv i Norge?
 - Er det noe du synes er vanskelig?
 - Er det noe du synes er bra?
11. Har du opplevd diskriminering/å bli behandlet dårlig/urettferdig her i Norge?
 - Kan du gi ett eksempel på en slik situasjon?
 - Tror du dette skyldtes din seksuelle legning eller din etniske bakgrunn? Hvorfor det?

- Hvor ofte, og i hvilke situasjoner, føler du at du opplever slike ting?

Opplevelse av seksualundervisning og klassemiljø

12. Har du fått noe seksualundervisning tidligere? For eksempel i hjemlandet ditt?
13. Hva synes du om kvaliteten på seksualundervisningen på introduksjonsprogrammet?
 - Er det noe du er særlig fornøyd/misfornøyd med?
 - Er det noe du savner?
14. Hvor ofte blir/ble seksuelle tema tatt opp i undervisningen?
15. Hvordan opplever du/opplevde du klassemiljøet ved introduksjonsprogrammet og voksenopplæringen?
 - Er det noen som blir mobbet/ertet?
 - Gleder/gruer du deg til å gå på skole?
16. Er det noe ved introduksjonsprogrammet og tilbudet til kommunen som kunne vært bedre/annerledes?
17. Er det noe vi ikke har spurt om som du ønsker å tilføye?

Vedlegg 2: Intervjuguide individuelle intervju engelsk versjon

Our names are Synnøve Lorentsen and Randi Brå and we study psychology here at NTNU. This project is part of our master thesis where we are investigating queer refugees' experiences with discrimination and sex education offered in the introduction program in the municipality. We will therefore ask you questions about your own experiences with discrimination in Norway and from your home country. We will also ask you about your experience with sex education and the class environment in the introduction program. The reason to why we want to ask you about your experience with sex education is because we believe it could be an important tool in helping refugees talk about and accepting their sexual orientation and gender expression. In that way we think that sex education can contribute into more openness and possibly less discrimination.

Participation in this project is voluntarily and you can withdraw from the project at any time, during or after the interview. If you have any questions or if something is unclear during the interview, just let us know. You don't have to answer any question you don't want to answer.

You can contact us at any time after the interview via text or email if you have any questions or want to withdraw from the project. Some of the questions can arouse some bad or hurtful memories or feelings. If you have a reaction during or after the interview, please let us know.

Lastly, we want to remind you that everything you say will remain confidential and the audio file will be deleted. All your personal information will be anonymous in the thesis.

Introduksjon

1. First, we want to get to know you a little. What country do you come from/did you grow up in?
2. How old are you?
3. What did you do before you came to Norway? Job / school?
4. What do you do now? Do you have a job, or do you go to school?
5. How long have you lived in Norway?

6. Do you have any friends and/or family in town?

7. Which sexual orientation do you identify with? For example, gay, lesbian, trans, bisexual, queer..
8. What gender do you identify yourself as?

Opplevelse av diskriminering i hjemlandet og i Norge

9. How is it like being queer in Norway?
 - Is there anything you find difficult (about it)?
 - Is there anything you think is good about it?
10. How comfortable are you with your sexual orientation?
 - Who do you feel you can speak openly about your sexual orientation with in Norway?
 - Is there anyone from your homecountry or from your culture that you can speak openly with?
 - Is there anyone you feel that you cannot speak openly with? Why?
11. In your experience, how do public employees treat you as queer? E.g teachers, public health carers, police, tax office, etc
 - How do other refugees treat you as queer?
12. To what degree was your sexual orientation the reason you fled your home country?
13. Can you describe a typical reaction from your home country when someone openly shows that they are queer in public?
 - Have you experienced anything similar?
 - o From whom?
 - Have you experiences anything similar in Norway?
 - o From whom?
14. Have you felt discriminated or treated badly in your time being in Norway?
 - Can you give an example of a situation like this? Do you think it happened because of your sexual orientation or your ethnicity? Why?

- How often, and in what situations, do you experience situations like this?

Opplevelse av seksualundervisning og klassemiljø

15. Have you had sex education before you came to Norway? In your home country?

16. How do you find the (quality of the) sex education at the introduction program?

- Is there anything you are particularly satisfied with or dissatisfied with?
- Is there anything that could be different?

17. How often are sexual topics discussed in the teaching? For example in science or social science class?

18. How do you experience the classroom environment?

- Are anyone being bullied/teased?
- Do you look forward to going to school?

19. Is there anything with the introduction program and the services provided by the municipality you think could be better/different?

20. Is there something else you would like to tell us or something we didn't ask you?

Vedlegg 3: Intervjuguide fokusgruppe med ansatte

Vi heter Synnøve Lorentsen og Randi Brå og vi er profesjonsstudenter i psykologi. Denne oppgaven er en hovedoppgave i profesjonsstudiet i psykologi om skeive flyktningers opplevelse av diskriminering, samt hvordan de opplever seksualundervisningen som gis på introduksjonsprogrammet i kommunen. Vi kommer derfor til å stille spørsmål om deres erfaringer med diskriminering blant flyktninger. Vi kommer også til å stille noen spørsmål angående seksualundervisningen og hvordan dere opplever klassemiljøet, (både på introduksjonsprogrammet og på voksenopplæringen). Grunnen til at vi vil spørre om dette er at vi tenker at seksualundervisning kan være et viktig verktøy i å hjelpe flyktninger med å snakke om og akseptere sin egen legning og kjønnsuttrykk. Derfor tenker vi at seksualundervisning kan bidra til mer åpenhet og mindre diskriminering blant denne gruppen. Til å begynne med vil vi gjerne stille noen spørsmål om dere.

Deltakelse i prosjektet er frivillig og dere kan når som helst trekke dere under eller etter intervjuet. Hvis dere har noen spørsmål eller hvis det er noe som er uklart underveis i intervjuet må dere bare si fra. Dere trenger ikke å svare på et spørsmål dersom dere ikke vil.

Dere kan når som helst ta kontakt med oss på mail eller telefon etter intervjuet hvis dere skulle ha noen spørsmål eller ønsker å trekke dere.

Introduksjon

1. Vi tenkte å starte med en liten introduksjonsrunde før vi starter med temaene som vi ønsker å høre deres perspektiv på. Kan dere fortelle litt om dere selv da med tanke på hvilke roller dere dere har i kommunen, hvor lenge dere har arbeidet med flyktninger og hvilken utdanning dere har?

Oppfattelse av diskriminering blant flyktninger

2. Hvordan oppfatter dere nettverket til skeive flyktninger?
3. Kan dere dele deres oppfattelse av hvordan skeive flyktninger tas imot her i Norge med tanke på diskriminering?

- Hvilke holdninger opplever dere at skeive flyktninger møtes med?

- 4. Hvilke tanker har dere om måten skeive flyktninger blir tatt imot/behandlet av andre medflyktninger?

- 5. Hvordan opplever dere klassemiljøet (på introduksjonsprogrammet og voksenopplæringa) med tanke på mobbing og diskriminering blant elevene?
 - Hvilke tiltak tror dere eventuelt kan bidra til å forbedre klassemiljøet?

Åpenhet og kompetanse rundt seksuell orientering og seksuell helse

- 6. Hvor komfortable føler dere at dere er med å diskutere seksuelle tema med flyktninger?
 - Hvilke temaer tar dere opp?
 - Hvor ofte gjør dere dette?

- 7. Hva er formålet med seksualundervisningen?

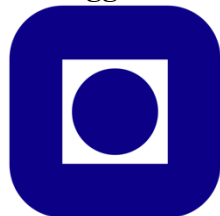
- 8. Kan dere dele hvordan dere opplever at seksualundervisningen som gis på introduksjonsprogrammet fungerer?
 - Hva er dere fornøyde med?
 - Hva ville dere forbedret og hvordan?

- 9. Hvordan tror dere elevene opplever seksualundervisningen?
 - Hvilke reaksjoner får dere fra elevene?

10. Hvordan tror dere de skeive elevene opplever seksualundervisningen?

11.

Vedlegg 4: Informasjonsskriv og samtykkeskjema individuelle intervju, norsk versjon

NTNU

6.04.2022

Fakultet for samfunns- og
utdanningsvitenskap
Institutt for psykologi

Vil du delta i forskningsprosjektet “Skeive flyktningers opplevelse av diskriminering og seksualundervisning”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan skeive flyktninger opplever å bli mottatt av andre flyktninger og av systemet i Norge, i tillegg til å undersøke kvaliteten på seksualundervisning som tilbys på introduksjonsprogrammet. I dette skrevet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Dette prosjektet er en hovedoppgave på profesjonsstudiet i psykologi ved NTNU, og gjennomføres i samarbeid med kommunen. Tidligere forskning tyder på at flyktninger som identifiserer seg som LHBT+ opplever diskriminering basert på både legning og etnisk bakgrunn. Vi ønsker gjennom dette prosjektet å sette fokus på en minoritetsgruppe og hvordan deres situasjon ser ut i dag, for å kunne bidra til å øke bevisstheten rundt utfordringene denne gruppen opplever. Måten vi ønsker å gjøre dette på er gjennom personlige intervju med skeive flyktninger og fokusgruppe med kommunale ansatte. I de personlige intervjuene vil spørsmålene omhandle opplevelse av diskriminering, samt opplevelse av seksualundervisningen på introduksjonsprogrammet. I fokusgruppeintervjuet vil spørsmålene omhandle hvordan de ansatte oppfatter diskriminering blant flyktninger og hvordan de oppfatter kvaliteten på seksualundervisningen.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Psykologisk institutt er ansvarlig for prosjektet. Hovedveileder og førsteamanuensis Lucas Bietti, studenter Synnøve Lorentsen og Randi Brå er ansvarlige for utføring av forskningsprosjektet.

Prosjektet utføres i samarbeid med en bykommune med kontaktperson, Anette Hassel.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Vi ønsker å høre med deg som har fylt 18 år, identifiserer deg som LHBT+ og som kom til Norge som overføringsflyktning i løpet av de siste 5 årene fra Afrika, Midtøsten, Sørvest-Asia eller Latin-Amerika. I prosjektet ønsker vi å undersøke diskriminering og opplevelsen av seksualundervisning som tilbys på introduksjonsprogrammet. Det er derfor et krav at du har gjennomført kurset "Å Bytte land - livsmestring i et nytt land" eller tilsvarende.

Hva innebærer det for deg å delta?

I prosjektet inviteres du til å delta på et intervju som vil vare ca. 1 time. Under intervjuet vil vi stille deg spørsmål om hvilken seksuell legning/identitet du identifiserer deg med, etnisitet, opplevelser av diskriminering og opplevelse av seksualundervisning som tilbys på introduksjonsprogrammet for flyktninger. Det vil bli tatt lydopptak av intervjuet for å gjøre transkriberingen enklere.

Hvis det er behov for tolk under intervjuet, vil tolken signere en konfidensialitets avtale på forhånd. Vi kan også tilby telefontolk for å sikre din fulle anonymitet.

I fokusgruppeintervjuet med kommunale ansatte vil vi stille spørsmål om hvordan de opplever diskriminering blant flyktninger og kvaliteten på seksualundervisningen.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Dersom du ønsker å delta, undertegner du samtykkeerklæringen på siste side. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Dersom du trekker tilbake samtykket, vil det ikke forskes videre på dine opplysninger.

Dersom du senere ønsker å trekke deg eller har spørsmål til prosjektet, kan du kontakte prosjektleder (se kontaktinformasjon på siste side).

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Personopplysningene er kun tilgjengelig for oss og veileder ved NTNU. Person- og kontaktopplysninger vil anonymiseres fortløpende og erstattes med ugjenkjennbare koder som for eksempel "informant 1". Disse vil da lagres på et eget dokument som er avskilt. Alle opplysningene vil bli behandlet uten navn og fødselsnummer eller andre direkte gjenkjennende opplysninger. Alle personopplysninger vil bli anonymisert i transkripsjonsprosessen og dataanalysen vil bli utført i NVivo, som er et dataanalyseprogram for kvalitative data. I den endelige rapporten vil byen anonymiseres for å sikre at man ikke kan gjenkjennes basert på informasjonen fra rapporten.

Prosjektet utføres i samarbeid med en bykommune som gir de rett til bruk av resultater som prosjektet genererer. Prosjektet kan publiseres på NTNUs universitetsbibliotek side for forskningspublikasjoner.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes 31.01.2023. Etter prosjektslutt vil datamaterialet med dine personopplysninger, inkludert lydopptak, slettes.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Psykologisk institutt ved NTNU har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Institutt for psykologi, via prosjektleder Lucas M. Bietti, email: lucas.bietti@ntnu.no, telefon: +4799461808, eller studenter Randi Brå, email: randbraa@stud.ntnu.no, telefon: +4795477451 og Synnøve Lorentsen, email: synnolo@stud.ntnu.no, telefon: +4741540433
- Personvernombud NTNU: Thomas Helgesen, email: thomas.helgesen@ntnu.no, telefon: +4793079038

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost personverntjenester@sikt.no eller på telefon: +4753211500

Med vennlig hilsen

Randi Brå, Synnøve Lorentsen og
Lucas M. Bietti

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet “Skeive flyktningers opplevelse av diskriminering og seksualundervisning”, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

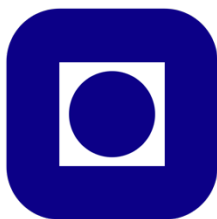
- å delta på intervju med varighet på 1 time
- at lydopptak av meg lagres for transkribering og anonymisering

- å delta i en kvalitativ forskningsstudie som er del av prosjektet “skeive flyktningers opplevelse av diskriminering og seksualundervisning” som er en del av en hovedoppgave ved profesjonsstudiet i psykologi ved NTNU
- at mine personopplysninger og digitale lydfiler lagres inntil 31.01.2023 som er prosjektets sluttdato
- jeg har blitt informert om at jeg har rett til å trekke samtykke mitt når som helst og hvordan jeg kan gjøre dette

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signatur, dato)

Vedlegg 5: Informasjonsskriv og samtykkeskjema individuelle intervju, engelsk versjon

NTNU
Faculty of Social and
Educational Sciences
Department of Psychology

6.04.2022

Are you interested in taking part in the research project “Queer refugees’ experience with discrimination and sex education”?

This is an inquiry about participation in a research project where the main purpose is to investigate queer refugees’ experience with discrimination from other refugees and from employees working in the municipality. In this letter we will give you information about the purpose of the project and what your participation will involve.

Purpose of the project

This project is a master thesis in the psychology program at NTNU and a collaboration with a municipality in Norway. Previous research has shown that refugees that identifies as LHBT+ experience discrimination based on their sexual orientation and ethnicity. The purpose of this study is to elucidate the situation and the challenges that this minority group may experience. The study will be a qualitative study in which we want to carry out individual interviews with queer refugees, in addition to a focus group interview with employees who work with refugees in the integration and educational program in the municipality. In the individual interviews with refugees there will be questions regarding experience of discrimination and the quality of sex education. In the focus group interview the questions will be regarding the employee's experience of discrimination among refugees and the quality of sex education.

Who is responsible for the research project?

Department of Psychology at NTNU is the institution responsible for the project. Supervisor for the project and associate professor Lucas Bietti, psychologist students Synnøve Lorentsen and Randi Brå are responsible for the conduction of the research project.

The project is a collaboration with a municipality. Our point of contact is Anette Hassel.

Why are you being asked to participate?

We want to talk to you who are 18 years or older, identify as LHBT+ and who came to Norway as a relocation refugee during the past 5 years from Africa, Middle East, Southwest-Asia or Latin-America. We want to examine the level of discrimination and the experience of sex education offered at qualification center for immigrants. It is therefore a requirement that you have participated in the course "Å Bytte land - livsmestring i et nytt land" or a course similar to this.

What does participation mean for you?

If you chose to take part in the project, you are invited to participate in an interview that will take approximately one hour. During the interview you will get questions regarding your sexual orientation, ethnicity, your experience with discrimination and sex education offered at the introduction programme for refugees. The interview will be audio recorded to make the transcription process easier.

If there is need for an interpreter for the interview, the interpreter will sign a confidentiality form before the interview to secure your anonymity. We can also offer over-the-phone interpreters to secure your full anonymity.

The focus group interview with employees from the municipality will have a duration of approximately one hour. There will be a discussion of the employee's experience of discrimination among refugees and their experience of the sex education.

Participation is voluntary

Participation in the project is voluntary. If you chose to participate, you can withdraw your consent at any time without giving a reason. If you withdraw your consent, all your personal information will be deleted from the project and will not be included in the research. All information about you will then be made anonymous. There will be no negative consequences for you if you chose not to participate or later decide to withdraw.

If you want to withdraw your consent or have any questions about the project, you can contact one of the project leaders.

Your personal privacy – how we will store and use your personal data

We will only use your personal data for the purpose(s) specified in this information letter. We will process your personal data confidentially and in accordance with data protection legislation (the General Data Protection Regulation and Personal Data Act). Your personal data will only be available to us and our supervisor at NTNU. Your personal data will be anonymised consecutively and will be replaced with unrecognisable codes, for example "informant 1". All your personal data will be handled without your name, birth number or any other directly identifiable information. All the personal data will be anonymised in the transcription process and the data analysis will be conducted in NVivo, a data analysis programme for qualitative data. In the final report the city will be anonymised to ensure that the information from the report cannot be identified.

The project is done in collaboration with a municipality in Norway, which gives them the right to use the results from the project. The project can be published on NTNU's university library page for research publications.

What will happen to your personal data at the end of the research project?

The project is scheduled to end 31.01.2023. The collected personal data and the digital recordings will be deleted at the end of the project.

Your rights

As long as you can be identified in the collected data, you have the right to:

- access the personal data that is being processed about you

- request that your personal data is deleted
- request that incorrect personal data about you is corrected/rectified
- receive a copy of your personal data (data portability), and
- send a complaint to the Data Protection Officer or The Norwegian Data Protection Authority regarding the processing of your personal data

What gives us the right to process your personal data?

We will process your personal data based on your consent.

Based on an agreement with Department of psychology at NTNU, Data Protection Services has assessed that the processing of personal data in this project is in accordance with data protection legislation.

Where can you find out more?

If you have questions about the project, or want to exercise your rights, contact:

- Department of psychology, via project leader Lucas M. Bietti, email: lucas.bietti@ntnu.no, phone: +4799461808, or students Randi Brå, email: randbraa@stud.ntnu.no, phone: +4795477451 and Synnøve Lorentsen, email: synnolo@stud.ntnu.no, phone: +4741540433
- Our Data Protection Officer: Thomas Helgesen, email: thomas.helgesen@ntnu.no, phone: +4793079038
- Data Protection Services, by email: personverntjenester@sikt.no or by telephone: +4753211500

Yours sincerely,

Randi Brå, Synnøve Lorentsen and
Lucas M. Bietti

Consent form

I have received and understood information about the project “Queer refugees’ experience with discrimination and sex education” and have been given the opportunity to ask questions.

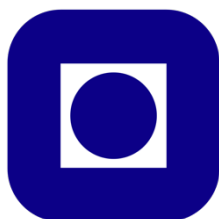
I give consent:

- to participate in an one-hour interview
- to have my voice audio-recorded for subsequent transcription and anonymization
- to participate in a qualitative study which is part of the project “Queer refugees experience of discrimination and sex education” of the Master of Science in Psychology programme offered by the Department of Psychology at NTNU.
- for my personal data and digital audio file from the interview to be stored until 31.01.2023 which is the date when the project ends.
- I was informed that I have the right to withdraw my consent at any time and was told how to do this

I give consent for my personal data to be processed until the end date of the project, approx. 31.01.2023

(Signature, date)

Vedlegg 6: Informasjonsskriv og samtykkeskjema fokusgruppeintervju

NTNU

Fakultet for samfunns- og
utdanningsvitenskap

Institutt for psykologi

6.04.2022

Vil du delta i forskningsprosjektet “Skeive flyktningers opplevelse av diskriminering og seksualundervisning”?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan skeive flyktninger opplever å bli mottatt av andre flyktninger og av systemet i Norge, i tillegg til å undersøke kvaliteten på seksualundervisning som tilbys på introduksjonsprogrammet. I dette skrevet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Dette prosjektet er en hovedoppgave på profesjonsstudiet i psykologi ved NTNU, og gjennomføres i samarbeid med en bykommune i Norge. Tidligere forskning tyder på at flyktninger som identifiserer seg som LHBT+ opplever diskriminering basert på både legning og etnisk bakgrunn. Vi ønsker gjennom dette prosjektet å sette fokus på en minoritetsgruppe og hvordan deres situasjon ser ut i dag, for å kunne bidra til å øke bevisstheten rundt utfordringene denne gruppen opplever. Måten vi ønsker å gjøre dette på er gjennom personlige intervju med skeive flyktninger og fokusgruppe med ansatte i kommunen. I de personlige intervjuene vil spørsmålene omhandle opplevelse av diskriminering, samt opplevelse av seksualundervisningen på introduksjonsprogrammet. I fokusgruppeintervjuet vil spørsmålene omhandle hvordan de ansatte oppfatter diskriminering blant flyktninger og hvordan de oppfatter kvaliteten på seksualundervisningen.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Psykologisk institutt er ansvarlig for prosjektet. Hovedveileder og førsteamanuensis Lucas Bietti, studenter Synnøve Lorentsen og Randi Brå er ansvarlige for utføring av forskningsprosjektet.

Prosjektet utføres i samarbeid med en bykommune med kontaktperson, Anette Hassel.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Vi ønsker å høre med deg som jobber på voksenopplæringen og introduksjonsprogrammet. I prosjektet ønsker vi å undersøke diskriminering og opplevelsen av seksualundervisning som tilbys på introduksjonsprogrammet.

Hva innebærer det for deg å delta?

I prosjektet inviteres du til å delta på et fokusgruppeintervju som vil vare ca. 1 time. Under intervjuet vil vi stille spørsmål om hvordan du opplever at skeive flyktninger tas imot i Norge av andre flyktninger og av kommunale ansatte, samt din egen opplevelse av seksualundervisningen som tilbys på introduksjonsprogrammet for flyktninger. Det vil bli tatt video- og lydopptak av intervjuet for å gjøre transkriberingen enklere.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Dersom du ønsker å delta, undertegner du samtykkeerklæringen på siste side. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Dersom du trekker tilbake samtykket, vil det ikke forskes videre på dine opplysninger.

Dersom du senere ønsker å trekke deg eller har spørsmål til prosjektet, kan du kontakte prosjektleder (se kontaktinformasjon på siste side).

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Personopplysningene er kun tilgjengelig for oss og veileder ved NTNU. Person- og kontaktopplysninger vil anonymiseres fortløpende og erstattes med ugjenkjennbare koder som for eksempel “informant 1”. Disse vil da lagres på et eget dokument som er avskilt. Alle opplysningene vil bli behandlet uten navn og fødselsnummer eller andre direkte gjenkjennende opplysninger.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes 31.01.2023. Etter prosjektslutt vil datamaterialet med dine personopplysninger, inkludert video- og lydopptak, slettes.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra Psykologisk institutt ved NTNU har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Institutt for psykologi, via prosjektleder Lucas M. Bietti, email: lucas.bietti@ntnu.no, telefon: +4799461808, eller studenter Randi Brå, email: randbraa@stud.ntnu.no, telefon: +4795477451 og Synnøve Lorentsen, email: synnolo@stud.ntnu.no, telefon: +4741540433
- Personvernombud NTNU: Thomas Helgesen, email: thomas.helgesen@ntnu.no, telefon: +4793079038

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost personverntjenester@sikt.no eller på telefon: +4753211500

Med vennlig hilsen

Randi Brå, Synnøve Lorentsen og
Lucas M. Bietti

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet “Skeive flyktningers opplevelse av diskriminering og seksualundervisning”, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i et fokusgruppeintervju med varighet på 1 time
- at video- og lydopptak av meg lagres for transkribering og anonymisering
- å delta i en kvalitativ forskningsstudie som er del av prosjektet “skeive flyktningers opplevelse av diskriminering og seksualundervisning” som er en del av en hovedoppgave ved profesjonsstudiet i psykologi ved NTNU
- at mine personopplysninger og digitale video- og lydfiler lagres inntil 31.01.2023 som er prosjektets sluttdato
- jeg har blitt informert om at jeg har rett til å trekke samtykke mitt når som helst og hvordan jeg kan gjøre dette

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet 31.01.2023

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 7: Flygeblad, norsk versjon

Vil du delta i et forskningsprosjekt?

Er du bosatt flyktning som identifiserer deg som lesbisk, homofil, bifil eller transseksuell, eller kanskje kjenner noen som er det?

Vi er to studenter fra profesjonsstudiet i psykologi ved NTNU, som skriver hovedoppgave om skeive flyktningers opplevelse av diskriminering og seksualundervisning i introduksjonsprogrammet.

Vi søker nå etter informanter til et individuelt intervju med varighet på omtrent en time. Vi er fleksible når det gjelder tid og kan arrangere intervju både på kveldstid og på dagtid. Deltakerne og stedsnavn vil være anonyme i oppgaven slik at deltakere ikke kan identifiseres.

For mer informasjon og for å melde interesse, ta kontakt på epost: randbraa@stud.ntnu.no (tlf. 95477451) eller synnolo@stud.ntnu.no (tlf. 41540433).

Vedlegg 8: Flygeblad, engelsk versjon

Do you want to participate in a research project?

Are you a refugee who identify as lesbian, gay, bisexual or
transsexual, or perhaps you know someone who does?

We are two psychology students from NTNU who are currently
writing a master thesis about queer refugees' experience with
discrimination and sex education offered at qualification center
for immigrants in the municipality.

We are looking for participants for an individual interview with a
duration of approximately 1 hour. The interview can be
arranged during daytime or in the evening.

All personal data and city names will be anonymized in the
thesis so that participants cannot be identified.

For more information, please contact us via
email: randbraa@stud.ntnu.no (+47 95477451)
or synnolo@stud.ntnu.no (+47 41540433).

Vedlegg 9: Meldeskjema for behandling av personopplysninger

06.04.2022, 11:24

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

Vurdering

Referansenummer

248088

Prosjekttittel

Skeive flyktningers opplevelse av diskriminering og seksualundervisning

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU) /
Institutt for psykologi

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Lucas M. Bietti, lucas.bietti@ntnu.no, tlf: +4799461808

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Synnøve Lorentsen, synnolo@stud.ntnu.no, tlf: 41540433

Prosjektperiode

10.01.2022 - 31.01.2023

Vurdering (1)

06.04.2022 - Vurdert

OM VURDERINGEN

Personverntjenester har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket.

Personverntjenester har nå vurdert den planlagte behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at behandlingen er lovlig, hvis den gjennomføres slik den er beskrevet i meldeskjemaet med dialog og vedlegg.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige personopplysninger, og særlige kategorier av personopplysninger om rasemessig eller etnisk opprinnelse, og seksuelle forhold eller orientering frem til 31.01.2023.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

